

ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA

Strategija razvoja Županije Zapadnohercegovačke

2021-2027

Sadržaj

1.	Uvod.....	3
2.	Metodologija izrade strategije.....	3
3.	Strateška platforma.....	6
3.1.	Analiza stanja.....	6
3.1.1.	Zemljopisne karakteristike.....	6
3.1.2.	Stanovništvo.....	6
3.1.3.	Gospodarstvo.....	9
3.1.4.	Tržište rada.....	20
3.1.5.	Obrazovanje.....	30
3.1.6.	Zdravstvo i socijala.....	32
3.1.7.	Sigurnost.....	37
3.1.8.	Kultura, šport, nevladin sektor i mladi.....	40
3.1.9.	Stanje okoliša.....	41
3.1.10.	Stanje javne infrastrukture.....	45
3.1.11.	Javna uprava.....	46
3.1.12.	Prostorno planska dokumentacija.....	49
3.1.13.	Proračun.....	49
3.2.	SWOT analiza.....	55
3.3.	Strateški pravci razvoja.....	58
3.4.	Vizija razvoja.....	59
3.5.	Strateški ciljevi.....	60
4.	Prioriteti i mjere s pokazateljima.....	61
5.	Usklađenost strategije s drugim strateškim dokumentima.....	63
6.	Okvir za provedbu, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije.....	65
7.	Detaljan opis mjera.....	67
7.1.1.	STRATEŠKI CILJ 1: EKONOMSKI RAZVIJENA ŽUPANIJA.....	69
7.1.2.	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA.....	86
7.1.3.	STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA.....	110
8.	Strateški projekti.....	144
9.	Indikativni financijski okvir.....	148

1. Uvod

Strategija razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021-2027 je integrirani razvojni dokument kojim se kreira strateški okvir za razvojne aktivnosti i projekte u Županiji Zapadnohercegovačkoj. Izrada integrirane županijske strategije razvoja nastavak je procesa upravljanja razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj.

Strategijom razvoja za razdoblje 2021-2027 želi se stvoriti podloga za brži gospodarski i društveni razvoj te definirati okvir za djelovanje ne samo županijskih institucija već i općina i gradova i ostalih institucija i organizacija kao i privatnog sektora.

Proces izrade ove Strategije predstavlja kontinuitet sedmogodišnjeg upravljanja razvojem kroz strateške i planske dokumente i temelji se na rezultatima Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke 2014-2020. Također, proces ove Strategije je integriran sa već usvojenim sektorskim strategijama za isto plansko razdoblje odnosno Strategije ruralnog razvoja 2021-2030 i Strategija razvoja turizma 2020-2027.

2. Metodologija izrade strategije

Proces izrade Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021-2027 godine pokrenut je Odlukom Vlade Županije Zapadnohercegovačke 20. prosinca 2019. godine, koja je stupila na snagu 30. prosinca 2019. godine. Nositelj procesa izrade Strategije je Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije koji ima ulogu jedinice za upravljanje razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj.

Metodologija izrade Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021-2027 izrađena je vodeći se načelima i elementima utvrđenim u Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem („Službene novine Federacije BiH“, broj 32/17), te Uredbi o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 74/19) i Uredbi o trogodišnjem i godišnjem planiranju, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH, („Službene novine Federacije BiH“, broj 74/19);

Proces izrade Strategije temeljio se na sljedećim načelima:

- **Otvorena metoda koordinacije**, koja podrazumijeva provođenje konzultacija i usuglašavanja svih razina vlasti u Županiji, te drugih interesnih strana s ciljem zajedničkog definiranja razvojnih pravaca u Županiji Zapadnohercegovačkoj.
- **Ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve**. Ravnopravnost spolova podrazumijeva ravnopravno sudjelovanje i zastupljenost interesa muškaraca i žena u procesu izrade Strategije i definiranja strateških ciljeva, prioriteta i mjera, poradi osiguravanja uravnoteženih razvojnih efekata, uz stvaranje jednakih mogućnosti za sve, a posebno socijalno ugrožene skupine stanovništva.
- **Vodoravna i uspravna koordinacija u procesu izrade strateških dokumenata**. Vodoravna koordinacija podrazumijeva koordinirano postupanje u procesu izrade Strategije na istoj razini vlasti u Županiji Zapadnohercegovačkoj, dok uspravna koordinacija podrazumijeva ujednačeno i koordinirano postupanje u procesima izrade i usklađivanja strategije na različitim razinama vlasti u Županiji Zapadnohercegovačkoj kao i s višim razinama vlasti, poradi osiguravanja zajedničkih razvojnih pravaca, te usklađenost sa relevantnim strateškim dokumentima u Bosni i Hercegovini, relevantnim dokumentima iz procesa europskih integracija i međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja.

- **Partnerstvo.** Partnerstvo podrazumijeva suradnju svih razina vlasti, kao i suradnju sa socio-ekonomskim partnerima u procesu izrade Strategije, koja se prvenstveno ostvaruje kroz rad savjetodavnih tijela, kroz sudjelovanje u aktivnostima radnih skupina osnovanih za potrebe izrade Strategije, kao i kroz druge oblike partnerskih konzultacija uključujući tematske sastanke, elektronske konzultacije, javne rasprave i razmjenu informacija.
- **Naglasak je na elementima važnim za razvoj županije.** Strategija se mora temeljiti na resursima, potencijalima i mogućnostima koji mogu doprinijeti poboljšanju kvalitete življenja i stvoriti izvjesne razvojne perspektive u Županiji Zapadnohercegovačkoj. U nastojanju da ostvari svoje ciljeve županija mora kontinuirano upravljati svojim prednostima. Uz to mora znati koje svoje funkcije može i treba razvijati, koje se sve prepreke nalaze na putu realizacije ciljeva i kako te prepreke mogu biti učinkovito eliminirane ili pretvorene u prednosti.
- **Strategija razvoja je sintetiziran dokument** fokusiran na one glavne pravce razvoja županije, koji po nalazima analize stanja i SWOT analize obećavaju najbolje učinke razvoja. Strategija sadrži ideje i načela koji daju orijentaciju poslovnoj zajednici, potencijalnim investitorima i donatorima, županijskoj administraciji i stanovnicima, čime im pomaže u donošenju odluka za budućnost. Ovaj dokument ne zamjenjuje i ne poništava ostale postojeće strategije, već je prije svega usmjeren na identificiranje razvojnih smjerova u područjima koje smatramo prioritetima razvoja. Svaki, pa ni ovaj plan, stoga nisu konačno sveobuhvatni.
- **Obveza stalnog rada na strategiji.** Rad na Strategiji ne prestaje njenim odobravanjem i objavljivanjem. Njena provedba će biti kontrolirana i evaluirana. Također, potrebne su godišnje revizije napretka i eventualne modifikacije i prilagođavanja novonastalim uvjetima.
- **Javnost i transparentnost.** Javnost i transparentnost podrazumijevaju kontinuirano informiranje javnosti o procesu izrade Strategije kao i javno djelovanje nositelja izrade Strategije koje karakterizira otvorenost i spremnost da se podaci o procesu izrade Strategije učine dostupnim široj zajednici. Javnost i transparentnost se ostvaruju redovitim objavljivanjem informacija na web stranicama, javnim priopćenjima, te korištenjem drugih odgovarajućih instrumenata razmjene informacija u procesu izrade Strategije.

Za potrebe osiguranja uključenosti svih relevantnih dionika u proces izrade Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke te osiguranja uspravne i vodoravne koordinacije u procesu izrade Strategije bit će uključeni predstavnici svih segmenata društva kroz sljedeća tijela:

- **Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj**

Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem ŽZH je tijelo Vlade Županije Zapadnohercegovačke koje ima savjetodavnu ulogu u procesima definiranja, provedbe, praćenja, evaluacije i izvještavanja u realizaciji prioriteta u Županiji Zapadnohercegovačkoj i čine ga predsjednik Vlade Županije Zapadnohercegovačke, Ministar financija ŽZH, Ministar gospodarstva ŽZH, gradonačelnik grada Široki Brijeg, gradonačelnik grada Ljubuški, načelnik općine Grude i načelnik općine Posušje. Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem ŽZH će razmatrati i davati preporuke tijekom cijelog procesa izrade Strategije te će usuglasiti konačan prijedlog Strategije prije samog upućivanja prijedloga na usvajanje.

- **Županijski odbor za razvoj**

Županijski odbor za razvoj je savjetodavno i operativno tijelo Županije u procesu upravljanja razvojem, koje okuplja predstavnike javnog sektora sa županijske i lokalne razine vlasti, predstavnike privatnog sektora te predstavnike nevladinog sektora kao i predstavnike mladih, te pruža savjetodavnu potporu u

procesu izrade strategije, definiranju strateških ciljeva, prioriteta i razvojnih mjera i projekata, te prati provedbu strategije.

- **Sektorski razvojni odbori**

Sektorski razvojni odbori su savjetodavna tijela Županije Zapadnohercegovačke koja se osnivaju po potrebi za pojedina područja, a najčešće prilikom izrade i provedbe strateških dokumenata. Sektorski odbori okupljaju relevantne dionike za pojedini sektor koji dolaze iz javnog, privatnog i nevladinog sektora a koji su relevantni za taj sektor. Trenutačno su u ŽZH osnovani sljedeći odbori: Odbor za razvoj turizma i Odbor za ruralni razvoj.

- **Tematske radne skupine**

Tematske radne skupine će se osnovati za detaljnije razmatranje pojedinih područja za koja se tijekom procesa utvrdi potreba. Tematske radne skupine se sazivaju po potrebi i na *ad-hoc* osnovi i u njih se mogu pozvati sve relevantne osobe koje mogu doprinijeti izradi Strategije. Tematske radne skupine formira i saziva Ured Vlade ŽZH za europske integracije. Rad tematskih radnih skupina se odvija u okviru radionica.

- **Skupštinski odbori**

Skupštinski odbori će se uključivati u pojedinim fazama izrade Strategije kako bi se već u procesu izrade osigurao doprinos od strane političkih predstavnika u zakonodavnom tijelu županije te osigurao politički konsenzus oko Strategije.

- **Vanjski suradnici**

Vanjski suradnici odnosno različiti eksperti će biti uključeni u proces izrade Strategije po potrebi a ponajviše kroz Projekt integriranog lokalnog razvoja (ILDP) kao i kroz druge projekte.

3. Strateška platforma

3.1. Analiza stanja

3.1.1. Zemljopisne karakteristike

Županija Zapadnohercegovačka (ŽZH) je jedna od deset županija u Federaciji Bosne i Hercegovine i nalazi se u jugozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine. ŽZH graniči sa Hercegovačko-neretvanskom županijom i Herceg-bosanskom županijom. Sjeverna granica Županije Zapadnohercegovačke ide vrhovima planina Vran i Črvsnica, istočna vrhom planine Čabulje i stepenastim terasama Goranačko-Bogodolske visoravni, Mostarskog blata i Brotnja, zapadna obroncima planine Vran i Blidinjskog jezera do Studenih vrila. Na južnom odnosno jugozapadnom dijelu ŽZH graniči s Republikom Hrvatskom što ujedno predstavlja i granicu s Europskom unijom. U prostornom smislu, Županija Zapadnohercegovačka zauzima 1.362,2 km² ili 5.2% površine Federacije Bosne i Hercegovine.

U Županiji Zapadnohercegovačkoj se nalaze šest međunarodnih graničnih prijelaza s Republikom Hrvatskom (GP Bijača, GP Zvirići, GP Crveni Grm, GP Orahovlje u gradu Ljubuškom, GP Gorica u općini Grude i GP Osoje u općini Posušje) od kojih je GP Bijača jedini granični prijelaz u Hercegovini s potpunim inspekcijskim nadzorom, na kojem je dozvoljen izvoz svih proizvoda biljnog i životinjskog podrijetla. Također, kroz ŽZH prolazi i dio koridora VC koji je vezan sa GP Bijača. U planu je također izgradnja brze ceste Mostar-Split koja bi trebala prolaziti kroz veći dio ŽZH.

Uslijed činjenice da se Županija Zapadnohercegovačka nalazi na prijelazu između Jadranskog primorja i visokih planina Bosne, klima je mediteranska s vrućim ljetima i umjerenim zimama u južnim predjelima, dok je u sjevernim izrazito kontinentalna s umjerenim ljetima i vrlo, štoviše i ekstremno hladnim zimama.

Zaključak

Uzimajući u obzir ukupne zemljopisne čimbenike može se zaključiti kako ŽZH ima povoljnu poziciju koja joj daje određene prednosti koji mogu biti podloga za brži i usmjereniji razvoj u gospodarskom, društveno, te okolišnom pogledu. Županija je po svojem karakteru ruralna i nema velikih urbanih centara što joj daje mogućnost da se usmjeri na specifične segmente razvoja. Isto tako, blizina granice i graničnih prijelaza omogućuje bolju i bržu povezanost sa Republikom Hrvatskom što je posebno važno iz aspekata brzine protoka robe, te u segmentu turizma.

3.1.2. Stanovništvo

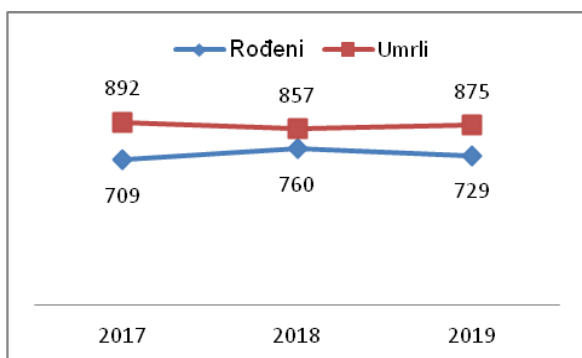
ŽZH se sastoji od četiri jedinice lokalne samouprave, tj. od dva grada i dvije općine i prema popisu stanovništva iz 2013. godine ima 94.898 stanovnika od kojih su 50% žene. Prema popisu stanovništva iz 2013. godine broj domaćinstava je iznosio 25.081, a prosječan broj članova po domaćinstvu bio je 3,77. Prema procjeni broja prisutnog stanovništva u 2019. godini, koju vodi Federalni zavod za statistiku, ŽZH u 2019. godini ima 93.385 stanovnika što je za 0,2% manje od procjene prisutnog stanovništva u 2018. godini. Prema istim podacima općina Grude broji 16.805 stanovnika, grad Ljubuški 27.275 stanovnika, općina Posušje 20.341 stanovnika i grad Široki Brijeg 28.964 stanovnika. U općini Grude i gradu Ljubuški došlo je do smanjenja broja procijenjenog prisutnog stanovništva, dok je u općini Posušje i gradu Široki Brijeg zabilježeno lagano povećanje broja procijenjenog prisutnog stanovništva u odnosu na 2018. godinu.

OPĆINE I GRAD	BROJ STANOVNIKA (Popis stanovnika iz 2013.)	BROJ STANOVNIKA (Procjena prisutnog stanovništva u 2018.)	BROJ STANOVNIKA (Procjena prisutnog stanovništva u 2019.)
Općina Grude	17.308	16.866	16.805
Grad Ljubuški	28.184	27.379	27.275
Općina Posušje	20.477	20.334	20.341
Grad Široki Brijeg	28.929	28.950	28.964
ŽZH	94.898	93.529	93.385

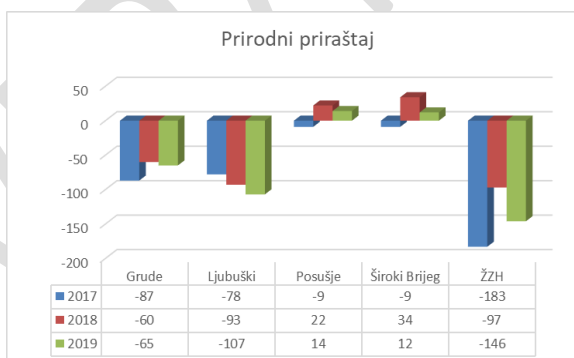
Tablica 1 - Broj stanovnika ŽZH (Izvor: FZS)

Prirodni prirast

Prirodni prirast stanovništva u ŽZH je negativan kroz sve tri godine promatranog razdoblja. U 2017. godini broj rođenih je iznosio 709 a umrlih 892, što znači da je prirodni prirast bio -183. U 2018. godini broj rođenih je iznosio 760, dok je broj umrlih iznosio 857, a rezultat je bio negativan prirodni prirast i to -97. U 2019. godini ŽZH broji 729 rođenih i 875 umrlih, te je za 2019. godinu prirodni prirast iznosio -146.

Slika 1 - Odnos broja rođenih i umrlih (Izvor: FZS)

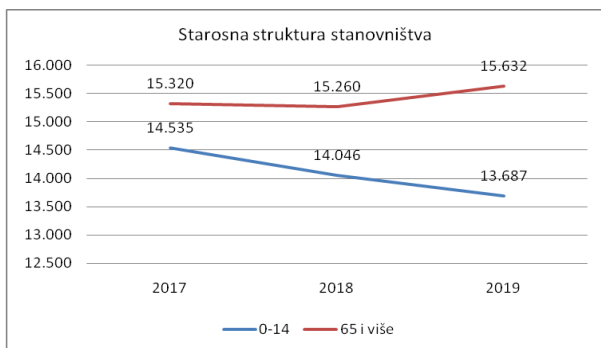

Slika 2 - Prirodni prirast u ŽZH (Izvor: FZS)

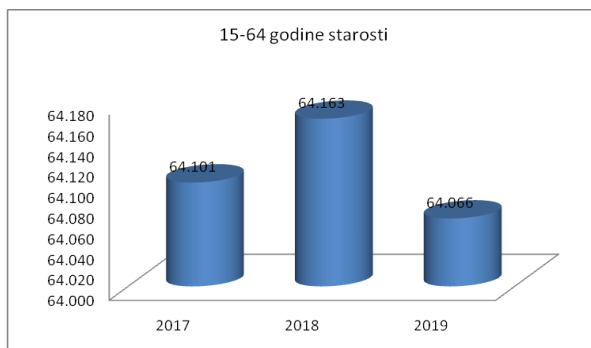
Prema analiziranim podacima po općinama i gradovima u ŽZH, Široki Brijeg i Posušje su u 2017. godini bilježili negativan prirodni prirast, a u zadnje dvije promatrane godine bilježe pozitivan trend. Ljubuški i Grude kroz sve tri promatrane godine bilježe više umrlih nego rođenih. Stopa nataliteta u ŽZH u 2019. godini iznosi 7,8, a stopa mortaliteta 9,4.

Struktura stanovništva i gustoća naseljenosti

U strukturi stanovništva u 2019. godini žene čine 51%, dok 69% stanovništva čine osobe u dobi između 15 i 64 godine starosti. U protekle tri godine razvidan je pad broja osoba u dobi do 14 godina starosti, tj. u 2019. godini je broj ovih osoba smanjen za 6% u odnosu na broj u 2017. godini i čini 15% od ukupnog broja stanovnika u 2019. godini. Broj osoba starijih od 65 godina starosti je u porastu i u 2019. godini je broj ovih osoba veći za 2% u odnosu na 2017. godinu. Udio starih osoba, tj. osoba u dobi iznad 65 godina starosti u 2019. godini iznosio je 17%. Također, u 2019. godini je zabilježen i lagani pad broja stanovnika u dobi između 15 i 64 godine starosti od 0,1%. Ovaj trend korespondira sa činjenicom da je u ŽZH u protekle tri godine izražen negativan prirodni prirast.

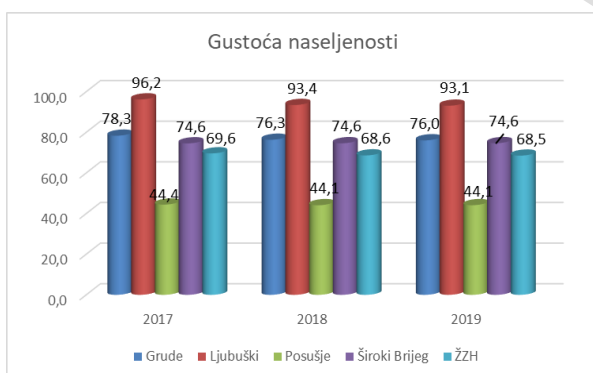
Slika 3 - Starosna struktura stanovništva (Izvor: FZS)

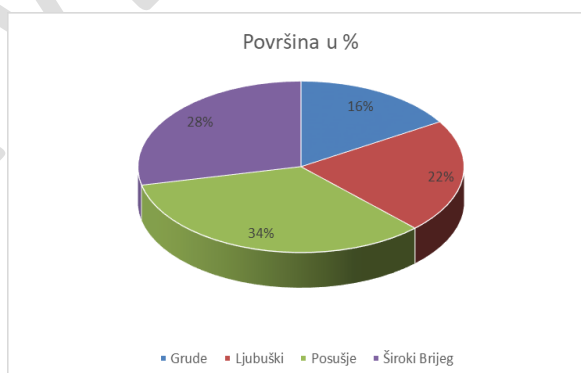
Slika 4 - Stanovništvo u dobi od 14 do 64 godine starosti (Izvor: FZS)

Po pitanju gustoće naseljenosti razvidno je kako je ŽZH ruralna regija. Naime, prosječna gustoća naseljenosti u ŽZH iznosi 68,6 stanovnika po km², te se karakterizira kao ruralna regija (Prema OECD kriterijima ruralnim područjem se smatra područje koje ima ispod 150 stanovnika na kvadratni kilometar). Površina ŽZH iznosi 1363 km², a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj prisutnog stanovništva u 2019. godini je bio 93.385. Prema podacima iz Strategije ruralnog razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021-2030 godina, koja je usvojena u 2019. godini, 24,50% ili 22.593 stanovnika živi u općinskim odnosno gradskim središtima, dok 75,50% ili 70.743 stanovnika živi u ruralnom području županije.

Površinom je najveća općina Posušje s 461 km², slijedi grad Široki Brijeg s 388 km², zatim grad Ljubuški s 293 km², te općina Grude s 221 km². U postotcima općina Posušje zauzima 34% teritorija županije, grad Široki Brijeg 28%, grad Ljubuški 22%, te općina Grude 16% površine.

Slika 5 - Površina ŽZH i udio općina i gradova (Izvor: FZS)

Slika 6 - Gustoća naseljenosti u ŽZH (Izvor: FZS)

Kada promatramo gustoću naseljenosti po općinama i gradovima proizlazi kako je grad Ljubuški najgušće naseljen (93,1 stanovnik na km²), zatim općina Grude (76 stanovnika na km²), slijedi grad Široki Brijeg (74,6 stanovnika na km²), dok je najrjeđe naseljena općina Posušje (44,1 stanovnik na km²).

Migracije

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u prethodne tri promatrane godine bilježi se prosječno 524 odseljenih iz ŽZH i 429 doseljenih u ŽZH. Broj odseljenih je u 2019. godini iznosio 508 i manji je za 10% u odnosu na broj odseljenih u 2017. godini. Od ukupno odseljenih iz ŽZH u 2019. godini 20,3% je odselilo u inozemstvo, dok je ostali dio odselio iz ŽZH u druge dijelove Federacije BiH. Od ukupnog broja odseljenih u inozemstvo u 2019. godini najviše je odselilo u Hrvatsku (85%), dok je 12% odselilo u Njemačku.

Od ukupnog broja registriranih odseljenih, 68% odseljenih je u dobi do 35 godina starosti. Najviše je odseljenih u dobi između 20 i 29 godina starosti, tj. 42% od ukupnog broja odseljenih u 2019. godini. Broj odseljenih u 2019. godini u dobi do 20 godina starosti iznosi 24%.

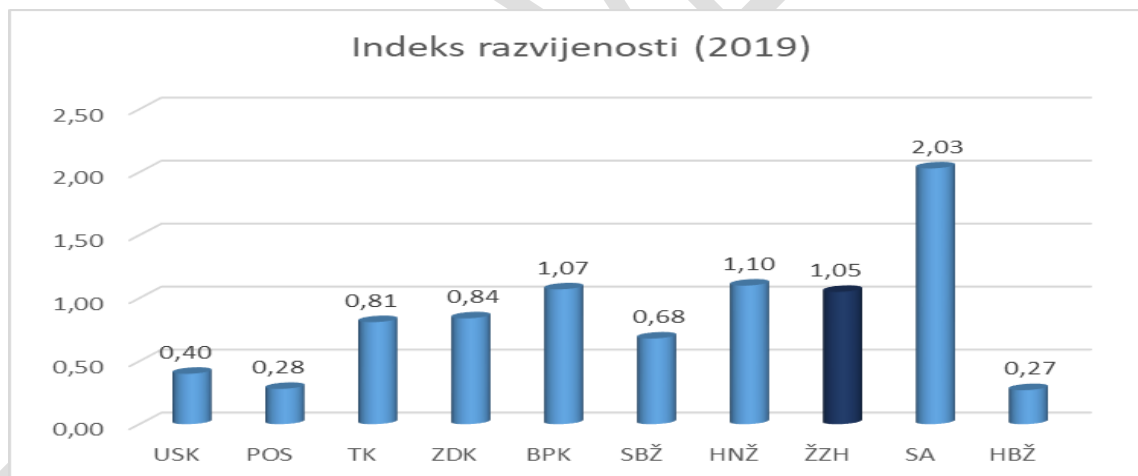
Zaključak

Broj stanovnika u ŽZH je konstantan, odnosno nema značajnog pada broja stanovnika. Međutim, vidljivi su negativni trendovi u prirodnom prirastu, migracijama, i negativnoj strukturi stanovništva, tj. povećanje udjela starog stanovništva u odnosu na mlade. Međutim, egzaktni pokazatelji vezano za migracije se ne mogu utvrditi zbog toga što veliki dio ljudi odseljava bez da se odjavljuje pa je teško utvrditi stvaran broj odseljenih osoba.

3.1.3. Gospodarstvo

U ovom poglavlju daje se kratki pregled osnovnih razvojnih pokazatelja i trendovi u promatrane tri godine, tj. od 2017. do 2019. godine. Također, prikazani su trendovi u poslovnom sektoru u ŽZH koji se temelje na podacima poslovnih subjekata u ŽZH koji su predali završna financijska izvješća za 2019. godinu, kao i na statističkim podacima.

Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja za 2019. godinu, ŽZH je na četvrtom mjestu po razvijenosti u F BiH sa indeksom razvijenosti od 1,05. Pokazatelji koji se koriste za izradu indeksa razvijenosti županija i jedinica lokalne samouprave u F BiH su: prihodi od poreza na dohodak po stanovniku, stopa zaposlenosti, kretanje stanovništva, udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu i stopa obrazovanja radne snage.

Slika 7 - Indeks razvijenosti u 2019. godini po županijama (Izvor:FZS)

Poslovanje poduzeća

Prema podacima iz poslovne baze Bisnode Portfolio Intelligence u ŽZH je za 2019. godinu završne račune predalo 1230 poslovnih subjekata, što u odnosu na 2018. godinu predstavlja porast za 19 poslovnih subjekata odnosno 2%. Pregled financijskog poslovanja ovih subjekata pokazuje rast prihoda, rast neto dobiti i rast broja zaposlenih, te rast izvoza kroz promatrano razdoblje od 2017. do 2019. godine. Ovdje je potrebno napomenuti da se ovi pokazatelji temelje samo na podacima iz završnih financijskih izvješća za 2019. godinu.

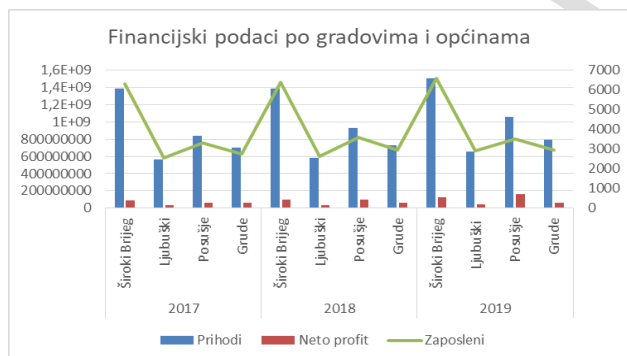
Ukupni financijski podaci ŽZH	2017	2018	2019
Ukupni prihodi	3.493.737.342	3.721.727.084	4.094.150.014
Neto dobit	256.599.029	293.084.856	388.320.332
Izvoz	548.234.371	571.985.000	666.266.584
Broj kompanija	1.182	1.211	1.230

Tablica 2 - Pregled ukupnih financijskih podataka za ŽZH (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

Najveći ukupni prihod na razini ŽZH ostvarili su poslovni subjekti iz Širokog Brijega, potom iz Posušja, Gruda te Ljubuškog. Kroz sve promatrane godine poslovni subjekti iz Širokog Brijega imaju najveći prihod, neto dobit i broje najviše zaposlenih. U obje općine i oba grada ukupni prihodi su se povećavali kroz cijelo promatrano razdoblje. Najveći porast poslovnih prihoda u postotku, u 2019. godini u odnosu na 2018. imaju poslovni subjekti iz općine Posušje, čiji su se prihodi povećali za 13,6%, slijedi grad Ljubuški s povećanjem od 13,06%, zatim općina Grude s povećanjem prihoda od 9%, i Široki Brijeg čije je povećanje prihoda 8,9%.

Neto dobit ima pozitivan trend u Širokom Brijegu i Posušju kroz cijelo promatrano razdoblje, dok u Ljubuškom bilježi rast u 2019. godini za 19,92%. U Širokom Brijegu i Posušju povećanje neto dobiti iznosi 32%, odnosno 68,87% u odnosu na prethodnu godinu. Općina Grude bilježi negativan trend kroz sve tri promatrane godine, točnije, u odnosu na prethodnu 2018. godinu neto dobit je smanjena za 4,14%.

Široki Brijeg i Ljubuški bilježe povećanje broja zaposlenih, i to Široki Brijeg 211 zaposlenih, a Ljubuški 262 zaposlenih više nego u 2018. godini. Posušje i Grude bilježe pad broja zaposlenih, točnije u Posušju je 84, a u Gradama 13 manje zaposlenih nego u 2018. godini.

Slika 8 - Financijski podaci po općinama za poslovne subjekte koji su predali završne financijska izvješća (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

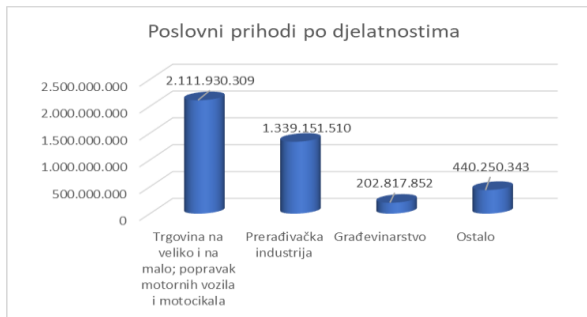

Slika 9 - Broj subjekata po djelatnostima ŽZH u 2019. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

Najviše gospodarskih subjekata u ŽZH bavi se trgovinom na veliko i malo (41,05%), te prerađivačkom industrijom (19,02%).

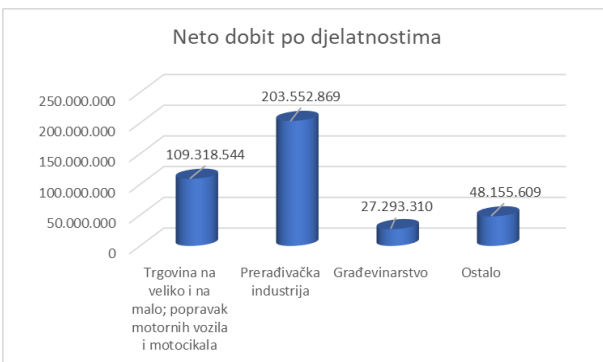

Slika 10 - Broj zaposlenih po djelatnostima u 2019. godine (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

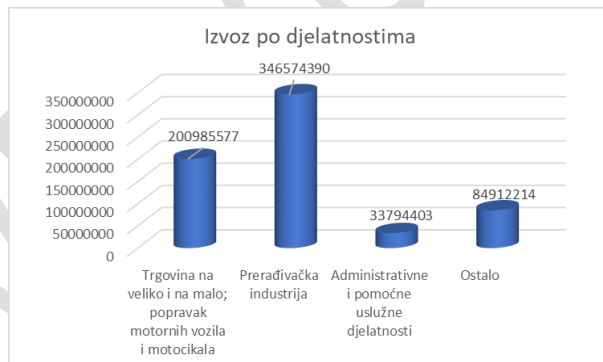

Slika 11 - Poslovni prihodi po djelatnostima u 2019. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

U 2019. godini najviše je poslovnih prihoda ostvareno u trgovini na veliko i malo, tj. 51,58% od ukupnih poslovnih prihoda. U istoj djelatnosti zabilježen je i najveći broj zaposlenih osoba, 42,51% od ukupnog broja zaposlenih. Najvišu dobit (54,42%) i najveći izvoz (52%) u 2019. godini zabilježila je prerađivačka industrija.

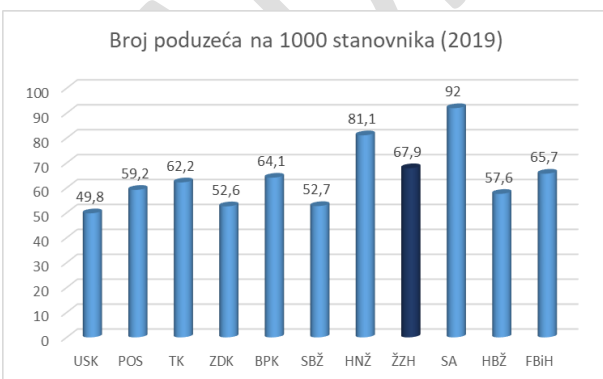

Slika 12 – Neto dobit po djelatnostima u 2019. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

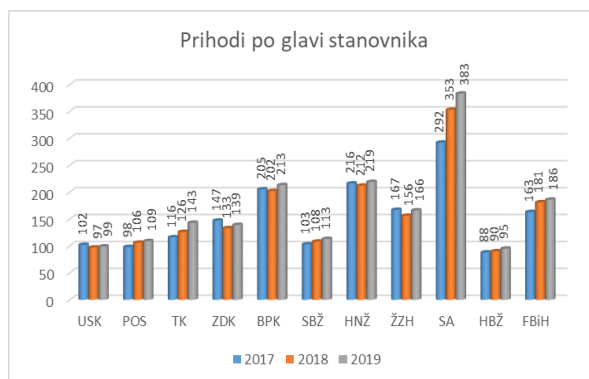

Slika 13 - Izvoz po djelatnostima u 2019. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

Po broju poduzeća na 1000 stanovnika, ŽZH se nalazi na trećem mjestu u Federaciji BiH. Više poduzeća na 1000 stanovnika ima samo Sarajevska i Hercegovačko-neretvanska županija. U usporedbi prihoda po glavi stanovnika, ŽZH se nalazi na četvrtom mjestu, iza Sarajevske županije, Hercegovačko-neretvanske i Bosansko-podrinjske županije.

Slika 14 - Broj poduzeća na 1000 stanovnika po županijama (Izvor: FZZPR)

Slika 15 - Prihodi po glavi stanovnika po županijama (Izvor: FZZPR)

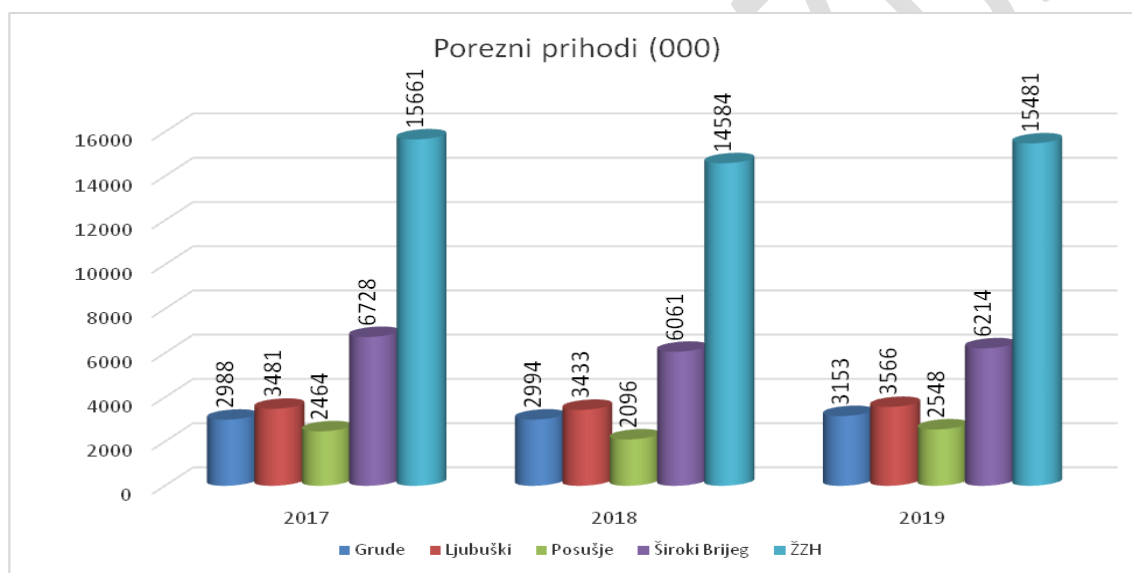
Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku (Županije u brojkama za 2019. godinu) Indeks obujma industrijske proizvodnje u ŽZH u 2019. godini iznosio je 111,6 i zabilježen je rast indeksa obima industrijske proizvodnje za 8% u odnosu na 2018. godinu. Najveći indeks obujma industrijske

proizvodnje u 2019. godini zabilježen je u proizvodnji kemikalija i kemijskih proizvoda (185,1), potom u proizvodnji ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (179,2), u proizvodnji električne opreme (117,7), proizvodnji prehrambenih proizvoda (115,4), te u proizvodnji proizvoda od gume i plastičnih masa (113,3).

Najveći rast indeksa obujma industrijske proizvodnje u posljednje četiri promatrane godine zabilježen je u proizvodnji prehrambenih proizvoda i proizvodnji ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda. Rast je bio za oko 60%.

Porezni prihodi

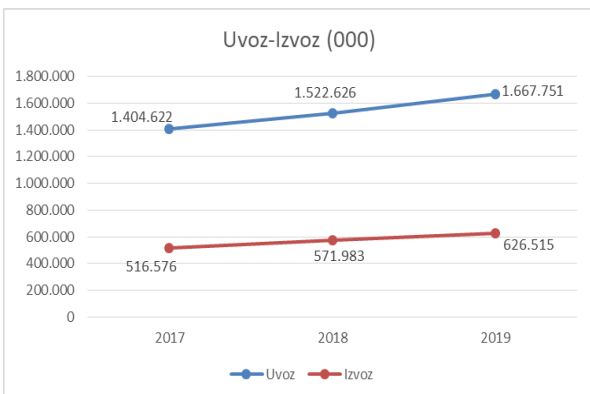
Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u ŽZH je u 2019. godini ostvareno nešto manje od 15,5 milijuna KM poreznih prihoda. U analizi poreznih prihoda u posljednje tri godine vidljivo je da ŽZH u 2019. godini bilježi rast poreznih prihoda u odnosu na 2018. godinu za 6%, međutim još su uvijek manji za 1% u odnosu na 2017. godinu. U svim općinama i gradovima u ŽZH porezni prihodi su se također povećali u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu.

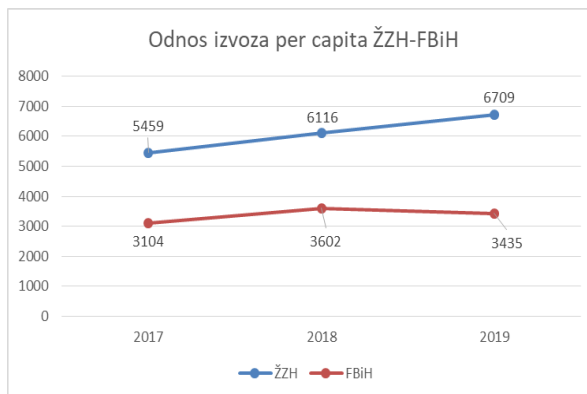
Slika 16 - Porezni prihodi u ŽZH (Izvor:FZZPR)

Uvoz-Izvoz

Kada promatramo odnos uvoza i izvoza u ŽZH, trend rasta je podjednak. Izvoz je kroz sve tri promatrane godine bio u porastu, kao i uvoz, i u 2019. godini porast izvoza i uvoza je iznosio 9,5% u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz po glavi stanovnika u ŽZH u porastu je kroz sve tri promatrane godine, a F BiH bilježi negativan trend u 2018. i 2019. godini.

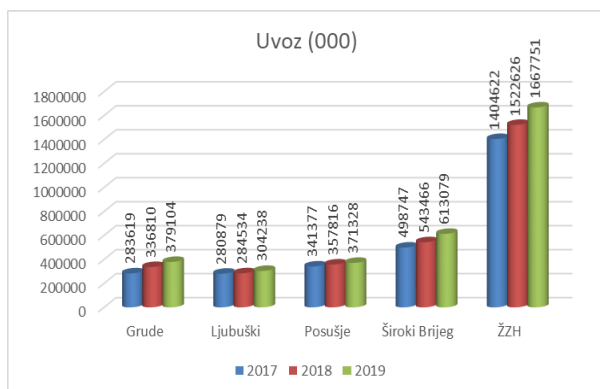

Slika 17 - Odnos uvoza i izvoza u ŽZH (Izvor:FZZPR)

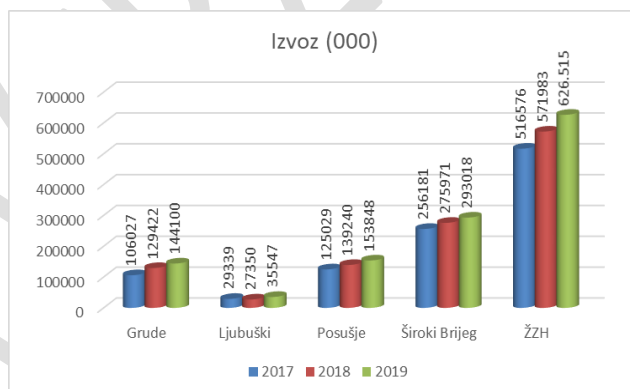

Slika 18 - Odnos izvoza po glavi stanovnika između ŽZH i FBiH (Izvor:FZZPR)

Promatrajući pojedinačno općine i gradove, najveći porast uvoza bilježe Široki Brijeg 12,80% i Grude 12,5%. U Ljubuškom je uvoz porastao za 6,9%, a u Posušju 3,8%. Najveći porast izvoza bilježi Ljubuški, za skoro 30%, iako je u prve dvije godine bilježio negativan trend. U Grudama je izvoz porastao 11,20%, a u Posušju i Širokom Brijegu 10,5%, odnosno 6,2%.

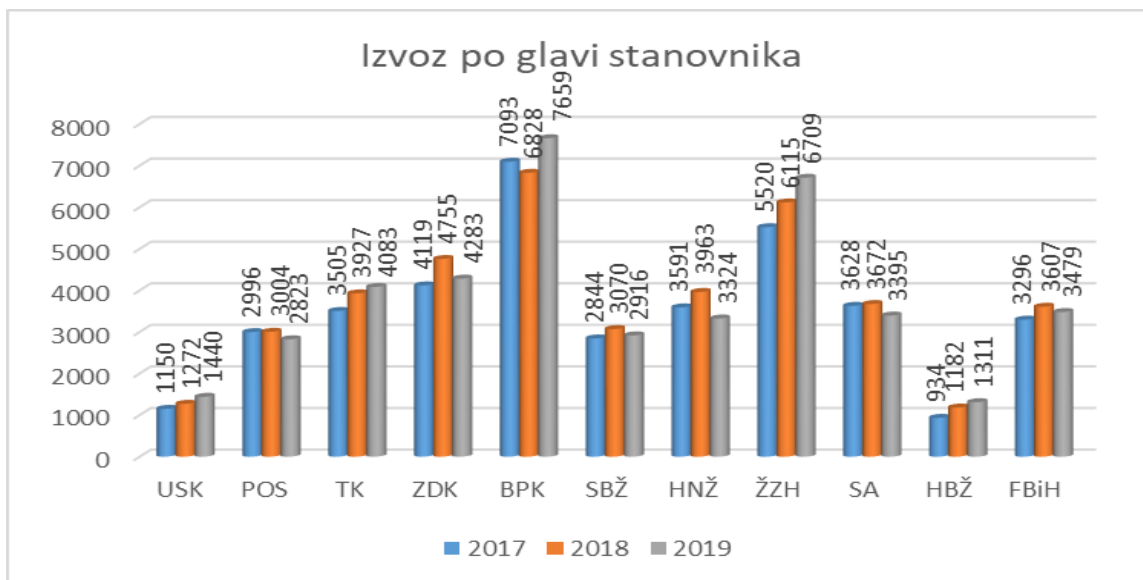

Slika 19 - Uvoz u ŽZH u tisućama (Izvor:FZS)

Slika 20 - Izvoz iz ŽZH u tisućama (Izvor:FZS)

Ako usporedimo izvoz po glavi stanovnika u ŽZH s ostalim županijama i Federacijom, ŽZH se u 2019. godini nalazi na drugom mjestu. Također, prosječan izvoz po glavi stanovnika u ŽZH je veći od prosjeka na razini FBiH za 48,15%. Naime, prosječan izvoz po glavi stanovnika u 2019. godini u FBiH iznosi 3.479 KM, a u ŽZH 6.709 KM.

Slika 21 - Izvoz po glavi stanovnika po županijama (Izvor:FZS)

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku najveći ostvareni izvoz u 2019. godini u ŽZH zabilježen je u prerađivačkoj industriji.

Djelatnost	2017	2018	2019
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3.483	3.154	3.203
Vađenje ruda i kamena	296	431	684
Prerađivačka industrija	459.232	514.136	559.411
Proizvodnja, snabdijevanje, opskrba električ. energijom, plinom, parom i klim.	0	0	0
Ostalo	54.201	54.265	63.217
Nerazvrstano po kategorijama	1	0	0
UKUPNO	517.213	571.985	626.515

Tablica 3 - Izvoz po djelatnostima (Izvor: FZS)

Kada analiziramo izvoz po sektorima vidjet ćemo kako je u 2019. godini najveći izvoz ostvaren u sektoru industrijskih proizvoda razvrstanih prema materijalima (38%) i izvozu strojeva i prijevoznih sredstava (36%).

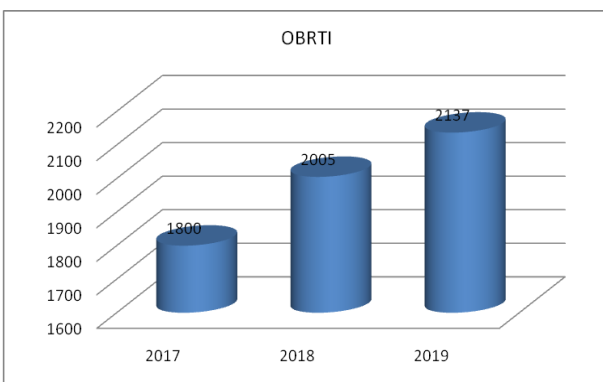
Sektor	2017	2018	2019
Hrana i žive životinje	13.638	14.071	12.243
Pića i duhan	2.811	3.502	4.176
Sirove materije nejestive, osim goriva	5.357	4.296	9.308
Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi	1.294	303	1.071
Masti i ulja životinjskog i biljnog porijekla	4	63	0
Kemijski proizvodi	27.330	35.863	39.616
Industrijski proizvodi razvrstani prema materijalu	201.244	222.824	241.083
Mašine/strojevi i transportna sredstva	185.979	207.440	228.122
Razni gotovi proizvodi	79.555	83.614	90.896
Proizvodi i transakcije d.n.	1	9	0
UKUPNO	517.213	571.985	626.515

Tablica 4 - Izvoz po sektorima (Izvor: FZS)

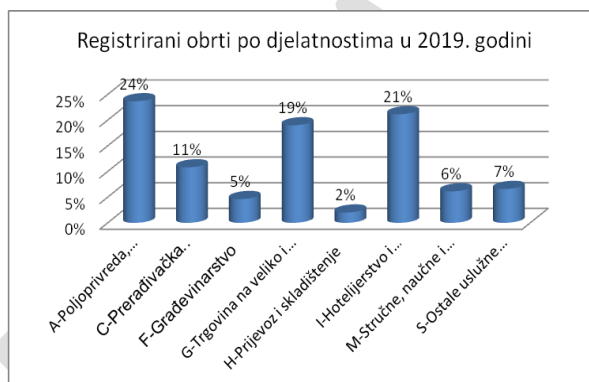
Struktura gospodarstva

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u strukturi gospodarstva u ŽZH dominiraju pravne osobe kojih u ukupnom broju poslovnih subjekata ima 52% dok obrta ima 34%. U sastavu pravnih osoba ima 14% poslovnih subjekata.

Broj obrta u ŽZH u posljednje tri promatrane godine bilježi rast i u 2019. godini je za 16% veći nego u 2017. godini. U strukturi obrta najviše je obrta iz poljoprivrede (24%), iz hotelijerstva i ugostiteljstva (21%), te potom iz trgovine na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikla (19%), a na četvrtom mjestu je građevinarstvo (11%).

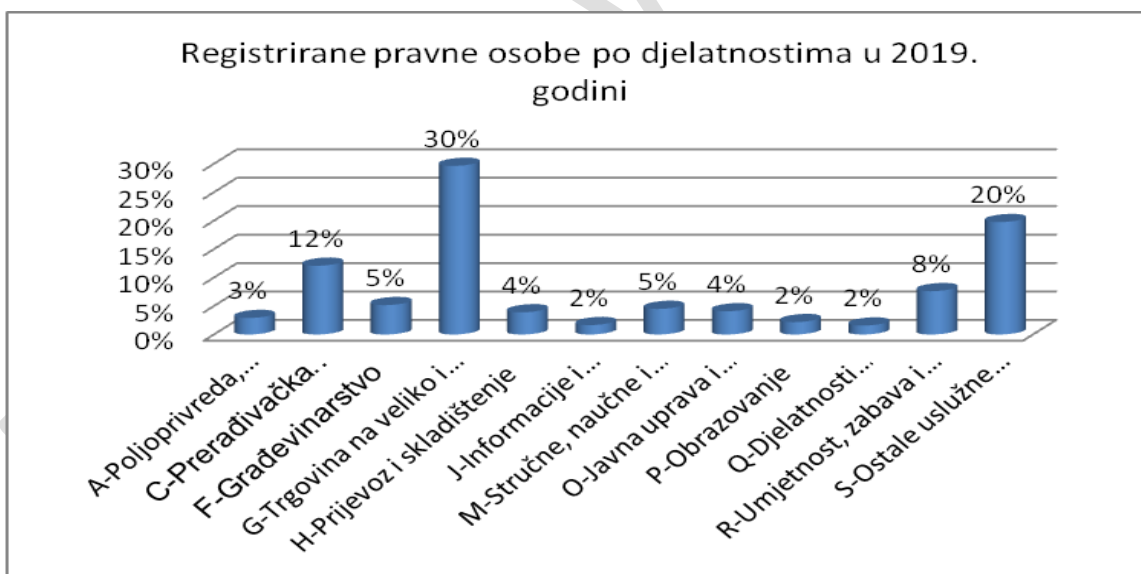

Slika 22 - Broj obrta (Izvor:FZS)

Slika 23 - Broj obrta po djelatnostima (Izvor:FZS)

U strukturi pravnih osoba najviše je trgovine na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikla (30%), potom ostalih uslužnih djelatnosti (20%), a na trećem je mjestu prerađivačka industrija (12%).

Slika 24 - Struktura poduzeća po djelatnostima (Izvor:FZS)

Turizam

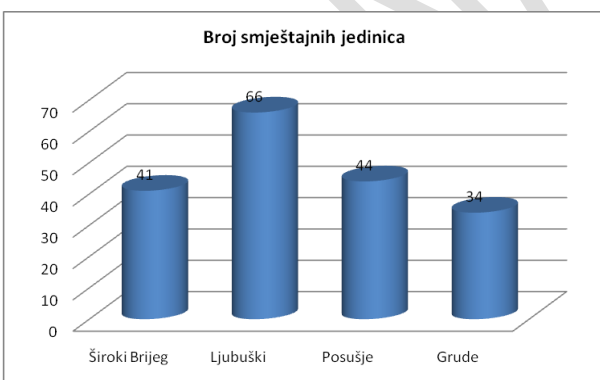
Turizam u Županiji Zapadnohercegovačkoj još je na početcima svog razvoja. Najznačajnije turističko središte u Županiji Zapadnohercegovačkoj za sada je grad Ljubuški koji, prvenstveno zbog svojih prirodnih potencijala (slapovi Kravica i Koćuša), privlači mnogobrojne posjetitelje iz regije i inozemstva, te je već sastavni dio turističkih paketa različitih agencija i turoperatora iz BiH i inozemstva.

U cilju razvoja turizma kao jedne od potentnih grana gospodarstva u Županiji Zapadnohercegovačkoj, kreiran je zakonodavni i strateški okvir za razvoj turizma. Naime, na prijedlog Vlade ŽZH Skupština ŽZH je u 2019. godini usvojila Zakon o razvoju turizma, te Strategiju razvoja turizma 2020-2027, a u tijeku je izrada potrebnih podzakonskih akata koji proizlaze iz Zakona o razvoju turizma. Također, usvojena je i Strategija ruralnog razvoja 2020-2030 koja je također važna u kontekstu razvoja turizma. ŽZH je kroz ove strateške dokumente naglasak stavila na razvoj aktivnog i ruralnog turizma, te integraciju poljoprivrede i turizma i razvoj malog obiteljskog smještaja.

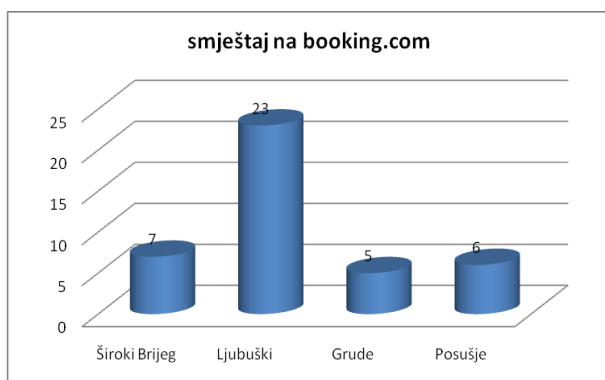
Usporedno s izradom strateškog i institucionalnog okvira kroz prethodne tri godine se napravio iskorak u razvoju potrebne turističke infrastrukture u svim općinama i gradovima u ŽZH. U tom kontekstu su razvijeni novi sadržaji koji su specifični za ŽZH: 2 poligona za zip-line u Širokom Brijegu i Grudama, kanjoning u Širokom Brijegu, via ferrata u Grudama, stijene za slobodno penjanje u Širokom Brijegu i Grudama, planinarske staze u Posušju i Širokom Brijegu, kulturno povijesna baština je stavljena u funkciju u potpunosti ili dijelom, te su u tijeku projekti razvoja biciklističke infrastrukture u svim općinama i gradovima u ŽZH, obnove kulturno povijesne baštine u svim općinama i gradovima u ŽZH. Također, iako nema službenih podataka evidentno je da se sve veći broj obiteljskih kuća obnavlja i pretvara u funkciju obiteljskog smještaja.

Zbog činjenice da je ŽZH usvojila sektorsku strategiju tj. Strategiju razvoja turizma ŽZH 2020-2027¹, u kontekstu izrade Strategije razvoja ŽZH 2021-2027 prikazat ćemo neke osnovne pokazatelje iz segmenta turizma kako bismo pratili trendove i na temelju tih pokazatelja mogli pratiti realizaciju mjera, a detaljniji pregled stanja je obrađen u sektorskoj strategiji.

Činjenica kako je turizam u ŽZH još uvijek na početcima govore i brojke o određenim turističkim pokazateljima koje ćemo prikazati u nastavku. Prema podacima iz upisnika kategoriziranih objekata koji se vodi pri Ministarstvu gospodarstva ŽZH, upisano je ukupno 14 objekata od kojih dva nisu u funkciji, a jedan je djelomično u funkciji. Od 12 objekata koji su u funkciji 4 su hotela (od čega 2 na razini 4* i 2 na razini 3*), 5 motela, 2 objekta za odmaralište i kraći odmor i 1 objekt seoskog turizma. Ovi objekti raspolažu s ukupno 185 smještajnih jedinica. Najviše smještajnih jedinica je registrirano u Ljubuškom, te potom u Posušju, pa u Širokom Brijegu i Grudama.

Slika 25 - Broj smještajnih jedinica u ŽZH (Izvor: Ministarstvo gospodarstva ŽZH)

Slika 26 - Broj smještajnih objekata u ŽZH (Izvor: www.booking.com; 16.04.2020.)

Pored ovih registriranih smještajnih kapaciteta postoje još brojni smještajni kapaciteti u obiteljskim kućama koje su preuređene za prijem gostiju, te dva objekta u Masnoj Luci: Objekt JU Park Prirode Bliđinje, te Planinarski dom Masna Luka kojim upravlja HPD Pločno.

¹ http://eui-zzh.ba/images/PDF/Strategije/STRATEGIJA_RAZVITKA_TURIZMA_UPANIJE_ZAPADNOHERCEGOVAKE_-_FINALNA_VERZIJA.pdf

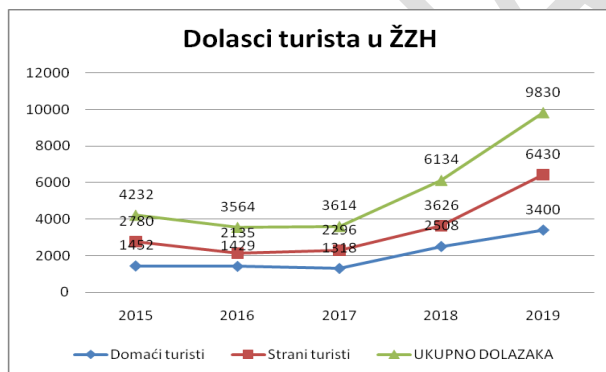
Pretraživanje dostupnih smještajnih objekata na najvećem online booking servisu www.booking.com, na dan 16. travnja 2020. godine, rezultiralo je podacima da je iz ŽZH registriran 41 objekt od čega je najviše u Ljubuškom (23). Najviše je apartmana (20), te potom vikendica (8), pa vila (7), ostalo su moteli i hoteli.

Od turističke infrastrukture u ŽZH se mogu izdvojiti sljedeći sadržaji koji su razvijeni, te su u potpunosti ili dijelom spremni za turističko tržište:

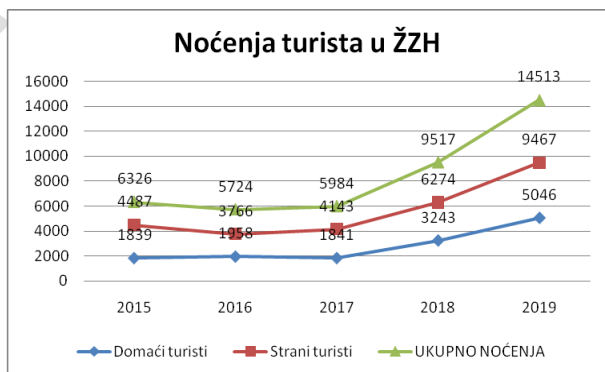
- Široki Brijeg - kanjoning, zip-line i slobodno penjanje u kanjonu Borak, planinarenje, biciklizam, posjeta Franjevačkom muzeju;
- Ljubuški – slapovi Kravica i Koćuša, Muzej Humac, logor Gračine, Stari grad, biciklizam;
- Grude – zip line, slobodno penjanje te posjeta Ravlića pećini u Peć Mlinima, posjeta muzeju Gorica, biciklizam;
- Posušje – Ričina, Gradac, Podbila, planinarenje kroz kanjon Brine i Čvrasicu, posjeta muzeju U kući oca mojega, biciklizam.

Međutim, ono što je zajedničko većini ovih turističkih sadržaja je da još uvijek nije u potpunosti definiran način prodaje i promocije ovih aranžmana. Naime, samo je grad Ljubuški krenuo s osnivanjem turističke zajednice na temelju usvojenog zakona dok ostale općine još uvijek nisu pokrenule aktivnosti na osnivanju svojih turističkih zajednica. Također, turistička zajednica na razini županije još uvijek nije osnovana.

Po pitanju pokazatelja dolazaka i posjeta u Županiji Zapadnohercegovačkoj, iz analize stanja se može zaključiti kako su brojke još uvijek male, ali se od 2019. godine ove brojke drastično povećavaju. Naime, u 2019. godini se bilježi rast broja posjeta i broja noćenja u odnosu na 2018. godinu. Broj posjeta se povećao za 60,2% dok se broj noćenja povećao za 52,5%. Međutim, vidljivo je kao se dužina boravka u Županiji Zapadnohercegovačkoj kreće oko 1,5 dana što je daleko kraće od prosjeka na razini cijele Hercegovine koji se kreće oko 2,5 dana.

Slika 27 - Dolasci turista u ŽZH (Izvor: FZS)

Slika 28 - Noćenja turista u ŽZH (Izvor: FZS)

Iako je ŽZH napravila značajan iskorak prije svega u uspostavljanju zakonskog okvira i strateškog plana i infrastrukture za razvoj turizma (ruralni, outdoor, kulturni, vjerski), u sljedećem razdoblju potrebno je nastaviti ulagati u razvoj turističke infrastrukture, te ulagati kontinuirane napore na brendiranju županije kao poželjne turističke i poslovne regije pri čemu ključnu ulogu trebaju imati klasteri u kreiranju strateške platforme za brendiranje. Također, u strukturi gospodarskih subjekata vidljivo je da turizam i ugostiteljstvo još uvijek ne zauzimaju značajno mjesto te je stoga potrebno razvijati mali biznis u turizmu.

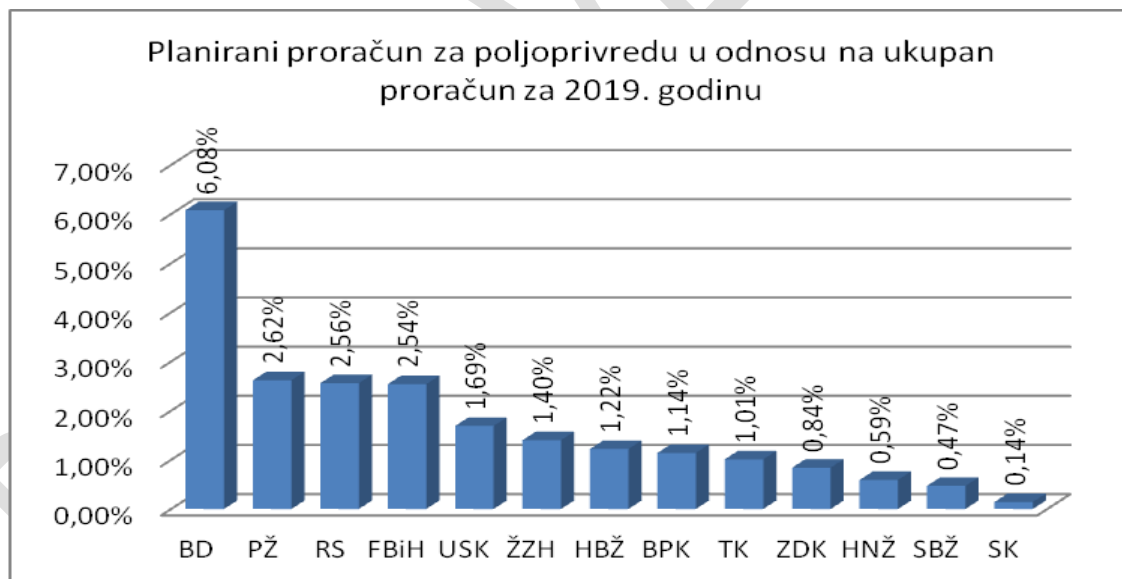
Poljoprivreda

Imajući u vidu perspektivu budućeg razvoja u kontekstu opredjeljenja BiH za članstvo u EU, Ministarstvo gospodarstva i Vlada županije Zapadnohercegovačke su pripremili dokument „Strategija ruralnog razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2020.-2030. godine“.

Strategijom ruralnog razvoja ŽZH je analizirano postojeće stanje, napravljena SWOT analiza na temelju koje su utvrđene potrebe. Utvrđeni su strateški ciljevi i prioritete, a sami dokument sadrži mjere i operacije. Dokument je usklađen s općinskim, županijskim razvojnim dokumentima kao i s dokumentima na razini F BiH i BiH. Također, sve mjere su usklađene s Uredbama EU 1303/2013, 1305/2013 i 1307/2013 i drugim odgovarajućim uredbama EU. Na ovaj način osigurana je strateška poveznica razvojnih ciljeva s legislativom EU i otvaraju se mogućnosti korištenja predpristupnih fondova EU.

U kontekstu izrade Integrirane strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke 2021-2027, te za potrebe praćenja realizacije određenih pokazatelja, u ovom se poglavlju sumiraju ključni zaključci iz analize stanje koja je detaljno razrađena u dokumentu „Strategija ruralnog razvoja županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2020.-2030. godine“.

ŽZH je u 2019. godini za izravnu potporu poljoprivrednoj proizvodnji izdvojila 1.200.000 KM što je 1,4% od ukupnog planiranog proračuna za 2019. godinu. Kada se analiziraju izdvajanja za poljoprivredu u cijeloj BiH ŽZH je na šestom mjestu po visini izdvajanja za poljoprivredu u odnosu na ukupno planirani proračun. Također, u proračunu za 2020. godinu planirano je povećanje izdvajanja za poticaj poljoprivrednoj proizvodnji u iznosu od 1.400.000 KM što je i povećanje i u postotnom izdvajanju na ukupna proračun i iznosi 1,5%.

Slika 29 - Udio izdvajanja za poljoprivredu u ukupnom proračunu po županijama (Izvor: Proračuni)

Prema podacima iz registra Obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u travnju 2020. godine, u ŽZH u Registar poljoprivrednih gospodarstava i Registar klijenata upisano je bilo 2916 poljoprivrednih gospodarstava, od čega su 96% obiteljska poljoprivredna gospodarstva, a 4% poljoprivrednih gospodarstava registriranih kao poslovni subjekti. Ukupan broj uposlenih u poljoprivrednim gospodarstvima u travnju 2020. godine bio je 1039 što je u odnosu na 2017. godinu više za 5%.

Izvoz hrane i živih životinja iz ŽZH u 2019. godini je iznosio je 12.243.000 KM što je 2% od ukupne vrijednosti izvoza ostvarenog u ŽZH u 2019. godini. Promatrano u posljednje tri godine vidljiv je pad vrijednosti izvoza hrane i živih životinja. Vrijednost izvoza hrane i živih životinja je u 2019. godini pala za

10,2% u odnosu na 2017. godinu, dok je udio izvoza hrane i živih životinja u ukupnom ostvarenoj vrijednosti izvoza u 2019. godini smanjen za 23,9% u odnosu na 2017. godinu.

Prema statističkim podacima evidentno je da je ŽZH u F BiH na trećem mjestu po visini izdvajanja iz proračunskih sredstava za poticaje u poljoprivredi, što nam govori da je poljoprivreda važan segment razvoja gospodarstva. Međutim da bi bili u mogućnosti u potpunosti implementirati strateški pristup razvoja poljoprivredi, potrebno je prije svega poboljšati način prikupljanja i obrade podataka koji će biti kompatibilni sa međunarodnim i EU standardima. Jedan od identificiranih nedostataka koji su relevantni za neometani razvoj poljoprivrede je i rješavanje usitnjenosti poljoprivrednih površina te neuređeno stanje u području imovinsko pravnih odnosa.

Investicijski potencijal Županije Zapadnohercegovačke

U ŽZH je aktivno 8 poslovnih zona i to po dvije u svakoj općini i gradu. Ukupna površina poslovnih zona je 612,64 ha sa 299 parcela. U 2019. godini je u poslovnim zonama bilo je aktivno 56 tvrtki koje zapošljavaju oko 1505 zaposlenih. Međutim, još uvijek nije razvijen sustavan pristup promociji poslovnih zona i privlačenju ulagača, a posebno stranih ulaganja.

	Naziv	Grad	Površina u ha	Broj parcela	Broj tvrtki	Broj zaposlenih
1	Poslovna zona Trn	Široki Brijeg	50	40	11	479
2	Poslovna zona Knešpolje	Široki Brijeg	65,34	25	5	293
3	Poslovna zona Zvirići	Ljubuški	174	29	4	0
4	Poslovna zona Mostarska vrata	Ljubuški	84	86	19	303
5	Gospodarska zona Pogana vlaka Poljanice	Grude	35	48	5	169
6	Poslovna zona Osrdak	Posušje	13,74	24	4	103
7	Poduzetnička zona Vlake	Posušje	190,38	47	8	158
UKUPNO			612,46	299	56	1505

Tablica 5 - Pregled poslovne infrastrukture (Izvor: Općine i gradovi)

Pored poslovnih zona, u općini Posušje je u funkciji Tehnološki centar koji je u potpunosti opremljen CNC strojevima i organizira obuku i edukaciju sa učenicima srednje škole kao i ostalim dionicima. Također, u Ljubuškom je u Poslovnoj zoni Bijača Poslovni inkubator u okviru Razvojne agencije HERAG koji za sada nije popunjen. U 2019. godini je u Poslovnoj zoni Bijača otvorena hladnjača sa sortirnicom koja je zajedničko ulaganje grada Ljubuškog i Zadruga Ljubuški rani. Grad Široki Brijeg i općina Grude pored poslovnih zona još uvijek nemaju razvijene prateće potporne institucije za razvoj poduzetništva.

U kontekstu izrade Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021.-2027. održan je Okrugli stol "Stanje i perspektive gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke u sljedećih 7 godina", kako bi otvorili dijalog s gospodarstvenicima na temu problema, potreba i planova za buduće razdoblje u smislu razvoja gospodarstva. Nakon rasprave na kojoj su predstavnici privatnog sektora imali priliku iznijeti probleme i poteškoće s kojima se gospodarstvo suočava u poslovnom okruženju na lokalnoj, županijskoj i razini F BiH, u smislu rješavanja problema vezanih za gospodarstvo i planiranja razvoja gospodarstva formirani su prijedlozi koji imaju za cilj rješavanje problema i razvoj gospodarstva:

- Regulirati tržište rada u smislu unaprijeđenja kvalitete obrazovnog sustava i usklađivanja obrazovanja s potrebama tržišta rada
- Ubrzati procedure javne uprave i pravosuđa koje će biti orijentirane prema korisnicima, građanima i poslovnom sektoru

- Razvijati financijske instrumente na županijskoj razini i drugim razinama vlasti
- Stvoriti povoljan ambijent za poslovanje kroz donošenje reformskih zakona na federalnoj i državnoj razini, s tim da se potrebe identificiraju na lokalnoj i županijskoj razini; rasterećenje gospodarstva (parafiskalni nameti, porezi)
- Sustavno brendiranje županije koji će imati neizravan i izravan učinak na sve ostale sektore
- Uređivanje tržišta rada, jasnija slika po pitanju zastupnosti i aktivnih mjera zapošljavanja.

Zaključak

Prema dostupnim podacima i svim gospodarskim pokazateljima, gospodarstvo ŽZH je dinamično i snažno. No u poslovnom okruženju na lokalnoj razini i dalje ima prostora za poboljšanje u smislu pružanja javnih usluga, odnosno ubrzavanja procedura u donošenju odluka i ubrzanju procedura izdavanja potrebnih dozvola za potrebe gospodarstva. Ovo je posebice važno u kontekstu privlačenja stranih investitora u našu županiju, te je istovremeno, nakon što se kreiraju sve potrebne administrativne pretpostavke, ključno raditi na prepoznatljivosti županije kao privlačne poslovne regije. Iako su određene reformske mjere u smislu rasterećenja gospodarstva (porezi, parafiskalni nameti) u ingerenciji viših razina vlasti, na lokalnoj i županijskoj razini se identificiraju potrebe gospodarskog sektora, te je stoga potrebno graditi dijalog između privatnog i javnog sektora u cilju kreiranja povoljnog poslovnog ambijenta. Potrebno je razviti mehanizme putem kojih će se koristiti proračunska sredstva kao i vanjski izvori financiranja koji su dostupni iz predpristupnih procesa, kako bi razvijali financijske instrumente za pružanje podrške gospodarstvu. Budući da u ŽZH izvozno orijentirani sektor zauzima značajan udio u gospodarstvu, u cilju povećanja konkurentnosti nužno je poticati razvoj novih tehnologija, proizvodnju gotovih proizvoda, pri tome naglasak treba staviti na jačanje dijaloga suradnje privatnog i javnog sektora sa akademskom zajednicom.

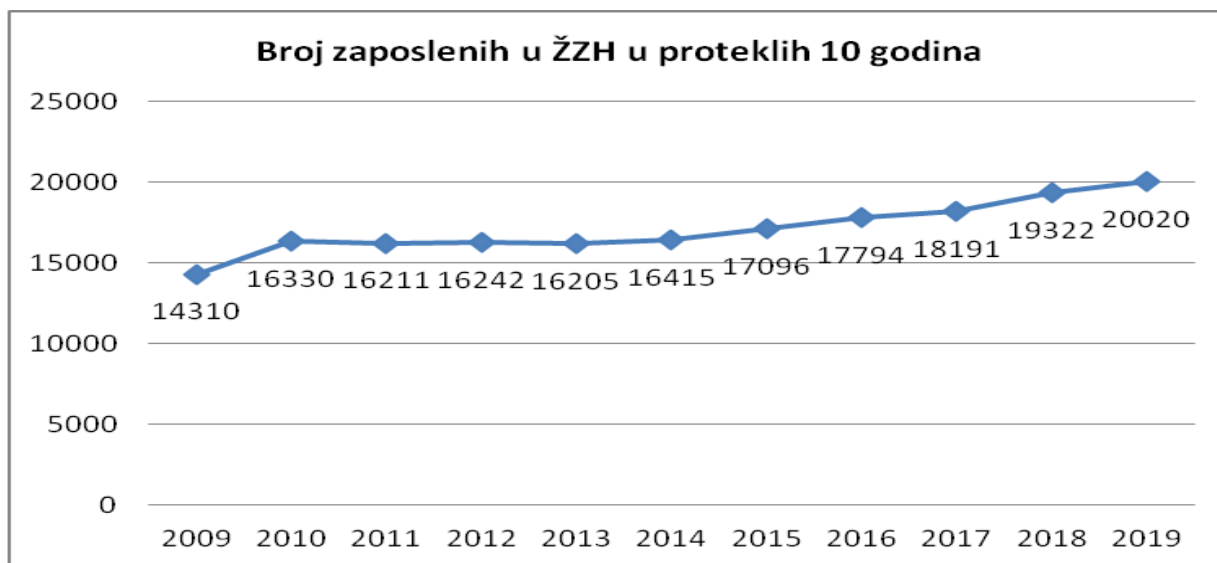
Turizam je u razvoju i potrebno je nastaviti raditi na razvoju specifičnih turističkih proizvoda i sadržaja kako bi se omogućilo ljudima iskorištavanje potencijala i povećanje prihoda kroz turizam. Turizam također ima i funkciju afirmiranja županije i mobiliziranja lokalnih resursa. Također, potrebno je razvijati instrumente i načine potpore poljoprivrednoj proizvodnji a uzimajući u obzir mogućnosti i kapacitete. Potrebno je raditi na tomu da se razvije mala, prepoznatljiva i konkurentna poljoprivredna proizvodnja sa dodanom vrijednošću i koja je također integrirana u turizam.

3.1.4. Tržište rada

Tržište rada u ŽZH obuhvaća ne samo četiri jedinice lokalne samouprave, već se dobrim dijelom oslanja na susjednu Hercegovačko-neretvansku županiju (HNŽ). Naime, dio stanovništva ŽZH je angažiran na tržištu rada HNŽ, a također jedan dio stanovništva iz HNŽ je angažiran na tržištu rada ŽZH. Naime, zbog blizine i međusobne povezanosti kao i interakcije između ove dvije županije, te zbog činjenice kako grad Mostar predstavlja svojevrsni razvojni pol u cijeloj Hercegovini, može se smatrati kako ŽZH i HNŽ predstavljaju jedno tržište radne snage. Stoga je izuzetno važno pratiti kretanja i u ovoj županiji kako bi se u kreiranju razvojnih pravaca na pravi način moglo utjecati na razvoj tržišta radne snage.

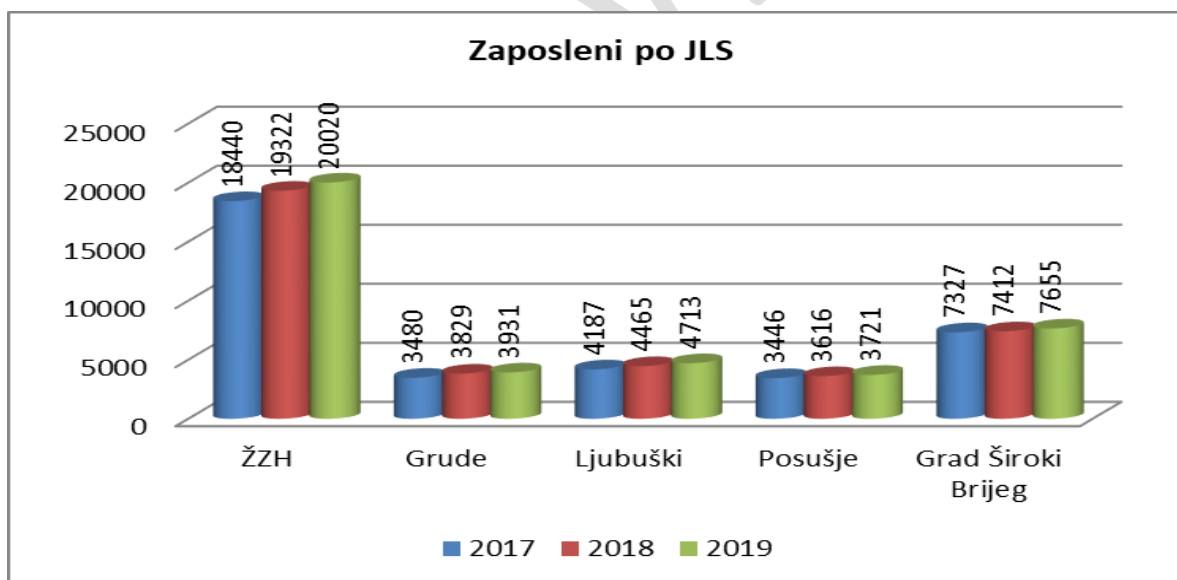
Zaposlenost

Županija Zapadnohercegovačka u posljednjih 10 godina bilježi kontinuiran rast broj zaposlenih osoba. U posljednjih 10 godina broj zaposlenih osoba se povećao za više od 5.000 ili za oko 26%. Međutim, ovdje se mora istaći i činjenica da to nisu sve nova radna mjesta, nego je jedan dio ovih radnih mjesta formaliziran odnosno preveden iz rada na crno u formalni sustav.

Slika 30 - Broj zaposlenih u ŽZH (Izvor: FZS)

Broj zaposlenih je u ŽZH kroz sve promatrane godine u porastu. Na razini ŽZH od 2017. do 2019. godine došlo je do povećanja broja zaposlenih za 1580 ili 8%, odnosno broj zaposlenih se sa 18.440 povećao na 20.020. U isto vrijeme, broj evidentiranih nezaposlenih osoba je u 2019. godini u odnosu na 2017. godinu manji za 328 osoba ili za 3,77%. Najveći rast zaposlenih u 2019. godini u odnosu na 2017. godinu bilježi grad Ljubuški, i to 526 osoba kroz tri promatrane godine, slijedi općina Grude s 451 osobom, te Grad Široki Brijeg sa 328 osoba, a potom općina Posušje sa 275 osoba.

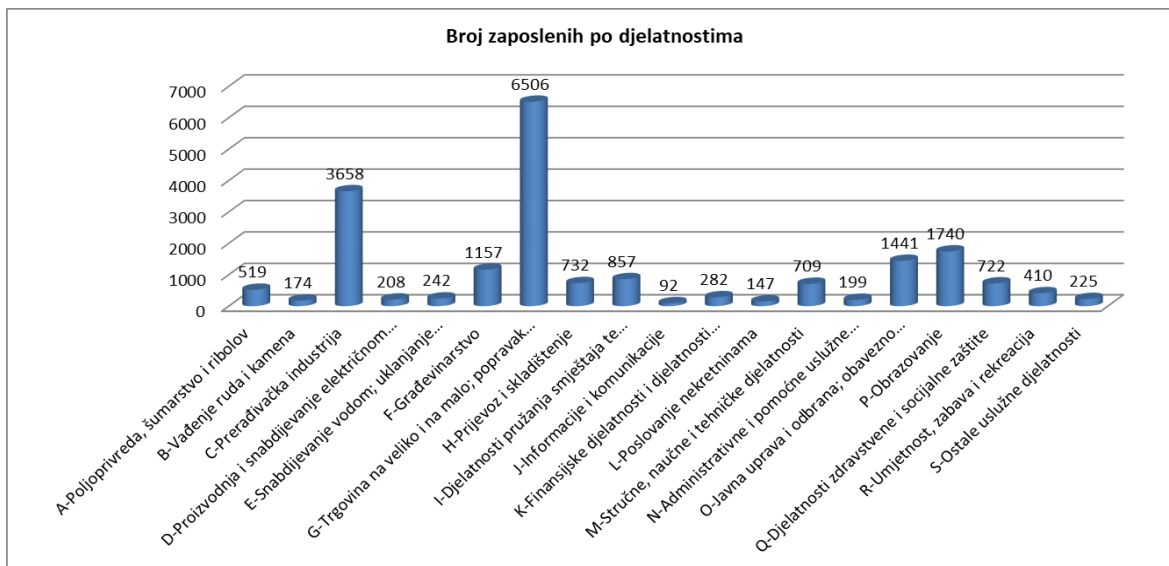

Slika 31 - Broj zaposlenih po općinama i gradovima ŽZH (Izvor: FZS)

Prema podacima baze Bisnode Portfolio Intelligence broj zaposlenih u poslovnim subjektima iz ŽZH koji su predali završna financijska izvješća za 2019. godinu iznosio je 16.133. Broj zaposlenih u ovoj promatranoj skupini također bilježi rast. U 2018. godini broj zaposlenih iznosio je 15.459, što znači da se broj zaposlenih u ovim gospodarskim subjektima povećao za 4,36% u odnosu na prošlu godinu.

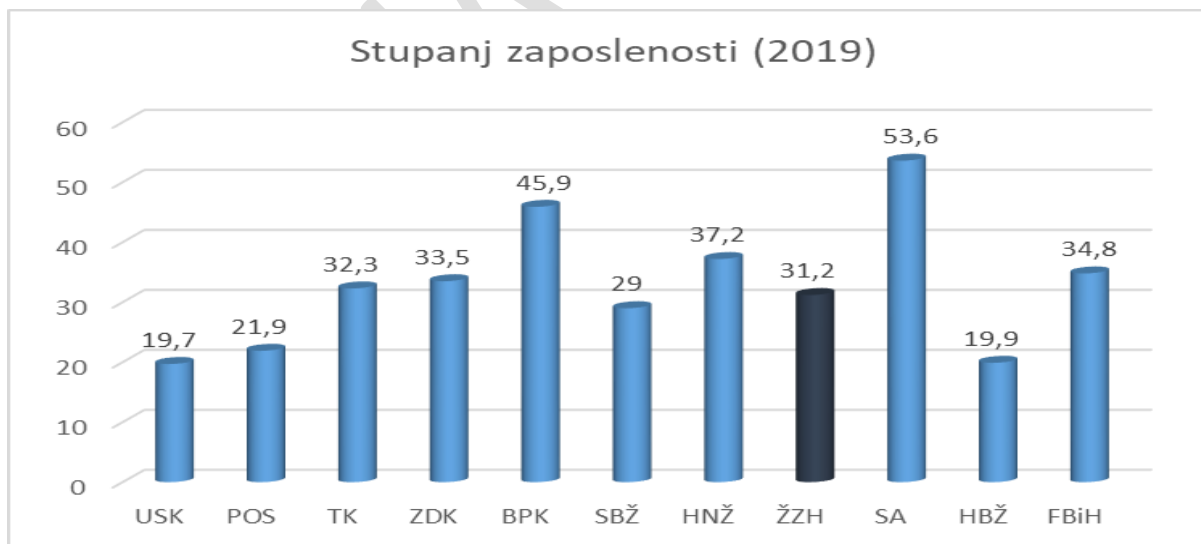
Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku koji se odnose na strukturu ukupnog broja zaposlenih po djelatnostima, najveći broj zaposlenih je u sektoru trgovine 6.506, što je 32% od ukupnog broja zaposlenih, potom u prerađivačkoj industriji 3.658 što je 18,3% od ukupnog broja zaposlenih. Na trećem

mjestu je obrazovanje sa 1.740 zaposlenih ili 8,7% od ukupnog broja zaposlenih, dok je javna uprava (javna uprava, obrana, obvezno socijalno osiguranje) na četvrtom mjestu s 1.441 zaposlenih ili 7,2% od ukupnog broja zaposlenih. U djelatnosti građevinarstva zaposleno je 1.157 djelatnika što je 5,8% od ukupnog broja zaposlenih.

Slika 32 - Broj zaposlenih u ŽZH po djelatnostima u 2019. godini (Izvor: FZS)

U usporedbi stupnja zaposlenosti između županija, Zapadnohercegovačka županija se nalazi na 6. mjestu sa stopom zaposlenosti od 31,2. Veći stupanj zaposlenosti imaju Sarajevska županija, Bosansko-podrinjska, Hercegovačko-neretvanska županija, Zeničko-dobojska i Tuzlanska županija. U usporedbi sa stupnjem zaposlenosti u F BiH, nalazimo se ispod Federalnog prosjeka koji iznosi 34,8.

Slika 33 - Stupanj zaposlenosti po županijama u 2019. godini (Izvor: FZS Kantoni u brojkama)

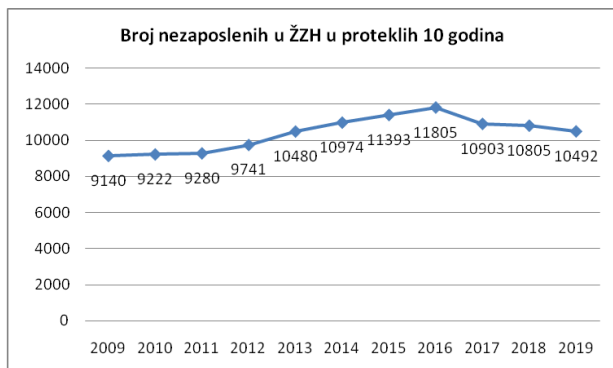
U sljedećoj tabeli navedene su aktivne mjere sufinansiranja zapošljavanja, odnosno programi i posredničke aktivnosti sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja nezaposlenih osoba sa evidencije službe za zapošljavanje kroz protekle tri godine.

2017		2018		2019	
Naziv aktivne mjere/programa	Broj sufinanciranih osoba	Naziv aktivne mjere/programa	Broj sufinanciranih osoba	Naziv aktivne mjere/programa	Broj sufinanciranih osoba
Prvo radno iskustvo 2017	107	Prvo radno iskustvo 2018 PRI 2018	120	Prvo radno iskustvo 2019 PRI 2019	77
Vaučer za posao 2017	41	Sezonsko/periodično zapošljavanje 2018	63	Sezonsko/Periodično zapošljavanje 2019	45
Periodično zapošljavanje 2017	129	Zapošljavanje žena 2018	71	Zapošljavanje žena 2019	60
Program samozapošljavanja START UP 2017	31	Start up 2018	66	Start up 2019	105
Program zapošljavanja i samozapošljavanja u oblasti poljoprivrede	2	Prilika za sve 2018	55	Prilika za sve 2019	215
Prvo radno iskustvo 2017 PLUS	58	Doprinosi 500 (2018)	3	Nova prilika 2019	13
Vaučer za posao 2017PLUS	49	Tražim poslodavca 2018	25	Doprinosi 500 (2019)	1
Periodično zapošljavanje 2017 PLUS	113	Branitelji 2018	1	Tražim poslodavca 2019	59
Program samozapošljavanja START UP 2017 PLUS	19	Služba u zajedničkim projektima 2018	46	Asistensti u nastavnoj godini 2019/2020	10
Program zapošljavanja sufinanciranja određenog stručnog kadra za djecu s poteškoćama u razvoju u osnovnom obrazovanju u redovnoj nastavi u FBiH	5			Služba u zajedničkim projektima 2019 i obuka	55
UKUPNO	554		450		640

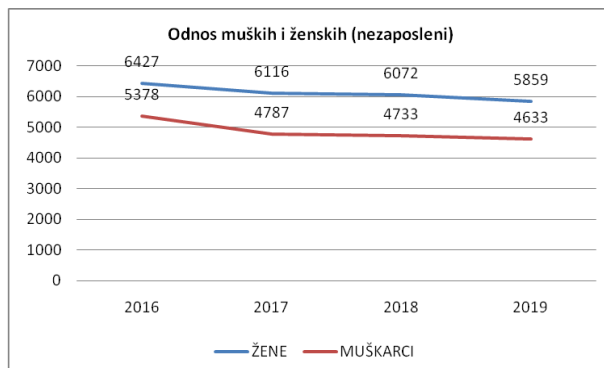
Tablica 6 - Pregled broja sufinanciranih osoba kroz aktivne mjere i programe sufinanciranja zapošljavanja i samozapošljavanja
(Izvor:Služba za zapošljavanje ŽZH)

Nezaposlenost

U ŽZH su u 2019. godini bile prosječno nezaposlene 10.492 osobe koje su se vodile na evidenciji Službe za zapošljavanje ŽZH. Broj nezaposlenih koji se vode na evidenciji Službe za zapošljavanje u zadnje četiri promatrane godine je u kontinuiranom padu. Od 2016. do 2019. godine broj nezaposlenih osoba se smanjio za 11%, tj. sa 11.805 registriranih nezaposlenih osoba u 2016. godini, ovaj broj se smanjio na 10.409 u 2019. godini. U ukupnom broju nezaposlenih osoba veći je udio žena nego muškaraca, odnosno od 2017. do 2019. godine udio žena u ukupnom broju nezaposlenih je 56%, a muškaraca 44%.

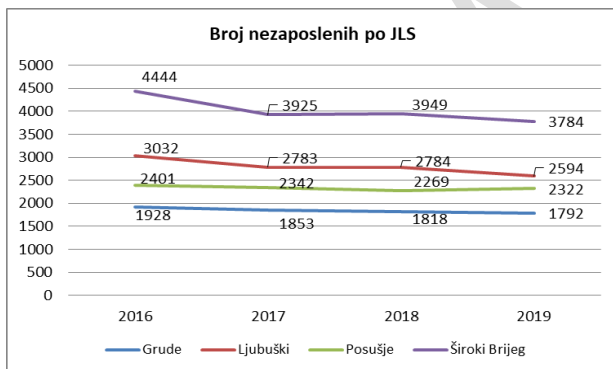

Slika 34 - Broj nezaposlenih u ŽZH (Izvor: FZS)

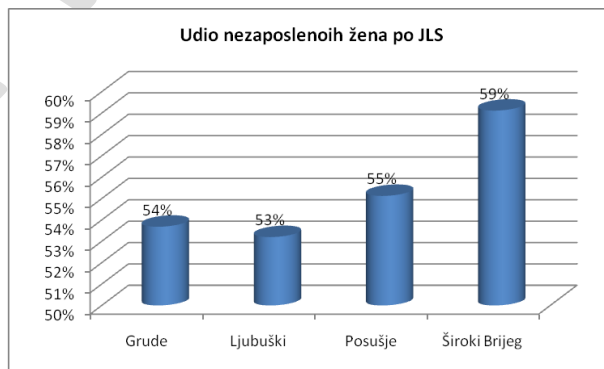

Slika 35 - Nezaposleni po spolu u ŽZH (Izvor:FZS)

Kada se analizira stanje evidentiranih nezaposlenih osoba po gradovima i općinama u ŽZH, može se vidjeti trend smanjenja broja evidentiranih nezaposlenih osoba u svim JLS osim u općini Posušje gdje je u 2019. godini zabilježen rast u odnosu na 2018. godinu, ali je još uvijek manji u odnosu na 2016. i 2017. godinu. Udio nezaposlenih žena u ukupnom broju nezaposlenih je najveći u Širokom Brijegu (59%), a najmanji u Ljubuškom (53%).

Slika 36 - Broj nezaposlenih po općinama i gradovima u ŽZH (Izvor: FZS)

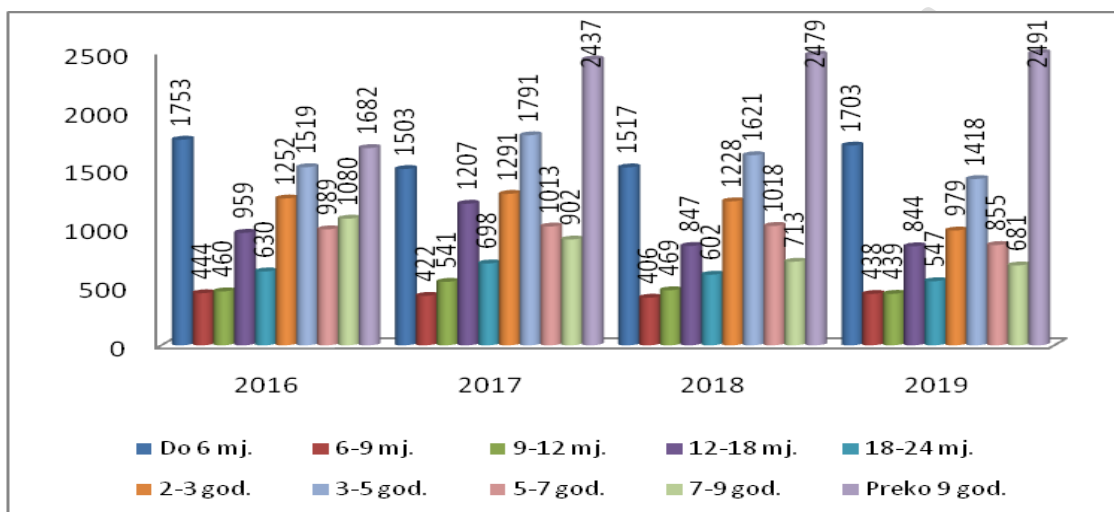
Slika 37 - Udio nezaposlenih žena u ŽZH (Izvor:FZS)

Kako je iz prethodnih grafičkih prikaza vidljivo u protekle četiri godine bilježi se kontinuiran pad broja evidentiranih nezaposlenih osoba. Međutim, broj evidentiranih nezaposlenih osoba u 2019. godini je još uvijek veći u odnosu na broj evidentiranih nezaposlenih osoba prije 10 godina. Naime, u 2009. godini na evidenciji nezaposlenih osoba u ŽZH je bilo 9.246 osobe što je manje za 12% u odnosu na broj evidentiranih nezaposlenih osoba u 2019. godini. Najveći broj evidentiranih nezaposlenih zabilježen je u 2016. godini od kada kreće kontinuiran pad broja nezaposlenih osoba. Razlog pada broja nezaposlenih osoba od 2016. godine ponajviše leži u činjenici da su se u protekle četiri godine intenzivirale gospodarske aktivnosti i ostvarila se nova ulaganja, a jedan broj ljudi je otišao izvan županije te se odjavio sa evidencije nezaposlenih osoba.

Kada se analizira nezaposlenost po dužini čekanja na posao može se vidjeti kako je najviše onih koji se vode na evidenciji preko 9 godina, i ovaj broj u posljednje tri godine lagano raste. U 2019. godini je ovih

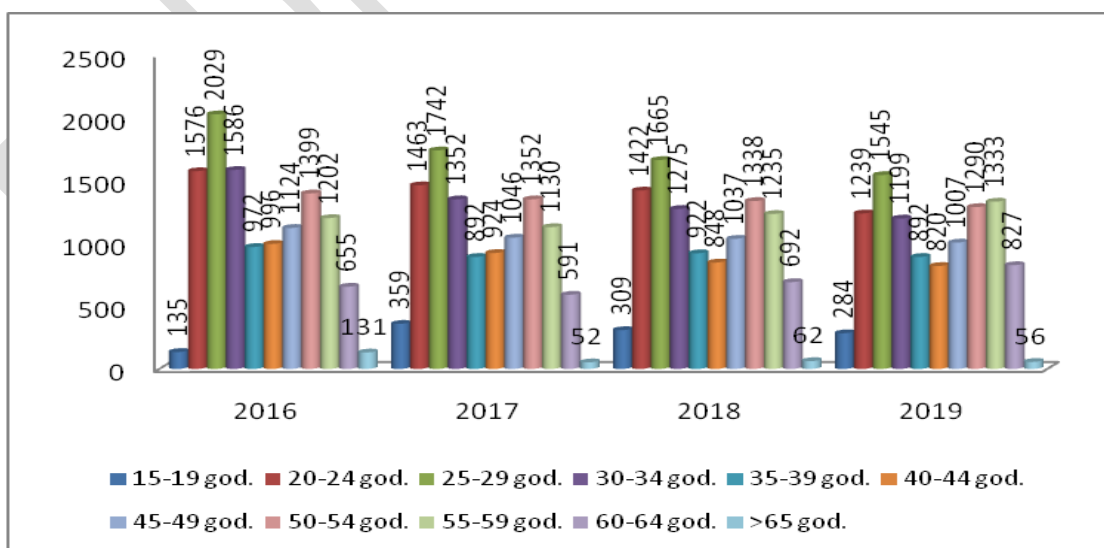
osoba bilo 2491, te je ovaj broj porastao za 2% u odnosu na 2017. godinu kada ih je bilo 2437. Druga kategorija nezaposlenih u 2019. godini po dužini čekanja na zaposlenje su osobe koje se tek uključuju na tržište rada, tj. oni koji se vode na evidenciji do 6 mjeseci i može se vidjeti da se ovaj broj u posljednje tri godine lagano povećava, tj. više osoba se uvodi u evidenciju. U 2019. godini broj ovih osoba je bio za 11% veći nego u 2017. godini.

Treća najbrojnija skupina nezaposlenih osoba su oni koji se na evidenciji vode od 3 do 5 godina i njih je u 2019. godini bilo 1418. Međutim, broj ovih osoba je u padu te je u 2019. godini manji za 21% u odnosu na 2017. godinu.

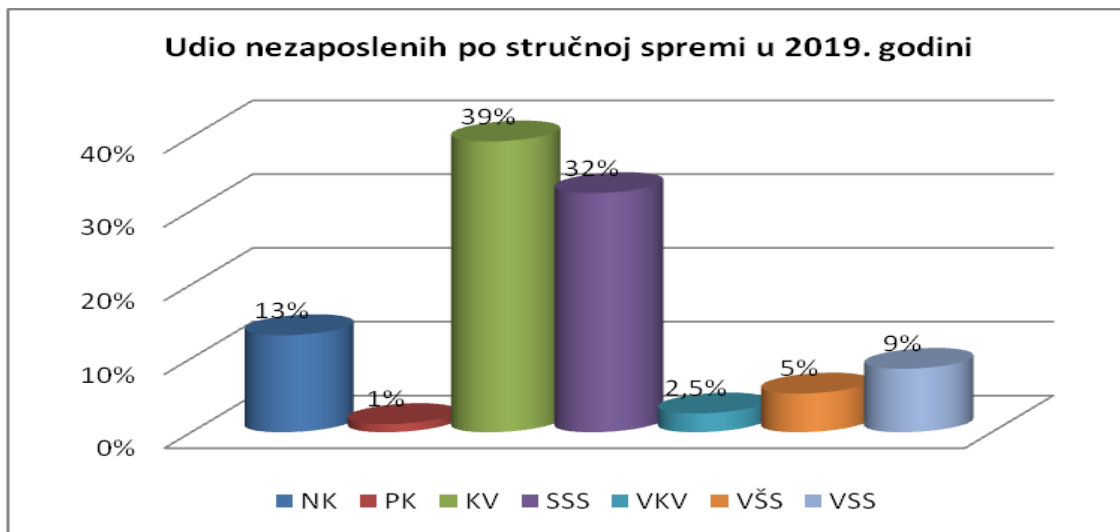
Slika 38 - Broj nezaposlenih po dužini čekanja na zaposlenje (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Po starosnoj strukturi najveći broj nezaposlenih osoba koji se vodi na evidenciji nezaposlenih, nalazi se u skupini od 25 do 29 godina i ovaj broj je u opadanju, tj. manji je za 11% u odnosu na 2017. godinu. Smanjuje se također broj osoba koji se vode na evidenciji, a nalaze se u dobi između 50 i 54, 20 i 24, te 30 i 34 godine starosti. U drugu skupinu po brojnosti spadaju osobe u dobi između 55 i 59 godina starosti i ovaj broj je u 2019. godini veći za 15% u odnosu na 2017. godinu. Također, u porastu je broj osoba koji se vode na evidenciji nezaposlenih a nalaze se u dobi između 60 i 64 godine starosti.

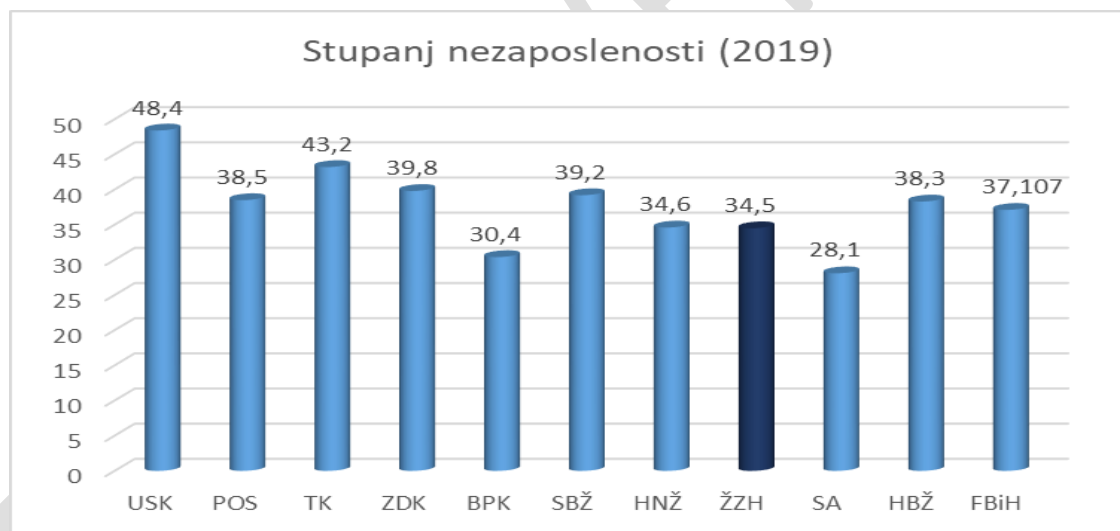
Slika 39 - Nezaposleni po godinama starosti (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

U ukupnom broju nezaposlenih osoba najveći je udio nezaposlenih sa KV kvalifikacijom (39%) te potom SSS (32%), te su na trećem mjestu NK (13%). Udio nezaposlenih osoba sa VSS je 9%.

Slika 40 - Udio nezaposlenih po stručnoj spremi u 2019. godini (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Promatrajući stopu nezaposlenosti po županijama i F BiH, ŽZH se u 2019. godini nalazi na osmom mjestu, a nižu stopu zaposlenosti imaju samo Bosansko-podrinjska i Sarajevska županija.

Slika 41 - Stupanja nezaposlenosti po županijama (Izvor: FZS)

Prosječna plaća i umirovljenici

U ukupnoj kvaliteti života ključnu ulogu ima visina osobnog dohotka, odnosno visina plaće. Prosječna neto plaća za 2019. godinu u ŽZH iznosila je 861,00 KM, što je povećanje 8,16% u odnosu na prethodnu 2018. godinu. Prosječna plaća u ŽZH je niža od prosječne plaće u F BiH za 7,2% koja je u 2019. godini iznosila 928,00KM.

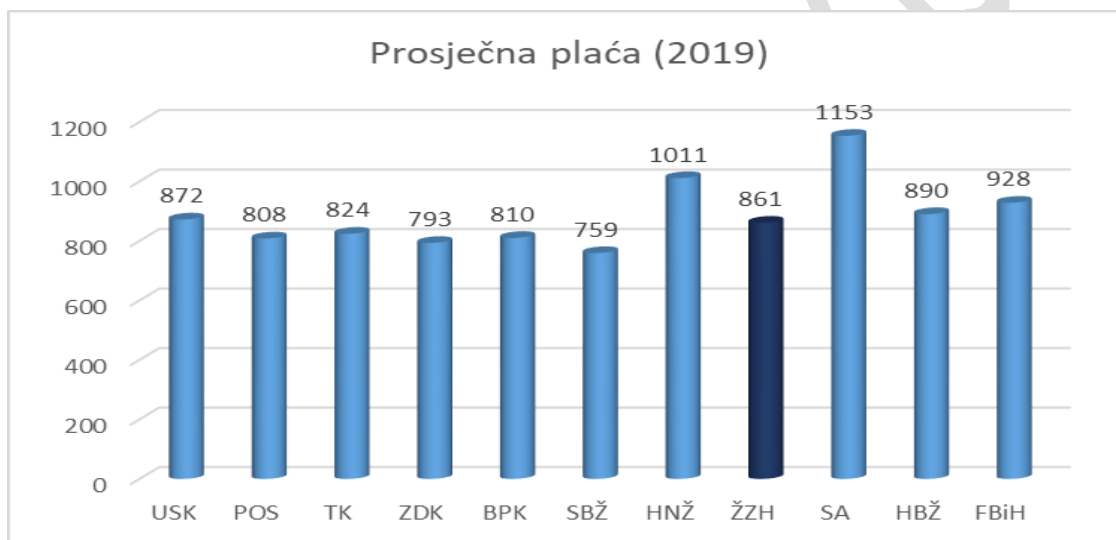
PROSJEČNA NETO PLAĆA U KM	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Općina Grude	925,00 KM	937,00 KM	1022,00KM
Grad Ljubuški	836,00 KM	844,00 KM	925,00KM
Općina Posušje	671,00 KM	705,00 KM	759,00KM

Grad Široki Brijeg	754,00 KM	749,00 KM	799,00KM
ŽZH	789,00 KM	796,00 KM	861,00KM
FBiH	860,00 KM	889,00 KM	928,00KM

Tablica 7 - Visina prosječne neto plaće (Izvor: FZS)

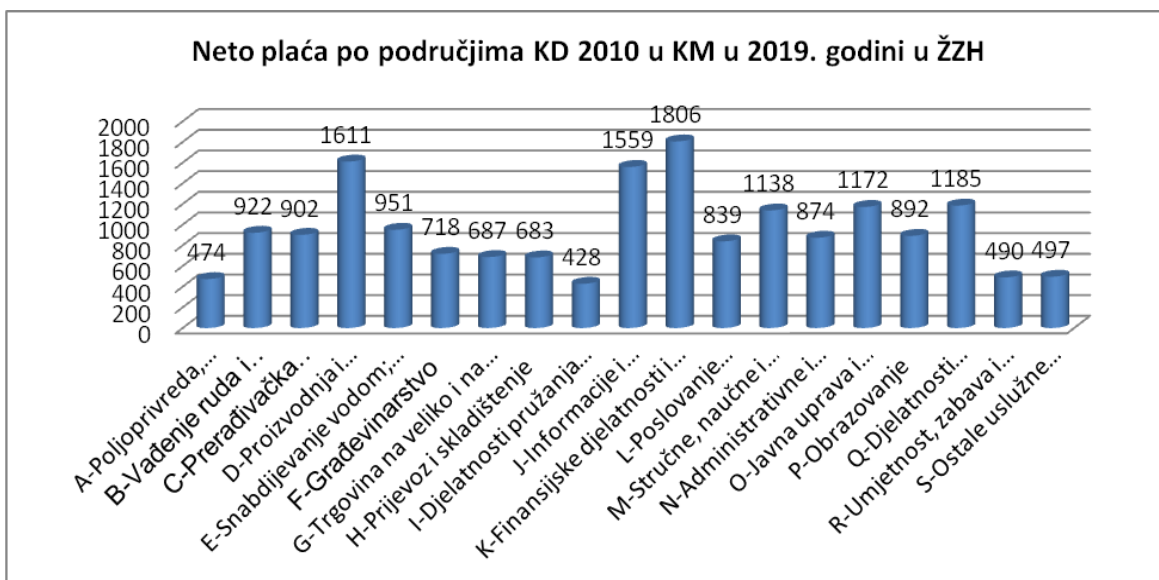
Iznos prosječne neto plaće kroz sve tri godine najveći je u općini Grude, a ona je u 2019. godini iznosila 1.022 KM, što je porast za 9,07% u odnosu na 2018. godinu. Ljubuški je na drugom mjestu kroz sve tri godine po visini prosječne neto plaće, a ona je u 2019. godini iznosila 925,00 KM i povećala se za 9,5% u odnosu na 2018. godinu. Široki Brijeg je na trećem mjestu, s prosječnom plaćom u 2019. godini od 799,00 KM, a povećanje u odnosu na prethodnu godinu je 6,68%. U Posušju je prosječna plaća u 2019. godini iznosila 759,00KM, što znači povećanje od 7,66% u odnosu na prethodnu 2018. godinu.

U usporedbi prosječne plaće u ŽZH s prosječnim plaćama u ostalim županijama u Federaciji BiH, ŽZH se nalazi na petom mjestu. Veću prosječnu plaću imaju Sarajevska županija, Hercegovačko-neretvanska županija, Hercegovobosanska županija i Unsko-sanska županija. Kada usporedimo prosječnu plaću F BiH koja u 2019. godini iznosi 928 KM, i prosječnu plaću ŽZH, prosječna plaća u ŽZH je manja za 7,22 %.

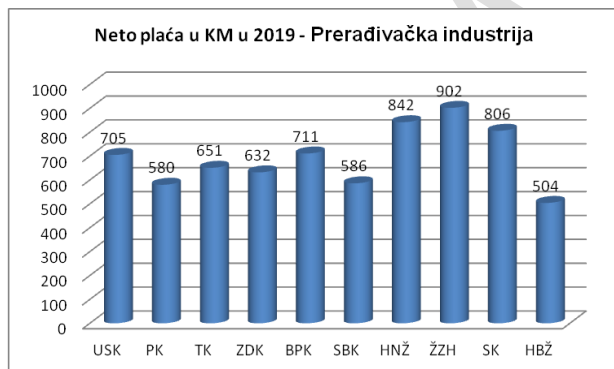
Slika 42 - Prosječna plaća po županijama (Izvor:FZS)

Prosječna plaća po područjima klasifikacije djelatnosti u ŽZH u 2019. godini je najveća u području financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, djelatnosti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, djelatnosti informacije i komunikacije, djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite i djelatnosti javne uprave i odbrane; obaveznog socijalnog osiguranja, dok je najmanja u područjima djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) i djelatnosti poljoprivreda, šumarstvo i ribolov.

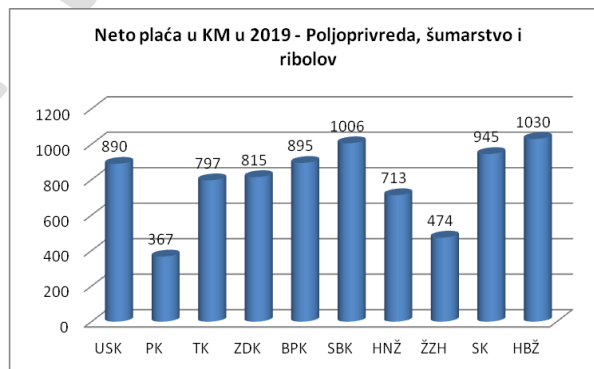

Slika 43 – Prosječna neto plaća po područjima djelatnosti (Izvor: FZS)

Najveći rast prosječne plaće u posljednjih 10 godina zabilježen je u prerađivačkoj industriji gdje je visina prosječne plaće u 2019. godini veća za 47% u odnosu na 2010. godinu. Visina prosječne plaće u prerađivačkoj industriji u ŽZH u 2019. godini iznosila je 902 KM, a u odnosu na ostale županije u F BiH, u ŽZH je najveća prosječna plaća kada se promatra prerađivačka djelatnost. Za razliku od prerađivačke industrije prosječna plaća u djelatnosti poljoprivrede, lova i šumarstva je jedna od najnižih u odnosu na ostale županije u F BiH.

Slika 44 – Neto plaća u prerađivačkoj industriji (Izvor: FZS)

Slika 45 - Neto plaća u poljoprivredi (Izvor: FZS)

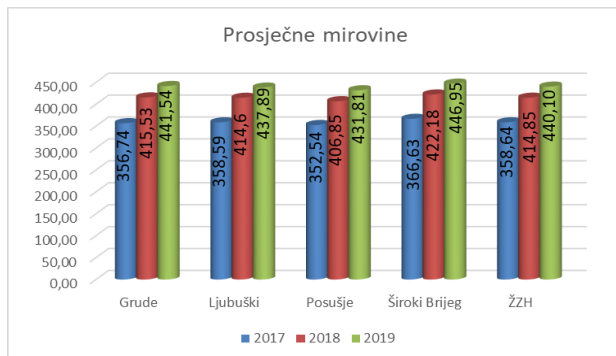
Broj umirovljenika je u promatrane tri godine također u porastu. U zadnje dvije godine broj umirovljenika je porastao za 120 što je u postotku 1,05%.

BROJ UMIROVLJENIKA			
	2017. godina	2018. godina	2019. godina
ŽZH	11.333	11.415	11.535
FBiH	346.538	348.434	352.438

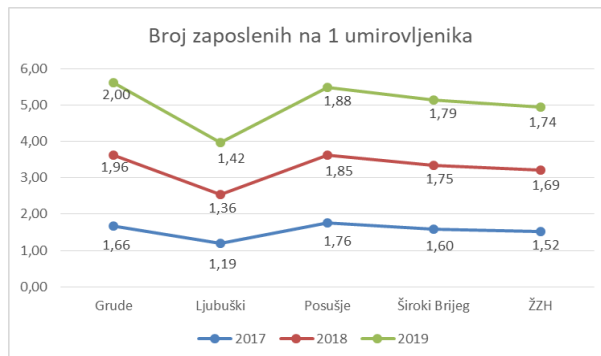
Tablica 8 - Broj umirovljenika (Izvor: FZS)

Prosječna mirovina za ŽZH u 2019. godini iznosila je 440,10 KM, što je povećanje od 6,08% u odnosu na 2018. godinu. Najviši iznos isplaćene mirovine kroz sve tri promatrane godine bio je u Širokom Brijegu, a u 2019. godini je iznosila 446,95KM. Slijedi općina Grude s prosječnom mirovinom u 2019. godini od

441,54KM. Ljubuški je na trećem mjestu, a prosječna mirovina u 2019. iznosi 437,89KM. Najmanji iznos prosječne mirovine bilježi Posušje, i to u iznosu od 431,81KM u zadnjoj promatranoj godini.

Slika 46 - Visina prosječne mirovine (Izvor:FZS)

Slika 47 - Broj zaposlenih na 1 umirovljenika (izvor:FZS)

Što se tiče odnosa broja zaposlenih na jednog umirovljenika, najviši je u općini Grude, potom u općini Posušje. Najmanji broj zaposlenih na jednog umirovljenika ima Ljubuški. Prosječan broj zaposlenih na jednog umirovljenika u 2019. godini u ŽZH je 1,74, a u usporedbi s brojem zaposlenih na jednog umirovljenika u F BiH, ŽZH je iznad prosjeka. Naime, u FBiH broj zaposlenih na jednog umirovljenika u 2019. godini iznosi je 1,3.

Institucionalni kapaciteti

Tržište rada je u nadležnosti Ministarstva zdravstva, rada i socijalne skrbi Županije Zapadnohercegovačke u čijem djelokrugu su poslovi uređenja radnih odnosa i zapošljavanja, ostvarivanje prava iz radnih odnosa, zaštita na radu i mirovinsko-invalidsko osiguranje.

Za operative poslove iz domena tržišta rada zadužena je Služba za zapošljavanje Županije Zapadnohercegovačke koja je ustrojena Uredbom Vlade Županije Zapadnohercegovačke kao javna ustanova u vlasništvu Županije Zapadnohercegovačke. Služba za zapošljavanje ima četiri odjela i četiri podružnice, tj. po jedna podružnica u gradovima Široki Brijeg i Ljubuški te općinama Grude i Posušje. U Službi je ukupno zaposlen 1 savjetnik i to u Središnjem uredu, dok je stanje zaposlenih djelatnika u podružnicama sljedeće: Podružnica Grude ima 3 djelatnika - sistematizirano je 4 radna mjesta, podružnica Ljubuški ima 4 djelatnika - sistematizirano je 5 radnih mjesta, podružnica Široki Brijeg ima 5 djelatnika - sistematizirano je 5 radnih mjesta i podružnica Posušje ima 3 djelatnika - sistematizirano je 4 radna mjesta.

Uloga Službe za zapošljavanje ŽZH u provedbi lokalne politike tržišta rada u ŽZH ogleda se u sljedećem:

- *provedba politika tržišta rada* - Podružnice sve svoje aktivnosti obavljaju skladno federalnim propisima i aktima Službe, a to su Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“ broj: 41/01; 22/05 i 09/08), Pravilnik o evidencijama u oblasti zapošljavanja („Službene novine FBiH“ broj: 24/06) i Pravilnik o radu Službe za zapošljavanje Županije Zapadnohercegovačke. Zadaća podružnica je posredovanje pri zapošljavanju, stručno savjetovanje, profesionalno usmjeravanje te prikupljanje podataka o nezaposlenosti i korisnicima zdravstvene naknade i zahtjeva za novčanu naknadu.
- *korištenje aktivnih politika tržišta rada u suzbijanju strukturne nezaposlenosti* - Služba za zapošljavanje još uvijek nema konkretnih mjera koji se mogu podvesti pod aktivnu politiku tržišta rada. Na razini Županije još uvijek nije izrađen akcijski plan zapošljavanja. Jedino općina Posušje ima Lokalni akcijski plan zapošljavanja.

- *borba protiv rada na crno* - Sukladno Pravilniku o evidencijama u oblasti zapošljavanja Služba sudjeluje u borbi protiv rada na crno npr. praćenjem redovitog javljanja odnosno nejavljanja, što ukazuje na činjenicu da osoba aktivno traži zaposlenje ili je indikativno da radi na crno.
- *upravljanju projektima i/ili praćenju projekata* - Služba za zapošljavanje do sada nije samostalno sudjelovala u provedbi projekata već je bila korisnik u okviru projekata koje su provodile druge organizacije. U ovom kontekstu Služba još uvijek nema dovoljno kapaciteta.

Zaključak

Iako su u tržištu rada prisutni pozitivni trendovi u smislu rasta broja zaposlenih i pada broja nezaposlenih, važan podatak je taj da je opet veliki udio u strukturi nezaposlenih obuhvaća kategoriju mladih ljudi od 25 do 29 godina. Također, rast prosječne plaće je prisutan, ali je nesrazmjern s rastom gospodarstva. U sljedećem planskom razdoblju ključno je prije svega raditi na povećanju zapošljavanja, osobito mladih i žena kroz aktivne mjere zapošljavanja, programe edukacija za jačanje vještina (digitalnih, poduzetničkih, PCM). U ovom kontekstu također je važno uspostaviti aktivnu suradnju između javnog i privatnog sektora, te akademske zajednice kako bi obrazovni sustav mogao pratiti zahtjeve tržišta.

U kontekstu reguliranja tržišta rada i stvaranja jasnije slike po pitanju strukture nezaposlenih osoba te samim tim i planiranja aktivnih mjera zapošljavanja, važno je regulirati evidencije nezaposlenih osoba na način da se izvrši kategorizacija nezaposlenih na one koji aktivno traže zaposlenje, te sukladno tome i sačiniti bazu podataka zanimanja u evidencijama za zapošljavanje.

3.1.5. Obrazovanje

Na području ŽZH djeluje 14 osnovnih škola, 7 srednjih škola od čega su 3 gimnazije, 3 strukovne škole i 1 srednja škola, te 4 privatne srednjoškolske ustanove. Broj odjela u osnovnim školama u 2019. godini je bio 484, što je povećanje za 13 odjela u odnosu na 2017. godinu. Broj odjela u javnim srednjim školama u 2019. godini je iznosio 161, što je smanjenje za 8 odjela u odnosu na 2017. godinu.

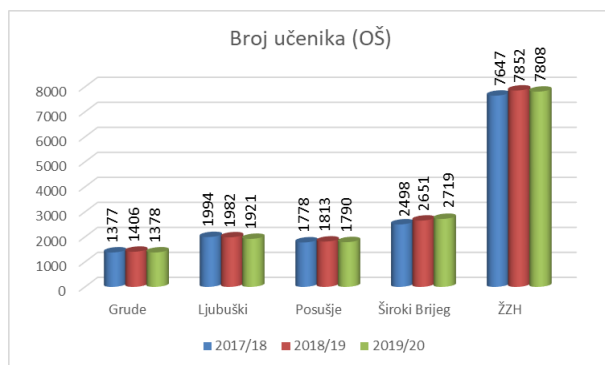
Broj škola u ŽZH	2017	2018	2019
Osnovne škole	14	14	14
Broj odjela osnovnih škola	471	478	484
Javne srednje škole	7	7	7
Broj odjela javnih srednjih škola	169	162	161
Privatne srednje škole	4	4	4

Tablica 9 - Broj škola i odjeljenja (Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja, kulture i športa)

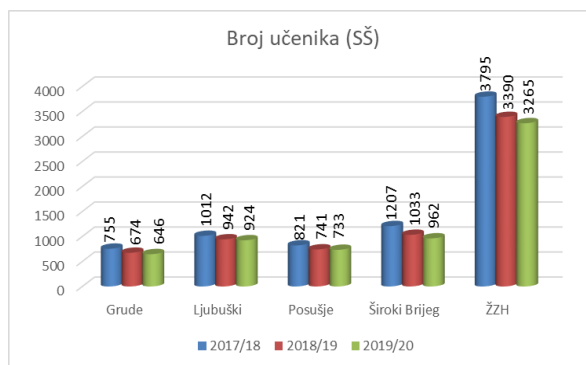
Promatrajući pokazatelje osnovnoškolskog obrazovanja možemo vidjeti kako je broj učenika u osnovnim školama u ŽZH u 2019/20 manji u odnosu na 2018/19 za 0,6% dok je u blagom porastu samo u Širokom Brijegu i to za 2,6%. U Grudama je broj učenika u 2019./2020. godini manji za 2% u odnosu na prethodnu godinu. U Ljubuškom je broj učenika manji za 3,1%, a u Posušju za 1,3% u odnosu na prethodnu 2018/2019 godinu.

Kao i kod osnovnoškolskog obrazovanja, u srednjim školama u ŽZH kroz promatrano razdoblje vidljivo je smanjenje broja učenika u svim općinama i gradovima. U ŽZH je u 2019./2020. školskoj godini upisano 125 učenika manje, odnosno 3,7% u odnosu na prethodnu školsku godinu. Široki Brijeg bilježi najveći pad broja upisanih učenika u srednju školu i to za 6,87%, a slijedi općina Grude sa 4,15% manje upisanih učenika u odnosu na prethodnu godinu. Ljubuški i Posušje bilježe pad broja učenika od 1,91%, odnosno

1,08 % u odnosu na prethodnu školsku godinu. Broj učenika koji su napustili srednju školu je u 2018/19 bio 48, dok je u 2017/18 bio 43, a u 2016/17 bio 42.

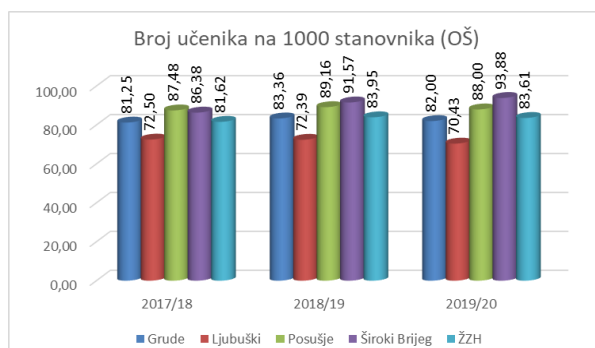

Slika 48 - Broj upisani učenika u osnovnu školu (Izvor:FZS)

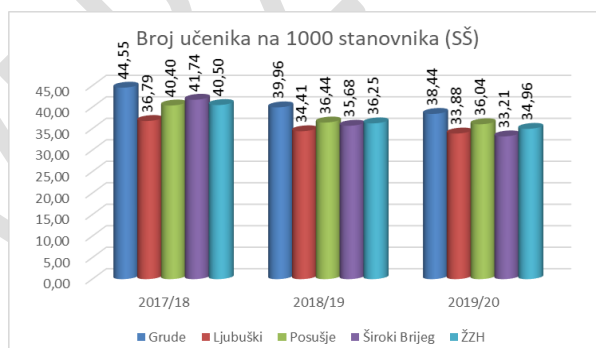

Slika 49 - Broj upisanih učenika u srednju školu (Izvor:FZS)

Kada promatramo broj učenika osnovnih škola na 1000 stanovnika, samo Široki Brijeg bilježi pozitivan trend, dok ostale općine i grad bilježe negativan trend. U srednjoškolskom obrazovanju, trend broja učenika na 1000 stanovnika je negativan za sve općine i gradove kao i za razinu županije.

Slika 50 - Broj učenika na 1000 stanovnika-OŠ (Izvor:FZS)

Slika 51 - Broj učenika na 1000 stanovnika – SŠ (Izvor:FZS)

Iz pregleda podataka vidljivo je kako je broj učenika i osnovnog i srednjeg obrazovanja na 1000 stanovnika u ŽZH veći nego na razini F BiH, koji u 2019./2020. iznosi 82 za osnovno, odnosno 33 za srednjoškolsko obrazovanje.

U srednjem strukovnom obrazovanju, odnosno u srednje tehničke i srodne škole i strukovne škole, u 2017/18 bilo je upisano 2283 učenika, u 2019/18 godini je upisano 2095 učenika, a u 2019/20 godini upisano je 2017 učenika što je pad u odnosu na 2017/18 za 12%. Također, na osnovu zaključaka sa razgovorima s predstavnicima privatnog sektora izražen je problem neusklađenosti obrazovanja i tržišta rada, odnosno manjka odgovarajućih zanimanja, te nepripremljenosti učenika koji završe srednje strukovno obrazovanje za tržište rada zbog slabe kvalitete praktične nastave i nepostojanja odgovarajućih uvjeta za izvođenje praktične nastave u školama. Također, još uvijek nije uspostavljen sustavan pristup izvođenju praktične nastave u gospodarstvu, tj. sustav dualnog obrazovanja.

U segmentu predškolskog obrazovanja, u ŽZH su osnovane 4 javne predškolske ustanove, po jedna u općinama Grude i Posušje te gradovima Ljubuški i Široki Brijeg. U 2017. i 2018. godini zabilježeno je 12 privatnih predškolskih ustanova, dok se u 2019. godini broj privatnih predškolskih ustanova povećao za tri. Broj djece u predškolskim ustanovama je bio u padu u 2018. godini, a u 2019 bilježi pozitivan trend, odnosno 14 djece više nego prethodne godine.

Predškolski odgoj	2017	2018	2019
Javne ustanove	4	4	4
Privatne ustanove	12	12	15
Broj djece	714	700	714

Tablica 10 - Broj djece u predškolskim ustanovama (Izvor:Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa)

U ŽZH djeluju i dvije osnovne glazbene škole u Grudama i Posušju, te dvije glazbene škole koje izvode programe osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Ljubuškom i Širokom Brijegu. Broj učenika osnovnog glazbenog obrazovanja je u 2019. godini veći za 3% u odnosu na prvu promatranu godinu, a manji za 2,2% u odnosu na prethodnu 2018. godinu. Srednje glazbene škole u 2019. godini broje 24 učenika više nego prethodne 2018. godine.

Glazbene škole	2017	2018	2019
Osnovna glazbena škola	506	533	521
Srednja glazbena škola	Nema podataka	23	47

Tablica 11 - Broj učenika u glazbenim školama (Izvor:Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa)

Na području županije djeluje i Akademija likovnih umjetnosti koja je u sklopu Sveučilišta u Mostaru. Likovna akademija ima 6 studijskih programa: integrirani studij slikarstva, kiparstva i grafike. U školskoj godini 2019./2020. je ukupno upisano 119 studenata, što je 15,5% više nego prethodne godine kada je bilo upisano 103 studenta.

Zaključak

Kao što je već spomenuto, obrazovni sustav nije prilagođen tržištu rada, i potrebno je uložiti veće napore u kreiranju upisnih politika kako bi se izbjegla proizvodnja nepotrebnih suficitarnih zanimanja na tržištu rada. U srednjem strukovnom obrazovanju nužno je unaprijediti kvalitetu obrazovnog sustava kroz uvođenje praktične nastave u školama i u tvrtkama koje za to pokazuju interes. Ključnu ulogu pored učenika igraju i roditelji s kojima je potrebno ostvariti bolju komunikaciju i dijalog u cilju podizanja svijesti roditelja o mogućnostima i perspektivama zanimanja koja su zastupljena i tražena na tržištu rada.

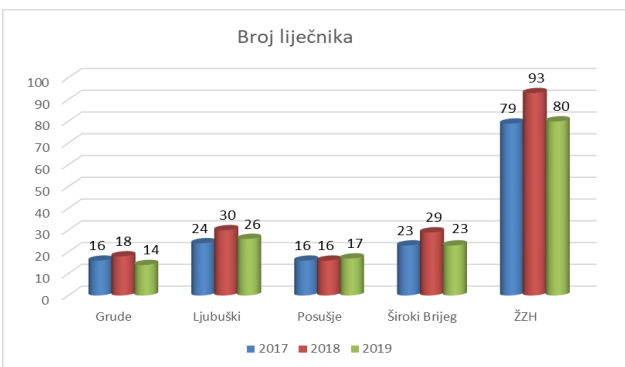
U obrazovnom sektoru je evidentan nedostatak tehničke i infrastrukturne opremljenosti škola. Školski sustav nije prilagođen izvođenju praktične nastave. Izražen je nedostatak opremljenih laboratorija i kabineta, te je isto tako izražena i niska razina digitalne zrelosti obrazovnog sustava.

3.1.6. Zdravstvo i socijala

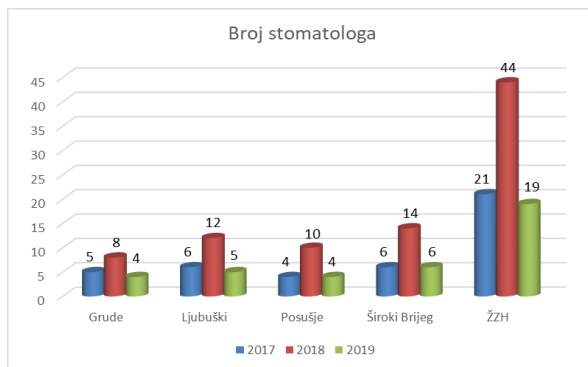
Zdravstvo

Na području ŽZH zdravstvena zaštita se provodi u četiri doma zdravlja i to: Dom zdravlja Grude sa ambulatama obiteljske medicine u Drinovcima, Sovićima i Tihaljini; Dom zdravlja Posušje sa ambulantama obiteljske medicine u Viru i Rakitnu; Dom zdravlja Široki Brijeg sa ambulantama obiteljske medicine u Uzarićima i Kočerinu; Dom zdravlja Ljubuški sa ambulantama obiteljske medicine u Studencima i Vitini.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, broj liječnika u 2018. godini je bio u porastu u odnosu na 2017. godinu, dok se u 2019. godini bilježi pad u odnosu na 2018. godinu u svim općinama i gradovima. U sve tri promatrane godine najviše liječnika je bilo u Ljubuškom, a najmanje u Grudama. Broj stomatologa je u velikom padu u 2019. godini. Najveći pad broja stomatologa bilježi Široki Brijeg, a najmanji Grude.

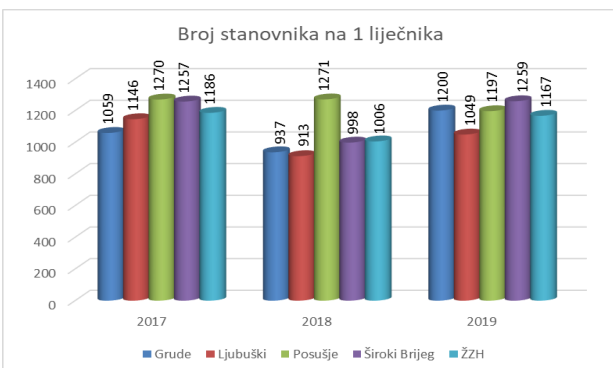

Slika 52 - Broj liječnika (Izvor:FZS)

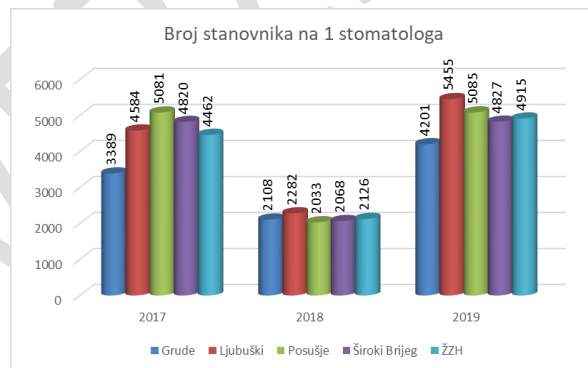

Slika 53 - Broj stomatologa (Izvor:FZS)

Broj stanovnika na jednog liječnika u ŽZH je u 2019. godini 1167, odnosno ŽZH ima manje od 10 liječnika na 10.000 stanovnika odnosno ima 8,5 liječnika na 10.000 stanovnika. Najveći broj stanovnika na jednog liječnika je kroz prve dvije promatrane godine bio u Posušju, a u 2019. godini najviše stanovnika na jednog liječnika ima Široki Brijeg. Najmanji broj stanovnika na jednog liječnika u 2019. godini bilježi Ljubuški. Najveći broj stanovnika na 1 stomatologa u 2019. godini ima Ljubuški, a najmanji Grude.

Slika 54 - Broj stanovnika na 1 liječnika

Slika 55 - Broj stanovnika na 1 stomatologa

U sljedećoj tabeli prikazana je struktura i broj korisnika zdravstvenog osiguranja. Vidljivo je da je najveći broj osiguranika u dobi od 20-64 godine, najmanje osiguranika je u dobi do 6 godina. Prema podacima zavoda za zdravstveno osiguranje za 2019. godinu, u ŽZH je zdravstveno osigurano 87,20% stanovništva što je za 1,03% više osiguranika u odnosu na početnu promatranu 2017. godinu.

Struktura osiguranika	2017	2018	2019
M	39.160	39.398	39.728
Ž	41.574	41.833	41.698
0-6	4.720	4.690	4.690
7-9	12.847	12.599	12.599
20-64	47.501	47.836	47.732
65+	15.674	16.183	16.055

Tablica 12 - Broj i struktura osiguranika ŽZH (Izvor: Zavod za zdravstveno osiguranje ŽZH)

Prema podacima Zdravstvenog statističkog godišnjaka Zavoda za javno zdravstvo F BiH ukupan broj oboljenja, stanja i povreda utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u ŽZH u 2018. godini iznosio je 121.413, dok je u 2017. godini broj oboljenja, stanja i povreda utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u ŽZH iznosio 134.103. U 2016. godini oboljenja, stanja i povreda utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u ŽZH iznosio je 94.643. Iz prethodnih podataka je vidljivo kako je u 2018. godini veći broj oboljenja za 22% u odnosu na 2016. godinu ali je manji za 9% u odnosu na 2017. godinu.

U ŽZH je uspostavljen i Zavod za javno zdravstvo čija je uloga posebno došla do izražaja zbog pandemije korona virusa. Međutim, kapaciteti Zavoda za javno zdravstvo su nedovoljni, kako opremom tako i ljudski. Naime, Zavod za javno zdravstvo ne posjeduje odgovarajuće prostorije niti ima na raspolaganju odgovarajuću opremu odnosno laboratorije za rad kako bi se uloga Zavoda za javno zdravstvo u potpunosti afirmirala i kako bi se podigla svijest o javnom zdravlju.

Socijalna zaštita

Ukupan broj korisnika socijalne pomoći u 2019. godini bio je 686, u 2018. godini 693, a u 2017. godini 737. Evidentno je smanjenje broja korisnika socijalne pomoći a u isto vrijeme povećanje ukupne visine izdvajanja u odnosu na 2017. godini. Broj korisnika stalne novčane pomoći je u padu kroz promatrano razdoblje, dok je broj korisnika jednokratne novčane pomoći u porastu. Od 2017. do 2019. godine broj korisnika stalne novčane pomoći se smanjio za 58 korisnika, a sredstva koja se izdvajaju za tu kategoriju su se smanjila za 54.240,00 KM u odnosu na prethodnu promatranu godinu. Broj korisnika jednokratne novčane pomoći je u porastu i u 2019. broji 7 korisnika više nego prve promatrane godine. Iznos koji se izdvaja za ovu kategoriju je veći za 7.500,00KM nego prve promatrane godine

SOCIJALNA POMOĆ (ova prava financiraju se iz županijskog proračuna)						
Kategorija	2017		2018		2019	
	Korisnici	Iznos u KM	Korisnici	Iznos u KM	Korisnici	Iznos u KM
Stalna novčana pomoć	571	581.127,00	542	697.370,00	513	643.130,00
Jednokratna novčana pomoć	166	28.950,0	151	25.450,00	173	36.450,00
UKUPNO	737	610.077	693	722.820	686	679.580

Tablica 13 - Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Ukupan broj korisnika posebnih prava iz područja civilne zaštite, bez obzira financiraju li se iz federalnog, županijskog ili općinskog/gradskog proračuna u 2019. godini bio je 4080 korisnika i bilježi se rast broja korisnika iz ove kategorije. U 2018. godini broj ovih korisnika bio je 4012, a u 2017. godini bio je 3929. Isto tako, izdvajanja u ovoj kategoriji su također u porastu. Ukupna izdvajanja u ovoj kategoriji iznosila su u 2019. godini 7.739.488 KM, u 2018. godini iznosila su 7.572.397 KM, a u 2017. godini iznosila su 7.321.140. Ukupno povećanje izdvajanja u 2019. godini u odnosu na 2017. godinu iznosilo je 5%, a broj korisnika je porastao za 4%. Ukupna izdvajanja iz županijskog proračuna za ove kategorije korisnika u 2019. godini iznosila su 1.503.329 KM.

Za kategoriju "Novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe" izdvajana su sredstva sve tri godine promatranog razdoblja, te je broj korisnika i iznos sredstava koji se izdvajaju u porastu u odnosu na 2017. godinu. Također za kategoriju "Osobna invalidnina" kroz sve tri promatrane godine povećava se broj korisnika i iznos sredstava koji se isplaćuju. U kategorijama "Prava za civilne žrtve rata" i "Osposobljavanje za život i rad" u zadnje dvije promatrane godine dolazi do smanjenja broja korisnika i iznosa sredstava koji se izdvajaju, a u kategorijama "Smještaj u drugu obitelj ili u ustanovu socijalne zaštite" i "Novčana pomoć za pogrebne usluge za korisnike socijale" došlo je do povećanja broja korisnika i iznosa sredstava koji se izdvajaju.

KATEGORIJE (ova prava financiraju se iz federalnog proračuna)	POSEBNA PRAVA IZ OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE					
	2017		2018		2019	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe	1.667	3.665.545,00	1.703	3.759.280,00	1.745	3.855.732,00
Osobna invalidnina (NI)	1.941	2.106.164,00	1.974	2.160.370,00	2.016	2.220.573,00
UKUPNO	3.608	5.771.709	3.677	5.919.650	3.761	6.076.305
Prava za civilne žrtve rata	65	249.114,08	65	244.258,00	62	228.364,38

(financira se 30 % iz županijskog, a 70 % iz federalnog proračuna)						
Osposobljavanje za život i rad (financira se iz županijskog proračuna)	88	120.360,00	93	143.280,00	67	104.760,00
Smještaj u drugu obitelj ili u ustanovu socijalne zaštite (financira se iz županijskog proračuna)	140	1.175.757,55	159	1.262.509,23	162	1.325.859,43
Novčana pomoć za pogrebne usluge za korisnike socijale (financira se iz županijskog proračuna)	28	4.200,00	18	2.700,00	28	4.200,00
UKUPNO	321	1.549.431,63	335	1.652.747,23	319	1.663.183,81

Tablica 14 - Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Kod porodiljnih naknada, u svim kategorijama dolazi do pada broja korisnika, no iznosi koji se izdvajaju za te kategorije su u porastu, osim za kategoriju "Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta".

PORODILJNE NAKNADE						
Kategorije	2017		2018		2019	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Naknada umjesto plaće zaposlenoj majci	177	785.168,63	191	851.568,28	178	1.012.303,02
Pomoć majci koja nije u radnom odnosu	404	290.500,00	433	532.500,00	383	610.400,00
Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta	709	293.900,00	756	315.000,00	727	295.500,00
Napomena1: ova prava financiraju se iz županijskog proračuna						
Napomena2: u javnom sektoru porodiljnu naknadu zaposlenim roditeljama isplaćuju poslodavci iz svojih sredstava tako da nemamo uvida u broj korisnika i iznose isplata.						
Napomena3: Ljubuški, Široki Brijeg i Grude također isplaćuju jednokratnu pomoć za opremu novorođenčeta u iznosu od 500,00 KM. Nemamo podataka o iznosu isplata.						

Tablica 15 - Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Broj korisnika kategorije "Školarine i stipendije učenicima i studentima" kao i iznos koji se izdvaja za tu kategoriju je u porastu u 2019. godini u odnosu na prethodnu 2018. godinu, i to 17 korisnika više, a 17.000,00KM više sredstava.

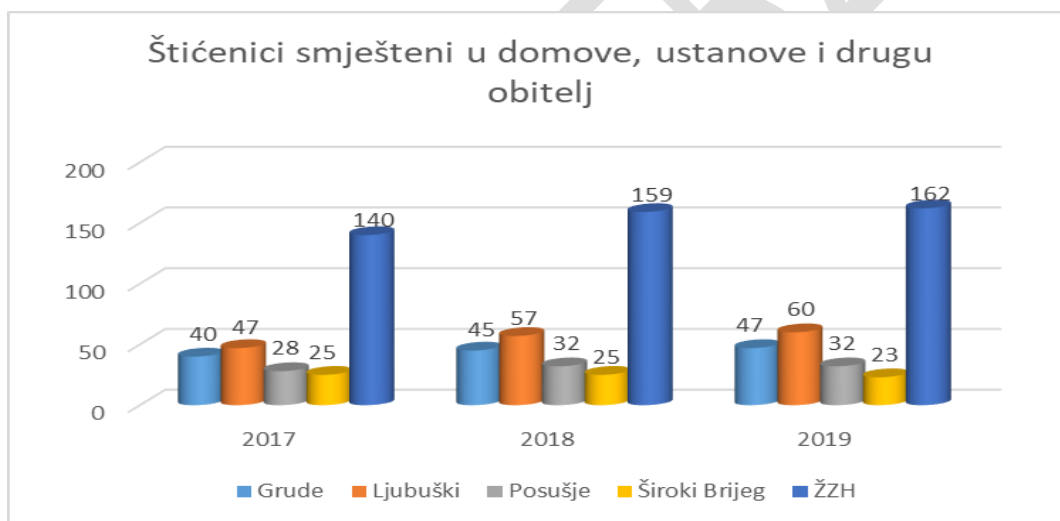
SUBVENCIJE, ŠKOLARINE I STIPEDIJE						
Kategorije	2017		2018		2019	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Subvencije smještaja u ustanove predškolskog odgoja	424	440.998,98	488	500.080,12	Ne posjedujemo podatak	413.593,11*
Školarine i stipendije učenicima i studentima	150	150.000,00	152	152.000,00	169	169.000,00
*Grad Široki Brijeg nije dostavio podatke o subvencijama u vrtiće						
Napomena: sredstva za ove namjene izdvajaju se u općinskim proračunima						

Tablica 16 - Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Prema podacima Ministarstva zdravstva, rada i socijalne skrbi broj štíćenika smještenih u domove, ustanove i drugu obitelj u 2019. godini je iznosio 162, 15,71% više nego u 2017. godini. Najviše osoba smještenih u domove, ustanove ili drugu obitelj je iz Ljubuškog 37%, a najmanje iz Širokog Brijega 14,20%. U tu kategoriju spadaju djeca i odrasli sa tjelesnim ili psihičkim smetnjama u razvoju, djeca koja su u nevolji zbog poremećenih odnosa u obitelji, te starije osobe o kojima nema tko skrbiti.

Djeca su smještena u domove i ustanove za školovanje i rehabilitaciju na području F BiH i RH, odrasli u specijalizirane ustanove, a stare i nemoćne osobe u Domove za skrb starih i nemoćnih.

Ustanove i domovi u koje su smješteni štíćenici iz ŽZH su: Zavod za zaštitu djece i omladine Pazarić, Zavod za zbrinjavanje MIO Bakovići, Starački dom Tomislavgrad, Centar za stara i iznemogla lica Mostar, Rehabilitacijski centar za osobe "Sveta obitelj" Mostar, Centra za terapiju "Mir" Kaštel Novi, Ustanova "Majčino selo" Međugorje, Zavod za smještaj Vrlika, Zavod za zbrinjavanje MIL Drin Fojnica, Zavod za zaštitu ženske djece Višegrad, Centar za radnu terapiju Stančić, Dom za stare "sv. Josip Radnik" Ljubuški, Provincija ZBDM "BJELAVE" Sarajevo, Dom za stare i nemoćne osobe "Miran san" Mostar, Centar za rehabilitaciju Varaždin, Grubišić Šipovača Ljubuški, Ustanova iz djelokruga socijalne zaštite Ljubuški, Dom za socijalno i zdravstveno zbrinjavanje osoba s invaliditetom Stolac, Zavod za odgoj muške djece i omladine Sarajevo. U udomiteljsku obitelj 2019. godine je smješteno 14 štíćenika, 2 štíćenika manje nego prethodne 2018. godine.

Slika 56 - Broj štíćenika smještenih u domove, ustanove ili drugu obitelj (Izvor: MInistarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Kada se analiziraju infrastrukturni uvjeti u objektima zdravstvene i socijalne zaštite može se konstatirati kako još uvijek objekti nisu prilagođeni potrebama osoba s invaliditetom i starijim osobama te je na taj način otežan jednak pristup zdravstvenim i socijalnim uslugama. Ovdje se misli na objekte domova zdravlja, centara za socijalni rad, te područnim uredima zavoda za zdravstveno osiguranje. Također, kod većine ovih objekata postoji problem i sa pristupom automobilima odnosno nema odgovarajućeg parking prostora koji je na siguran način povezan pješačkim stazama do samih objekata.

Također, i u sustavu zdravstva i u sustavu socijalne zaštite digitalna zrelost je na niskoj razini odnosno još uvijek usluge nisu digitalizirane kako bi sustav zdravstvene i socijalne zaštite bio učinkovitiji. Ovdje se misli kako na opremljenost informacijskim i digitalnim tehnologijama tako i na digitalizaciju usluga kako za interne potrebe, tako i prema krajnjim korisnicima.

Zaključak

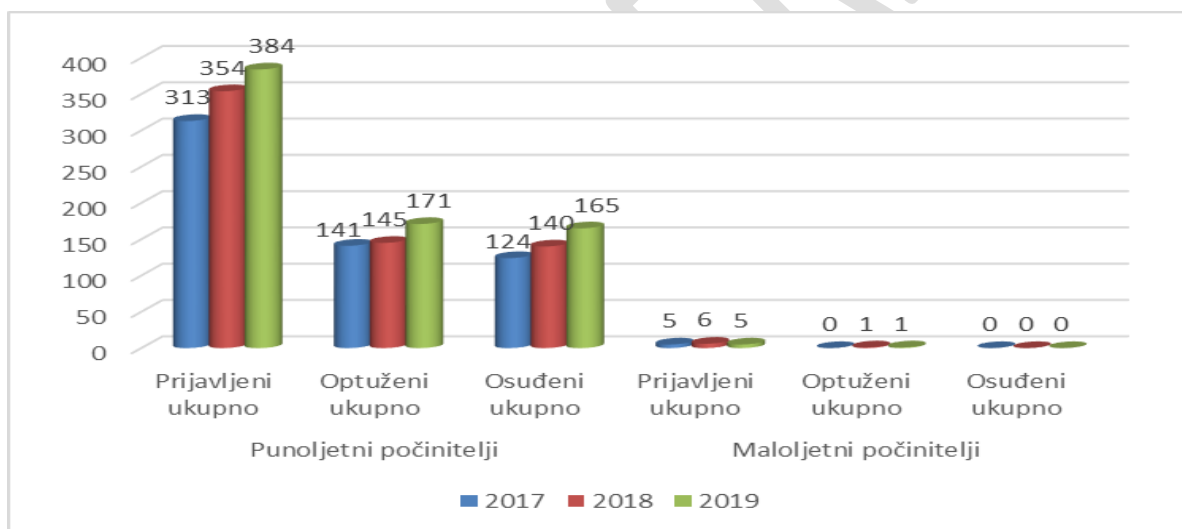
U segmentu zdravstva, iako je došlo do smanjenja broja liječnika i stomatologa, zdravstvena zaštita u županiji je dobro organizirana i provodi se u četiri dobro opremljena doma zdravlja. Međutim, postoji potreba za infrastrukturnim ulaganjima i digitalizacijom kako bi se olakšao pristup zdravstvenim uslugama i povećala učinkovitost.

U segmentu socijale dolazi do povećanja izdvajanja i pokriva se različit dijapazon socijalnih usluga. Međutim, kvaliteta i rasprostranjenost socijalnih usluga nije dovoljno razvijena i nema odgovarajuće analize potreba na temelju koje bi se revidirala vrsta usluge i definirale konkretne potrebe ciljnih skupina. U tom je kontekstu potrebno izraditi socijalnu mapu ŽZH koja će stvoriti podlogu za donošenje odgovarajućih mjera prema različitim ciljnim skupinama.

3.1.7. Sigurnost

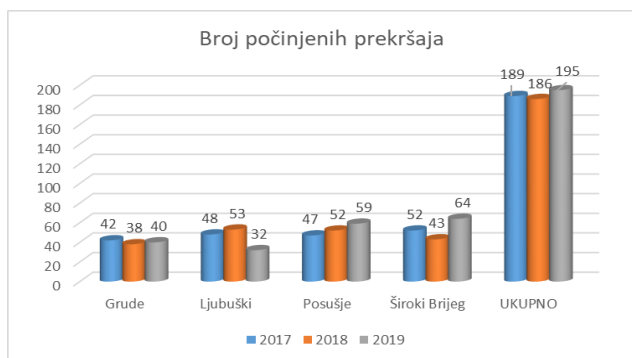
U segmentu sigurnosti, u promatranom razdoblju, bilježi se trend povećanja broja prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih počinitelja kaznenih djela. Broj prijava punoljetnih počinitelja se povećao za 8,4%, broj optužbi se povećao za 18%, a broj osuđenih se povećao za 17,8% u odnosu na prethodnu godinu.

Broj prijava maloljetnih počinitelja kaznenih djela se smanjio. U prethodnoj godini je bilo 6 prijavljenih, a u 2019. godini je jedan maloljetni počinitelj manje.

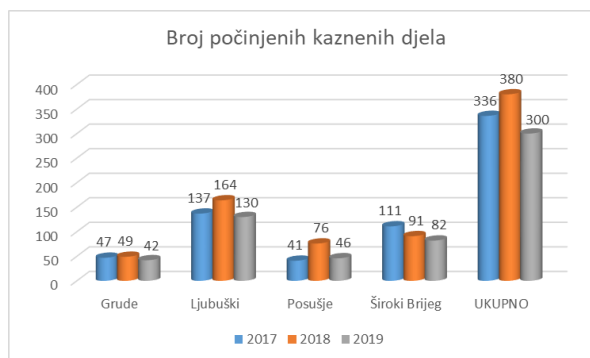

Slika 57 - Broj prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja (Izvor: FZS)

Od ukupnog broja prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih počinitelja kaznenih djela u 2019. godini bilo je 6,5% žena u skupini prijavljenih, 2,9% u skupini optuženih i 3% u skupini osuđenih za počinjenje kaznenog djela. Udio žena u skupini optuženih i u skupini osuđenih se drastično smanjio u odnosu na 2017. godinu. Naime, udio optuženih žena za počinjenje kaznenog djela u 2017. bio je 10,6% dok je u 2019. 2,9%, a u skupini osuđenih je u 2017. godini bilo 12,1% žena dok je u 2019. godini iznosio samo 3%.

Slika 58 - Broj počinjenih prekršaja (Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova)

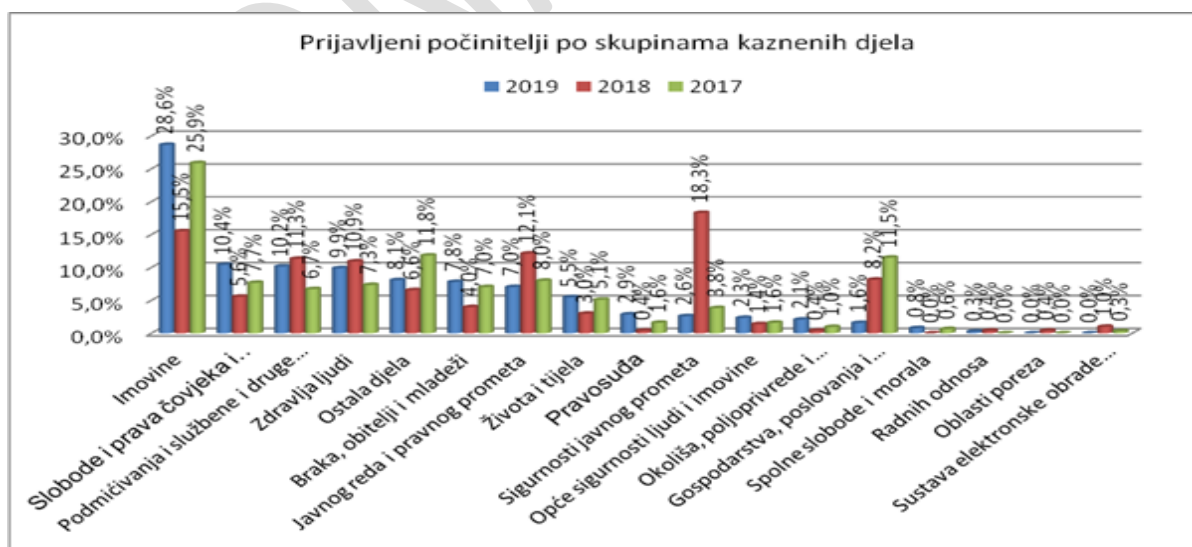

Slika 59 - Broj počinjenih kaznenih djela (Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova)

Broj počinjenih prekršaja je u 2018. godini pao za 1,5% u odnosu na 2017. godinu, a 2019. je porastao za 4,84% u odnosu na prethodnu 2018. godinu. Broj prekršaja u 2019. godini je u porastu u Širokom Brijegu, Posušju i Grudama, dok je u Ljubuškom u padu. Najviše počinjenih prekršaja bilježi Široki Brijeg 64, zatim Posušje 59, slijede Grude sa 40 prekršaja i Ljubuški sa 32 prekršaja u 2019. godini.

Broj kaznenih djela se u 2019. godini smanjio za 10,71% u odnosu na 2017. godinu, a 21,05% je manje kaznenih djela nego prethodne 2018. godine. Najviše kaznenih djela u 2019. godini je počinjeno u Ljubuškom 130, zatim u Širokom Brijegu 82, slijedi Posušje sa 46 kaznenih djela i Grude sa 42 kaznena djela.

Po skupinama kaznenih djela u 2019. godini najzastupljenija su kaznena djela, odnosno najviše je prijavljenih počinitelja kaznenih djela, u skupini kaznenih djela vezanih za imovinu 28,6%, slobode i prava čovjeka i građanina 10,4%, podmićivanja službene i druge odgovorne osobe 10,2%, zdravlja ljudi 9,9% i ostala kaznena djela 8,8%. U odnosu na 2018. i 2017. godinu najviše je došlo do povećanja broja prijavljenih počinitelja u skupini imovinskih i kaznenih djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina. A najveći pad udjela broja prijavljenih počinitelja kaznenih djela je zabilježen u skupini gospodarstva i sigurnosti javnog prometa. Na primjer u segmentu sigurnosti javnog prometa udio prijavljenih kaznenih djela je manji za 15,7%.

Slika 60 - Prijavljeni počinitelji po skupinama kaznenih djela (Izvor: FZS)

Broj prometnih nezgoda je bio u porastu 2018. godine u odnosu na 2017. godinu, a u 2019. godini broj nesreća se smanjio za 2% u odnosu na 2018. godinu.

	BROJ PROMETNIH NEZGODA								
	Ukupno			S nastradalim osobama			S materijalnom štetom		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Grude	99	148	128	31	49	53	68	99	75
Ljubuški	199	199	210	106	95	103	93	104	107
Posušje	130	170	180	50	48	54	80	122	126
Široki Brijeg	237	253	233	86	109	88	151	144	145
UKUPNO	665	770	751	273	301	298	392	469	453

Tablica 17 - Broj prometnih nezgoda (Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova)

Broj poginulih u prometnim nezgodama u 2019. godini je smanjen u odnosu na 2018. i 2017. godinu, a također je smanjen i broj teže povrijeđenih osoba u prometnim nezgodama.

	POSLEDICE PROMETNIH NEZGODA								
	Poginulih			Teže povrijeđenih			Lakše povrijeđenih		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Grude	1		2	7	8	10	40	62	61
Ljubuški	4	5	2	4	8	7	158	152	167
Posušje			1	4	2	3	64	60	79
Široki Brijeg	2	2		7	8	5	132	160	134
UKUPNO	7	7	5	22	26	25	394	434	441

Tablica 18 - Posljedice prometnih nezgoda (Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova)

U segmentu sigurnosti na području županije aktivno djeluje i Uprava civilne zaštite kao operativno-stručno tijelo koje neposredno rukovodi akcijama zaštite i spašavanja. Između ostalog organizira, priprema i prati funkcioniranje sustava zaštite i spašavanja na području Županije. U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti, Županijski stožer civilne zaštite funkcionira stalno u vremenskom period kada se proglasi nastanak prirodne ili druge nesreće, a po potrebi i u period kada ne postoji prirodna ili druga nesreća.

Prema Programu razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u ŽZH od 2018. do 2023. godine identificirane su ključne opasnosti za područje ŽZH a to su:

- Potresi kojima su podložne sve urbane sredine, dakle stambeni konglomerati na području ŽZH intenziteta 7, 8 i 9 stupnjeva MCS;
- Rušenje objekata i brana na vodotocima u dijelovima općine Grude i grada Ljubuški nizvodno od HE Peć Mlini, te u općini Posušje na akumulaciji Tribostovo;
- Velike poplave u području grada Ljubuškog (Humac), općina Grude (Imotsko – Bekijsko polje) i dijelu grada Široki Brijeg (Mostarsko blato i Kočerinsko polje);
- Suša, tuča, velike hladnoće i olujni vjetrovi, veliki snježni nanosi (veliki snježni nanosi su bili izraženi u 2012. godini) kao prirodne nesreće koje nanose velike štete na ratarskim i voćarskim kulturama i koja pogađaju područja svih općina/gradova;
- Požari koji se javljaju skoro svake godine i predstavljaju opasnost za područje svih općina/gradova Županije;
- Masovne biljne i životinjske bolesti koje pogađaju područje cijele županije (posebno bruceloza, a u 2020. godini su izražene značajne štete od pandemije COVID-19);

- Kemijsko-biološko onečišćenje zraka, vode i tla kojima su izložena su sva veća naseljena mjesta (zagrijavanje stambenih i dr. objekata, intenzivniji cestovni promet, smješteni industrijski kapaciteti i sl.);
- Prometne nesreće gdje je ugroženo područje cijele županije zbog starosti i neispravnosti voznog parka, te loših i oštećenih prometnica;
- Ekspanzija i eksplozije plina gdje su posebno ugrožena područja oko benzinskih crpki -prodaja plina, ali i gospodarski, obrtnički, zdravstveni i uslužni subjekti koji u procesu proizvodnje, zagrijavanja prostorija i pripreme hrane, koriste i skladište veće količine plina. Tu su i drugi mali potrošači-domaćinstva koja nisu registrirana kao potrošači plina, ali su potencijalne plinske bombe;
- Opasnosti od odrona tla te opasnosti od minsko eksplozivnih i neeksplozivnih ubojitih sredstava su izraženi u manjoj mjeri.

U ŽZH je razvijen sustav nadzornih kamera za detekciju i dojavu požara i do sada su instalirane 4 kamere koje su uvezane u središnji sustav nadzora. Međutim, broj kamera ne omogućava potpun pregled terena, te je potrebno nadograditi sustav i pokriti cijeli prostor županije, ne samo u prirodi već pokriti nadzorom i urbane sredine.

U sustavu civilne zaštite uključene su i gorske službe spašavanja s kojima je potpisan sporazum o suradnji. Međutim, još uvijek status ovih službi nije riješen. Što se tiče opremljenosti sustava zaštite i spašavanja nedostaje opreme za obranu od požara, kao i opreme za potragu i spašavanje.

Zaključak

Iz prethodnih analiza može se zaključiti kako je ŽZH relativno sigurna županija. Iako se bilježe trendovi rasta u broju prekršaja, prijavljenih i osuđenih počinitelja, bilježi se pad u broju kaznenih djela te pad u broju prometnih nezgoda te smanjenje posljedica prometnih nezgoda.

Također, analiza ugroženosti rizika uzrokovanih prirodnim i drugim nesrećama identificirala je ključne rizike koji mogu predstavljati opasnost po život ljudi i materijalno tehničkih sredstava kao i štete po gospodarstvo županije. Ovi rizici zahtijevaju ponajviše mjere koje će ići prema prevenciji nastanka opasnosti kao i ublažavanju posljedica u slučaju pojave neke od ovih opasnosti. U tom je kontekstu potrebno jačati kapacitete službi za zaštitu i spašavanje.

3.1.8. Kultura, šport, nevladin sektor i mladi

Prema podacima iz Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa u ŽZH ima 38 kulturno umjetničkih društava, 6 klapa, 46 udruga koje se bave zaštitom i promoviranjem kulture, kulturno-povijesne baštine te okoliša. Broj kulturnih djelatnika, tj. onih koji se bave kulturnim djelatnostima u ŽZH (književnici, umjetnici i sl.) prema procjeni je 150. Također, ŽZH ima 4 gradske/općinske i 4 samostanske knjižnice, 2 kulturna doma, 4 muzeja, 1 manja zbirka te 3 privatne galerije i 1 amatersko kazalište.

ŽZH ima jako bogatu materijalnu i nematerijalnu baštinu. Materijalna baština, vezana za etnologiju, odnosno tradicijske nošnje, stare predmete (antikvitete), glazbala... u postojećim muzejima ŽZH gotovo je neznatna. Naime, samo dva muzeja u ŽZH imaju dio posvećen tradicijskoj baštini, dok se tradicijske baštine najviše prikuplja i čuva u privatnim zbirka ili kulturno-umjetničkim udruženjima no oni su u većini nestručno pohranjeni, po potrebi restaurirani i u dosta tih zbirki nepažnjom i nestručnošću vlasnika, nažalost, uništeni. Što se tiče proizvodnje predmeta iz segmenta tradicijske baštine prema procjenama s terena, u ŽZH je najmanje 5 pojedinaca koji se bave izradom tradicionalnih glazbala ali niti jedan od njih nije registriran. Izradom tradicijske nošnje bavi se samo Udruga Hercegovac koja izrađuje replike tradicijske nošnje.

U ŽZH postoji oko 600 arheoloških lokaliteta od prapovijesti do novog vijeka, ali još uvijek nema jedinstvenog središnjeg Registra kulturno-povijesne i prirodne baštine. Također, u ŽZH je registrirano i 18 nacionalnih spomenika i 1 spomenik po zaštitom UNESCO-a.

ŽZH ima razvijen i prepoznat šport. Županija se može pohvaliti iznimno uspješnim športskim klubovima i pojedincima koji postižu zapažene međunarodne uspjehe (karate, rukomet, košarka, nogomet). Također, napretku športa zamah daju i županijske športske igre koje se održavaju već 22 godine. Nadalje, županija podupire redovite aktivnosti klubova – udruga, te oprema športske objekte u školama.

Prema podacima iz Ministarstva pravosuđa i uprave ŽZH u 2019. godini je podneseno 37 zahtjeva za registraciju novih udruga, a 9 zahtjeva za brisanje udruga iz registra. U odnosu na 2017. godinu manje je 12 podnesenih zahtjeva za registraciju novih udruga, a 6 je više zahtjeva za brisanje udruga iz registra. Ukupan broj udruga koji se vode u registru Udruga u ŽZH ima trend rasta kada promatramo razdoblje od 2017. do 2019. godine. Naime, u 2019. godini broj udruga koji se vode u registru je bio 907, dok je u 2018. godini bio 870, a u 2017. godini je bio 843. Znači u 2019. godini u odnosu na 2017. godinu došlo do povećanja broja udruga za 7%. U ŽZH je registrirano 14 udruga mladih, te 4 lokalna vijeća i Vijeće mladih ŽZH.

Zaključak

U institucionalnom i strateškom smislu još uvijek nije izrađena strategija razvoja kulturne politike, niti je uspostavljen učinkovit sustav upravljanja kulturnom-povijesnom baštinom. Stoga je potrebno poduzeti mjere kako bi se na sustavan način upravljalo kulturno povijesnom baštinom i očuvala kulturno povijesna baština od propadanja i devastacije.

U segmentu nevladinog sektora na razini ŽZH ne postoji sustav potpore neprofitnim organizacijama, već se potpora neprofitnim organizacijama vrši kroz potpore pojedinih resora odnosno kroz programe poticaja za kulturu i šport te socijalna davanja, tako da potpora nevladinom sektoru ostaje neprepoznatljiva, te nevladin sektor nije na pravi način razvijen kao partner ili kao pokretač razvojnih inicijativa. U istom kontekstu se može promatrati i potpora mladima koja se najviše događa kroz postojeće sustave poticaja. Međutim, mladi nisu na pravi način prepoznati i afirmirani.

3.1.9. Stanje okoliša

Stanje kvalitete zraka

Što se tiče ŽZH, na kvalitetu zraka djeluju emisije zagađujućih tvari iz prometa, stambenog sektora i industrijskog sektora. Pored toga, kvaliteta zraka ovisi od niza drugih čimbenika, kao što su: orografske karakteristike područja (nadmorska visina, nagib terena, stupanj razuđenosti reljefa), meteorološki parametri (vjetrovi), prisustvo zelenila. ŽZH još uvijek nije donijela Zakon o zaštiti zraka niti postoji institucionaliziran monitoring kvaliteta zraka. Međutim, opći prirodno-geografski uvjeti sa aspekta kvalitete zraka na najvećoj površini županije su povoljni tijekom cijele godine. Prema podacima iz Registra o postrojenjima i zagađivanjima koji se vodi pri Federalnom ministarstvo okoliša i turizma (<https://www.fmoit.gov.ba/bs/okolisne-dozvole/registri-i-izvjesivanje>) iz ŽZH se za 2017. godinu u registru vodi 5 gospodarskih subjekata, a nije zabilježeno niti jedno akcidentno ispuštanje polutanata u zrak. Prema podacima iz ovog registra, u 2017. godini je od strane gospodarskih subjekata koji se vode u registru ukupno ispuštanje CO₂ bilo 100,07 kg/god.

Vodni resursi

Prema podacima iz Plana zaštite okoliša ŽZH, stalni izvori za opskrbu stanovništva vodom u ŽZH su: Lištica (Borak) za Široki Brijeg, Vrioštica za Vitinu i Ljubuški, Tihaljina/Mlade/Trebižat za navodnjavanje i energetiku, Klokun za Klobuk, Studenčica za Studence, Grudsko vrilo za Grude, Crnašnica za Knešpolje,

Orovnik za Donji Gradac, Žvatić za Dobrič, vrela Ugrovače za Rakitno i umjetna akumulacija Tribistovo za Posušje. Pored ovih veoma vrijednih izvora vode veće praktično značenje u Županiji ima: stalno jezero Blidinje na granici ŽZH i Hercegbosanske županije, Krenica u općini Grude i povremeno poplavljene površine polja – Mostarsko blato, Imotsko-bekijsko polje, Mokro polje, Trn, Kočerinsko polje, Jezero kod Izbična, Dobrinj u Crnču i brojna druga krška polja koja tijekom kišne sezone poplavi voda koja se ne zadržava na tim poljima.

Najvažniji županijski propis koji se tiče zaštite voda je županijski Zakon o vodama - ZoV ŽZH („NN ŽZH“, broj 12/15), koji je donesen sa namjerom poboljšanja načina upravljanja vodama, vodnim dobrima i vodnim objektima na području ŽZH, te osiguranja zadržavanje dobrog stanja voda, a sve sukladno europskim direktivama o vodama. Na temelju obveza utvrđenih zakonima koji se odnose na sektor voda, gradovi i općine su donijele određeni broj odluka kojima se neposredno rješavaju neka od najvažnijih pitanja zaštite voda. Većina potrebnih komunalnih odluka ipak nije donesena: Odluka o komunalnom doprinosu, Odluka o raspodjeli sredstava komunalnog doprinosa, Odluka o načinu i uvjetima za priključenje na komunalnu infrastrukturu, Odluka o odvodnji i pročišćavanju otpadnih voda, Odluka o izgledu, načinu čišćenja i održavanja septičkih jama, Plan prihoda i program radova komunalnog gospodarstva, te prijenos pravnih ovlasti na određenu pravnu ili fizičku osobu.

Vode u ŽZH su izravno ugrožene od divljih deponija u riječnim slivovima, nepostojanjem sustava tretmana otpadnih voda posebno u području općine Posušje, nepropisno uređenim septičkim jamama kao i nekontroliranim korištenje herbicida i pesticide u poljoprivredi.

U ŽZH ne postoji sustav monitoringa praćenja kvalitete vode niti postoji baza podataka zagađivača voda, te je izražen nedostatak spremne dokumentacija za investicije u poboljšanje kvalitete voda, dostupnosti voda i zaštitu voda.

Zemljište i šume

Ukupna površina Županije Zapadnohercegovačke je 1.362,2 km², od čega na poljoprivredno zemljište otpada 11,54% dok na šume i šumska područja otpada oko 50%, a na pašnjake oko 20%. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku ukupna drvena masa u šumskim područjima iznosi 3.644.000 m³, a drvena masa po hektaru iznosi 188 m³. Najveća drvena masa po hektaru je u Širokom Brijegu 71 m³, potom u Posušju 66 m³, u Ljubuškom 34 m³, a najmanja u Grudama 17 m³.

Vrsta površine i veličine u ha	ŽZH	Široki Brijeg	Ljubuški	Posušje	Grude
Poljoprivredno zemljište	15.127	11.616	13.177	17.379	11.250
Obradivo zemljište	25.333	6.172	6.697	6.771	5.693
Šume i šumsko područje	68.164	28.082	15.251	14.476	10.355
Pašnjaci	28.089	5.444	6.480	10.608	5.557

Tablica 19 - Vrsta i površina zemljišta u ŽZH (Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja)

Prostorni razmještaj poljoprivrednih površina na prostoru ŽZH određen je primarno Imotsko-bekijskim poljem (IBP) s istoka, Ljubuškim poljem, kao prijelaznom zonom između Imotsko bekijskog polja i doline rijeke Neretve, te Mostarskim blatom. Većina poljoprivrednih površina smještena je u krškim poljima na kojima su se razvila općinska središta, a na čijim su se rubovima razvila naseljena mjesta (sela i zaseoci).

Prema Planu zaštitu okoliša ŽZH temeljni problemi vezani za korištenje, zaštitu i upravljanje zemljištem u ŽZH su sljedeći: erozija tla, klizišta, zakiseljavanje tla, gubitak organske tvari, kontaminacija tla (nafta i naftni derivati, teški metali, pesticidi, nitrati, organski spojevi, radionuklidi), gubitak temeljne plodnosti;

bakterije i virusi, gradski mulj, trajni gubici tla, zbijanje i gubitak strukture tla, poplave, korištenje zemljišta u zaštićenim područjima. Ovi problem najčešće su uzrokovani sljedećim činjenicama: izgradnja infrastrukture, naselja, sječa šume, gubitak vegetacije; kisele kiše; intenzivna poljoprivreda, izostanak plodoreda i organske gnojidbe; benzinske crpke, automobili, industrijski pogoni; nedostatak sredstava za pravilnom gnojidbom u poljoprivredi; teški metali iz atmosfere oko industrijskih zona, prometnica; primjena pesticida u poljoprivredi; nitrati iz krutog i tekućeg stajnjaka na farmama, kao i nepravilna primjena; organski spojevi iz poljoprivrede, poljoprivredne industrije i industrije organskih proizvoda; medicinski otpad; neuređeni vodotoci i kanalska infrastruktura, plavljenje tla; neprovođenje zakona; nedopuštene aktivnosti koje dovode do ugrožavanja prirodnog resursa u zaštićenom prostoru.

U institucionalnom smislu razvijen je zakonski i institucionalni okvir za upravljanje zemljištem. Naime, ŽZH je u 2019. godini usvojila Strategiju ruralnog razvoja za razdoblje 2020-2030, te su usvojeni Zakon o šumama ŽZH "NN.ŽZH" broj 8/13, Zakon o zaštiti okoliša ŽZH ("NN. ŽZH" broj 08/13), te su uspostavljeni Zavod za poljoprivredu ŽZH i Šumsko-gospodarsko društvo ŽZH. Još uvijek nije uspostavljen sustav monitoring kvalitete zemljišta.

Zaštićena područja

U prostornom planu ŽZH navedeno je da se na području Županije nalazi 1 (upravljani) prirodni rezervat - Šumsko područje Masna Luka, te 12 spomenika prirode, od čega 1 geološki - Sedrena područja oko vodopada Kravice i 11 geomorfoloških spomenika: Blidinje jezero, jezero Krenica kod Gruda, vrelo Tihaljine kod Peć Mlina, vrelo Lištice kod Borka, vrelo Vrioštice u Vitini, vodopadi Kravica, Koćuša i Bučine na rijeci Trebižatu, te pećina Hardomilje kod Ljubuškog, Vrbine kod Kongore (Grude) i Pravčeva pećina kod vrela Lištice (Široki Brijeg).

Prostornim planom ŽZH predlaže se da proglašavanje dva područja posebne namjene: „Blidinje“ i „Tihaljina-Mlade-Trebižat“. Međutim, javlja se potreba proglašenja i drugih područja zaštićenim područjima, ali nedostaje potrebnih studija i stručnih podloga kako za proglašenje predloženih područja posebne namjene tako i drugih područja za koje se ukaže potreba i interes.

Upravljanje otpadom

ŽZH je u 2019. godini krenula s izradom Plana upravljanja otpadom koji bi se trebao usvojiti u 2020. godini, te bi se stvorila podloga da se na sustavan način upravlja otpadom, a što za sada još uvijek nije uspostavljeno. Naime, ŽZH je u potpunosti oslonjena na regionalnu deponiju u Mostaru, koja je tijekom 2019. godine u nekoliko navrata bila blokirana što je otežalo prikupljanje i odvoz otpada iz ŽZH.

Za potrebe ovog pregleda prikupljeni su podaci od općina i gradova o količinama otpada i broju izdanih računa za usluga odvoza. Podaci su dostupni samo za 2019. i 2018. godinu. Broj izdanih računa za usluge odvoza otpada na razini ŽZH se u 2019. godini povećao za 24%, te se posljedično povećala i količina prikupljenog otpada. Sustav recikliranja još uvijek nije uspostavljen ali se vrši otkup sekundarnih sirovina čija se količina u 2019. smanjila u odnosu na 2018. godinu.

Što se tiče pokrivenosti prikupljanjem komunalnim otpadom ona u 2019. godini iznosi 90% i povećana je 1% u odnosu na 2018. godinu.

UPRAVLJANJE OTPADOM	2018	2019
Broj izdanih računa za usluge odvoza	11110	14666
Količina prikupljenog otpada (u tonama)	19127	19878
Recikliranje (u tonama)	1843	1020
Pokrivenost u %	88,7%	90%

Tablica 20 - Komunalna infrastruktura (Izvor: Općine i gradovi)

Glavni problemi upravljanja komunalnim otpadom na području ŽZH su²:

- Nedovoljna pokrivenost uslugama odvoza komunalnog otpada, što direktno utječe na nekontrolirano odlaganje jednog dijela proizvedenog komunalnog otpada;
- Dotrajalost i neadekvatnost opreme i voznog parka kojim se obavljaju usluge sakupljanja i odvoza otpada;
- Nedostatak kapaciteta za sakupljanje komunalnog otpada, neriješeno pitanje odlaganja otpada u općinama;
- Nepostojanje tehničkih osnova za izdvajanje većih količina reciklažnih sirovina iz otpada te njihovo plasiranje na tržište, kao i smanjenje finalnih količina za odlaganje;
- Nedovoljan kapacitet osoblja u institucijama koje se bave upravljanjem otpadom;
- Financijska održivost sustava zbrinjavanja otpada pri komunalnim poduzećima u većini slučajeva je nedovoljna;
- Problem utvrđivanja politike određivanja cijena usluga (cijene nisu tržišno definirane);
- Nedovoljna stopa naplate od korisnika usluga;
- Nesanitarni karakter postojećih općinskih odlagališta i nepostojanje preduvjeta za brzi prelazak na sanitarno odlaganje, kako trenutno nalažu zakonske regulative;
- Postojanje velikog broja divljih odlagališta, čiji točan broj nije moguće precizno odrediti, te njihov utjecaj na okoliš i zdravlje ljudi;
- Problem lokacije postojećih odlagališta otpada koja su većinom smještena uz vodotoke;
- Nisu urađena tehnička rješenja za postojeća odlagališta otpada - općine nisu uradile Planove prilagođavanja u kojima je potrebno dati prijedlog sanacije postojećih općinskih odlagališta te, ukoliko je tehnički izvodljivo, dati rješenje prilagođavanja dijela odlagališta uvjetima sanitarnog odlaganja, do izgradnje regionalnog odlagališta;
- Postojeća odlagališta otpada su većinom pri kraju kapaciteta;
- Neadekvatna angažiranost interesnih strana u cilju uspostave RCUO „Uborak“ kod Mostara;
- Proizvodni otpad i posebne kategorije otpada često se miješaju s komunalnim otpadom što, s obzirom na postojeće načine odlaganja otpada, ima veliki utjecaj na okoliš;
- Nije riješen problem zbrinjavanja građevinskog otpada;
- Nije riješen problem zbrinjavanja opasnog otpada iz kućanstava;
- Nisu urađeni Plan upravljanja otpadom ŽZH i Plan upravljanja medicinskim otpadom na razini zdravstvenih ustanova na području ŽZH, koji mora biti usklađen s njim;
- Neadekvatan sustav naplate za zbrinjavanje otpada (naplata se uglavnom ne vrši po količini otpada, pa ne postoji niti točna evidencija o zbrinutim količinama);
- Nepostojanje adekvatnih informacija o količinama i strukturi otpada potrebnih za kvalitetno planiranje (ovo se posebno odnosi na nepostojanje evidencije o količinama otpada koje se odlažu na odlagališta - nedostatak opreme za vaganje);
- Ne postoji potpuno uspostavljen registar zagađivača niti je operativan informativni sustav koji bi sustavno pratio generiranje pojedinih vrsta otpada.

Unatoč dobroj pokrivenosti organiziranim upravljanjem otpadom još uvijek je prisutan veliki broj divljih deponija što manjeg ili većeg obima. Naime, još uvijek nisu registrirane sve divlje deponije u ŽZH, ali je u tijeku provedba projekta koji provodi EKO ŽZH koji je između ostalog usmjeren na identifikaciju divljih deponija, te se po preliminarnim istraživanjima procjenjuje da je u ŽZH preko 200 divljih deponija. Uzrok ove pojave se najviše može tražiti u neodgovornosti jednog dijela stanovništva, te slaboj svijesti stanovništva o zaštiti okoliša kao i neinformiranosti i neznanju.

²[Plan zaštite okoliša Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje od 2017. do 2027. godine](#)

Zaključak

ŽZH nema velikih zagađivača zraka a prirodno zemljopisni uvjeti su takvi da je kvaliteta zraka tijekom cijele godine povoljna. Međutim, potrebno je institucionalizirati sustav mjerenja kvalitete zraka te izvršiti indikativna mjerenja u najvećim naseljenim mjestima s ciljem utvrđivanja procjene stanja kvaliteta zraka, te institucionalizirati praćenje kvalitete zraka kako bi se mogle poduzimati aktivnosti na prevenciji zagađenja te reakcije u slučaju pojave određenih zagađenja.

U segmentu upravljanja otpadom potrebno je poduzeti veće zahvate u smislu uspostavljanja sustava upravljanja otpadom. Naime, nije riješen sustav reciklaže, selektiranja otpada, pretovarnih stanica, organiziranog prikupljanja, čvrstog, organskog, medicinskog, građevinskog i dr. otpada.

Također jedna od velikih prijetnji za okoliš je postojanje velikog broja divljih deponija (procijenjeno je da ih ima 200 na 40% teritorija županije), tako da je u ovom smislu potrebno ulagati kontinuirane napore kroz kampanje za podizanje svijesti, informiranosti i educiranosti stanovništva u smislu zaštite okoliša.

3.1.10. Stanje javne infrastrukture

Ovo poglavlje daje kratki pregled prometne i komunalne infrastrukture u ŽZH. Pregled je urađen na temelju prikupljenih statističkih podataka, kao i informacija dostavljenih od općina i gradova. Kao što je vidljivo iz Tabele 9., ukupna dužina regionalnih putova iznosi 148 km i najviše ih se nalazi u Općini Posušje, a najmanje u Gradu Širokom Brijegu. Oko 50% regionalnih cesta koje su u nadležnosti ŽZH je potrebno rekonstruirati te obnoviti asfaltnu podlogu i opremiti potrebnom prometnom signalizacijom i opremom. Magistralnih putova je ukupno 107 km, a njih je najviše u Gradu Ljubuškom, a najmanje u Općini Grude.

PROMETNA INFRASTRUKTURA (u km)				
	<i>Površina u km²</i>	<i>Željezničke pruge</i>	<i>Magistralni putovi</i>	<i>Regionalni putovi</i>
<i>Općina Grude</i>	221	0	18	31
<i>Grad Ljubuški</i>	293	0	37	42
<i>Općina Posušje</i>	461	0	25	60
<i>Grad Široki Brijeg</i>	388	0	27	15
ŽZH	1.363	0	107	148
FBiH	26.110	695	2.008	2.689

Tablica 21 - Prometna infrastruktura (Izvor:FZZPR)

Prema podacima dostavljenim od općina i gradova dužina lokalnih putova u ŽZH u 2019. godini iznosi oko 1.141 km, a najviše ih se nalazi u Ljubuškom, zatim u Posušju, pa u Širokom Brijegu. Najmanje lokalnih cesta je u Grudama. Od ukupne dužine lokalnih cesta oko 11,13% ih još uvijek nije asfaltirano. Najviše lokalnih cesta koje nisu asfaltirane nalazi se u Grudama.

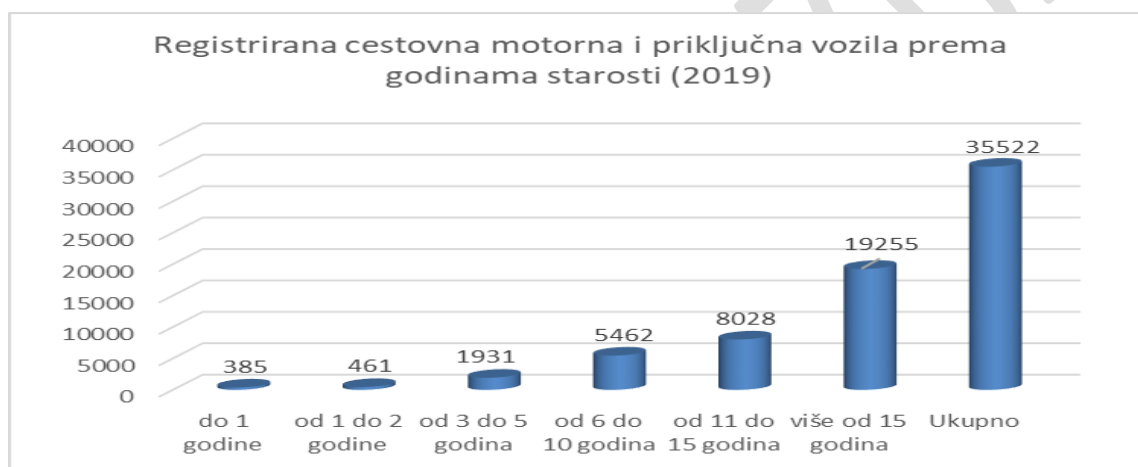
Na temelju prikupljenih podataka od općina i gradova napravljen je pregled stanja komunalne odnosno vodovodne i kanalizacijske infrastrukture. Kada promatramo komunalnu infrastrukturu možemo vidjeti kako u ŽZH ima ukupno izgrađeno 781 km vodoopskrbnog sustava koji uključuje i primarnu i sekundarnu mrežu. Na vodoopskrbni sustav je priključeno 19.853 domaćinstava, što čini 79,16% od ukupnog broja domaćinstava (prema popisu stanovništva iz 2013. godine broj domaćinstava je 25.081).

Ukupna dužina izgrađene kanalizacijske mreže u ŽZH je 47 km, a u cijeloj županiji na mrežu je priključeno 4.176 domaćinstava, što čini oko 17% pokrivenog stanovništva.

INFRASTRUKTURA		2017	2018	2019
PUTNA INFRASTRUKTURA	Lokalni putovi (ukupno u km)	1111	1111	1141
	Neasfaltirani putovi (ukupno u km)	185	130	127
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	Vodopskrbni sustav (dužina u km)	743	749	781
	Broj priključaka	19091	19170	19853
	Pokrivenost stanovništva (%)	76,12%	76,43%	79,16%
	Kanalizacijski sustav (dužina u km)	29,2	45,5	47,0
	Broj priključaka	3320,0	3420,0	4176,0
	Pokrivenost stanovništva (%)	13%	14%	17%

Tablica 22 - Komunalna infrastruktura (Izvor: Općine i gradovi)

U segmentu prometa, broj registriranih motornih i priključnih vozila u ŽZH je 35.522. Od toga je više od polovice, točnije 54% motornih i priključnih vozila starijih od 15 godina. Najmanje motornih i priključnih vozila je do 1 godine starosti, 1%.

Slika 61 - Registrirana cestovna motorna i priključna vozila prema godinama starosti u 2019. godini

(Izvor:FZS)

Zaključak

Prometna povezanost županije je veoma dobra, međutim signalizacija i lokalne ceste u ruralnim dijelovima su u relativno lošem stanju. Također, što se tiče prometa bitno je naglasiti da je starost više od polovice registriranih motornih i priključnih vozila na županijskim cestama je iznad 15 godina, što jednim dijelom možemo prepisati i niskim primanjima. Ako želimo razvijati uvijete za kvalitetan život u ruralnim dijelovima županije, potrebno je osigurati pokrivenost komunalnom infrastrukturuom u tim dijelovima županije.

3.1.11. Javna uprava

Postojeći organizacijski kapaciteti u kontekstu upravljanja razvojem u ŽZH, koji su još u prethodnom razdoblju uspostavljeni, su funkcionalni i njih čine Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije, Javna ustanova Razvojna agencija Županije Zapadnohercegovačke – HERAG, Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj i Županijski odbor za razvoj, kao razvojna tijela sa savjetodavnom funkcijom. Također, postoje i sektorska razvojna tijela, a to su Odbor za ruralni razvitak Županije Zapadnohercegovačke i Odbor za razvoj turizma Županije Zapadnohercegovačke. Međutim, u kontekstu upravljanja razvojem u ŽZH posebnu pozornost potrebno je posvetiti izgradnji i jačanju provedbenih kapaciteta, u smislu implementacije razvojnih prioriteta i

mjera. U tom pogledu, na županijskoj razini još uvijek nisu uspostavljene funkcionalne organizacijske jedinice za upravljanje projektima u ključnim resorima kao što je obrazovanje, gospodarstvo, zdravstvo i okoliš. Primarni zadatci tih jedinica bi trebali biti izrada projektnih prijedloga i upravljanje projektima.

Lokalna samouprava, odnosno općine i gradovi, dijelom su prilagodile svoje ustrojbene strukture na način da su formirale tijela za upravljanje razvojem (JURA) ili su formirale razvojne timove koje vrše poslove koordinacije razvojnih aktivnosti. Međutim, još uvijek ta tijela i timovi nisu u potpunosti popunjeni ili formalizirani.

Ljudski kapaciteti u kontekstu razvoja i razvojnih procesa predstavljaju sada već kronični nedostatak u ŽZH. Ovo je posebno izraženo na razini županijskih tijela uprave gdje ne postoji dovoljan broj ljudi koji je u okviru svog radnog mjesta zadužen ili se barem na izravan način može uključiti u razvojne procese, kao što su strateško planiranje, priprema i provedba projekata te programiranje sredstava, posebice sredstava iz EU fondova. Kod postojećih kapaciteta veliki je nedostatak nepoznavanje engleskog jezika koji je radni jezik kada se radi na pripremi razvojnih projekata iz EU ili drugih fondova. Također, važno je naglasiti da je u kontekstu izgradnje ljudskih kapaciteta za pripremu i provedbu projekata i dalje ograničavajući čimbenik postojeća visina plaća državnih službenika, odnosno nemogućnost motiviranja ljudi koji su zaduženi za pripremu ili provedbu projekta.

Sveukupno gledano, kada govorimo o županijskim tijelima uprave ključni identificirani nedostaci kod postojećih kapaciteta, kao i na institucionalnoj razini, su sljedeći:

- nedovoljno poznavanje engleskog jezika,
- nepostojanje kapaciteta ili sredstava za prijevod dokumenata na engleski i s engleskog jezika,
- nedovoljna informatička pismenost državnih službenika,
- nedovoljna informiranost institucionalnog vodstva o dostupnim izvorima financiranja razvojnih projekata,
- nedovoljna motivacija postojećeg osoblja za rad u području razvojnih projekata i EU integracija (bilo iz razloga niskih plaća odnosno nedostatka stimulacija, bilo iz razloga nepostojanja interesa za timski rad unutar institucije, „ne može sve raditi jedna osoba“),
- neprepoznavanje potreba za jačanjem kapaciteta u okviru navedenih poslova od rukovoditelja tijela uprave,
- nedovoljna podrška rukovoditelja predstavnicima tijela u obavljanju navedenih poslova koji često nose i određenu dozu odgovornosti,
- nedostatak mladog kadra u državnoj službi i
- slaba interinstitucionalna koordinacija.

U pogledu osiguranja ljudskih kapaciteta na poslovima planiranja i izrade razvojnih projekata u ŽZH se svake godine za sve zainteresirane državne službenike, ali i predstavnike civilnog i privatnog sektora, organiziraju obuke na temu pripreme projektnih prijedloga u kontekstu EU i drugih međunarodnih fondova. Međutim, evidentno je da je ovome pitanju potrebno pristupiti planski i na sustavan način. Uspostavljanje adekvatnog sustava edukacije doprinijela bi unaprjeđenju znanja i vještina u području izrade projektnih prijedloga u institucijama, posebno u kontekstu europskih integracija i dostupnih pretprikladnih fondova za čije je korištenje potrebno pravodobno pripremiti kvalitetne projekte.

Na razini ŽZH još uvijek nije uspostavljen sustav financiranja ili sufinanciranja projekata koji su odobreni kroz EU fondove ili kroz druge međunarodne programe, a koji se provode u ŽZH. Naime, zaključno s 2019. godinom u ŽZH su završile ili su pri kraju provedbe 4 projekta koja su financirana iz EU fondova (prekogranična suradnja), ukupne vrijednosti oko 3,6 milijuna KM nepovratnih sredstava. Također,

zaključno sa 2019. godinom započela su s provedbom, odnosno potpisana su 3 ugovora za projekte iz programa prekogranične suradnje ukupne vrijednosti oko 2 milijuna KM, te je zaključno s 2019. godinom preliminarno odobreno dodatna 3 projekta iz Programa prekogranične suradnje ukupne vrijednosti oko 3 milijuna KM. Nositelji ovih projekata su uglavnom općine i gradovi iz ŽZH, Javna ustanova Razvojna agencija Županije Zapadnohercegovačke - HERAG, Dom zdravlja Ljubuški, Zavod za javno zdravstvo ŽZH, Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije, te nevladina organizacija Udruga EKO ZH.

Pored ovih ključnih i većih projekata u ŽZH je tijekom 2019. godine završeno ili je pokrenuto niz manjih projekata koji su provedeni od strane općina i gradova, nevladinih organizacija ili privatnog sektora.

U pravilu, svi ovi projekti zahtijevaju određeno sufinanciranje od minimalno 15% ili čak vlastito predfinanciranje aktivnosti. Samo je u 2019. godini za uspješan završetak 3 projekta bilo potrebno osigurati predfinanciranje u iznosu većem od 1,5mil. KM. S obzirom da nema uspostavljene sheme za sufinanciranje razvojnih projekata, korisnici su prinuđeni koristiti kreditne aranžmane kod komercijalnih banaka kako bi uspješno završili planirane aktivnosti.

Analizom proračuna ŽZH za razdoblje od 2017. do 2019. godine na proračunskoj stavci „Tekući prijenosi za projekte EU (s podračuna)“ nisu predviđena sredstva. Naime, teret sufinanciranja projekata je izravno na nositeljima projekata i njihovim partnerima. U tom pogledu se javlja potreba za uspostavljanjem određene financijske sheme za sufinanciranje projekata, ne samo javnog sektora, već i privatnog, te neprofitnog sektora, odnosno udruga.

Također, jedan od ključnih problema za učinkovitije privlačenje sredstava iz vanjskih izvora financiranja je i nedostatak pripremljene dokumentacije, odnosno studije i analize na temelju kojih bi se razvijali projektni prijedlozi, te konkretna tehnička dokumentacija koja je pretpostavka za ulaganja. Ovo posebno dolazi do izražaja u kontekstu Instrumenta pretpristupne pomoći IPA 2021-2027, te planiranja potreba u okviru ovog programa jer IPA 2021-2027 zahtjeva potpunu spremnost projekata za financiranje kako bi bili uključeni u programske dokumenti i kako bi bili financirani iz IPA programa. U tom je kontekstu potrebno posvetiti veliku pažnju pripremi potrebnih dokumenata i izgradnji kapaciteta za planiranje i pripremu projekata u svim sektorima i resorima ŽZH. U kontekstu prethodnog već je stvorena podloga kroz strateške i planske dokumente koji su ranije usvojeni:

- Strategija razvoja turizma ŽZH 2021-2027 - usvojena
- Strategija ruralnog razvoja ŽZH 2020-2030 - usvojena
- Plan zaštite okoliša ŽZH 2017-2027 – usvojen
- Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u ŽZH za razdoblje 2018-2023 - usvojen
- Plan upravlja otpadom ŽZH – u završnoj fazi izrade
- Strategija razvoja obrazovanja – u izradi
- Program opskrbe vodom za piće na prostoru ŽZH – u izradi

Zaključak

U kontekstu upravljanja razvojem organizacijski kapaciteti su uspostavljeni i funkcionalni, no provedbeni kapaciteti u smislu implementacije razvojnih mjera i prioriteta nisu funkcionalni. Potrebno je uspostaviti funkcionalne organizacijske jedinice za upravljanje projektima u ključnim resorima. Postoji veliki nedostatak ljudskih kapaciteta koji se na izravan način mogu uključiti u razvojne procese. U ŽZH postoji

velika potreba za uspostavljanjem financijske sheme za sufinansiranje projekata, ne samo javnog sektora, već i privatnog, te neprofitnog sektora, odnosno udruga.

Također, potrebno je pristupiti pripremi studija, analiza i projektno tehničke dokumentacija kako bi se stvorile pretpostavke za privlačenje sredstava z vanjskih izvora financiranja za potrebe razvoja ŽZH.

3.1.12. Prostorno planska dokumentacija

Prostorni plan Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2012-2032 usvojen je 2011. godine. Prostornim planom se želi omogućiti održiv, ravnomjeran i skladan prostorni razvoj. Prostorni plan Županije Zapadnohercegovačke definirao je sljedeće opće ciljeve:

- održivi prostorni razvoj;
- unaprjeđenje geografskog informacijskog sustava (GIS);
- politika racionalnog korištenja prostora;
- planiranje ekološkog prostora;
- kreiranje poticajnih uvjeta za kvalitetni ekonomski razvoj Županije;
- postizanje uravnoteženog socijalno-ekonomskog razvoja;
- uvođenje novih tehnologija s ekološkim predznakom;
- podizanje društvenog standarda Županije;
- razvoj institucija lokalne samouprave uz povećanje njihove efikasnosti;
- ravnomjeran uravnotežen razvoj sve četiri općine;
- razvoj policentričnog sustava gradova;
- ravnomjeran razvoj općinskih centara i ostalog (ruralnog) područja;
- prometna integracija prostora Županije i okruženja (RH, ostale županije/kantoni);
- prometna povezanost prostora unutar Županije;
- razvoj turizma;
- zaštita i očuvanje prirodnih resursa;
- zaštita izvorišta vode, očuvanje podzemnih i otvorenih vodnih tokova;
- maksimalno reduciranje negativnih i nepovoljnih utjecaja na okoliš;
- štednja i racionalna uporaba svih oblika energije, maksimalno korištenje obnovljivih izvora energije;
- zaštita i očuvanje kulturno-povijesne baštine.

Strategija razvoja Županije Zapadnohercegovačke 2021-2027 je u potpunosti u skladu sa ciljevima i rješenjima Prostornog plana Županije Zapadnohercegovačke.

3.1.13. Proračun

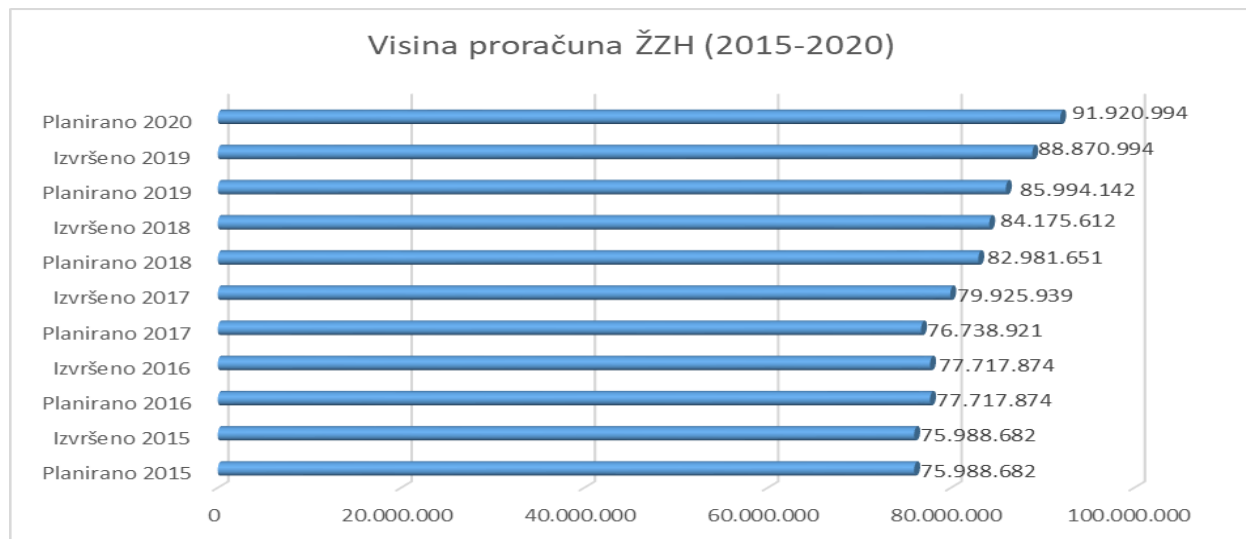
Prihodi

Promatrajući Zakon o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji BiH i Zakon o pripadnosti javnih prihoda u Županiji Zapadnohercegovačkoj i financiranju Županije Zapadnohercegovačke, definirana je pripadnost javnih prihoda Županije kako slijedi:

- a) udio sa Jedinственог računa (prihodi od neizravnih poreza koji pripadaju Županiji),
- b) 100% od poreza na dobit kojeg su uplatila sva poduzeća s područja Županije izuzev financijskih organizacija i organizacija osiguranja,
- c) porez na plaće-dohodak prema županijskom propisu,
- d) naknade i pristojbe (takse) po županijskom propisu,
- e) novčane i druge kazne po županijskom propisu,
- f) prihodi od prirodnih dobara u vlasništvu Županije,

- g) prihodi od imovine u vlasništvu Županije,
- h) darovi-donacije i namjenske donacije,
- i) drugi prihodi utvrđeni zakonima Federacije i Županije.

Ukupni prihodi odnosno primitci u Proračunu za 2019. godinu iznosili su 88.870.994 KM i veći su za 10% u odnosu na 2017. godni, te 14% u odnosu na visinu Proračuna za 2015. godinu. Planirani Proračun za 2020. godinu je veći u odnosu na 2019. godinu za 3%. Iz analize visine proračuna ŽZH u proteklih pet godina vidljivo je kako je došlo do porasta u visini Proračuna ŽZH za skoro 21%.

Slika 62 - Prikaz kretanja visine proračuna ŽZH zadnjih 6 godina (Izvor: Proračuni ŽZH)

U strukturi prihoda najviše sudjeluju porezni prihod, potom neporezni prihodi pa tek onda tekuće potpore i primitci od dugoročnog zaduživanja. U 2019. godini porezna primanja činila su 88,5% od ukupnog proračuna, a neporezna 9,63% od ukupnog proračuna, dok su primitci od tekućih potpora iznosile 1,3% a primitci od dugoročnog zaduživanja 1,1%.

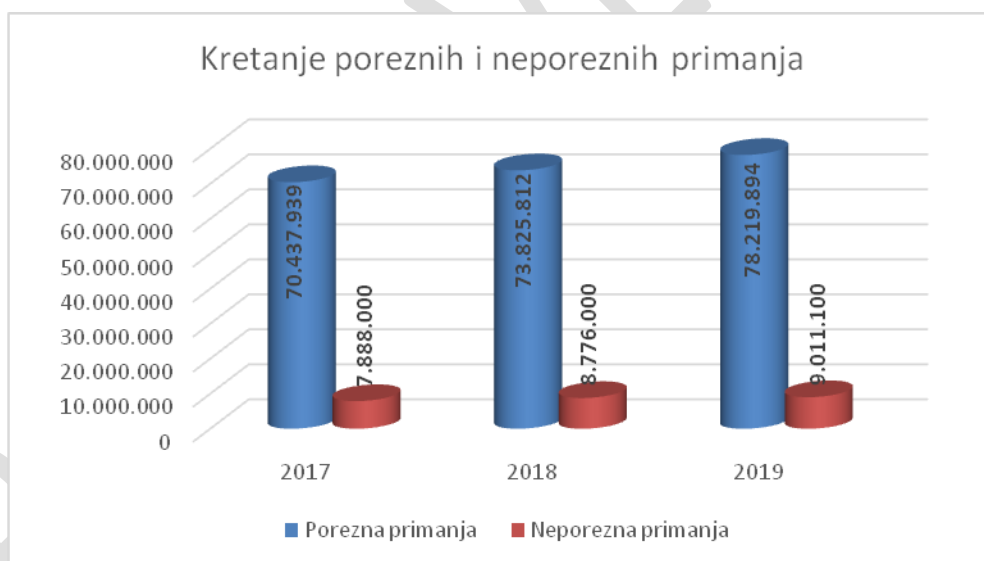
U 2015. godini porezna primanja su iznosila 75,24% od ukupnog proračuna, a neporezna 12,31% od ukupnog proračuna, dok su u 2019. godini porezna primanja sačinjavala 88,5% od ukupnog proračuna, a neporezna 9,63% od ukupnog proračuna.

	2017	2018	2019
UKUPNO	79.925.939	83.175.612	88.870.994
PRIHODI OD POREZA	70.437.939	73.825.812	78.219.894
<i>Porez na dobit poduzeća</i>	18.327.939	19.358.100	17.780.662
<i>Porez na plaću</i>	7.000	7.000	14.000
<i>Porez na imovinu</i>	800.000	923.212	925.000
<i>Domaći porezi na dobra i usluge (zaostale obveze na temelju poreza na promet dobara i usluga)</i>	20.000	20.000	15.000
<i>Porez na dohodak</i>	4.600.000	5.300.000	6.580.387
<i>Prihodi od neizravnih poreza koji pripadaju županijama</i>	46.680.000	48.214.500	52.901.845
<i>Ostali porezi</i>	3.000	3.000	3.000
NEPOREZNI PRIHODI	7.888.000	8.776.000	9.011.100
<i>Prihodi od nefinancijskih javnih poduzeća i financijskih javnih institucija</i>	145.000	201.000	250.000
<i>Ostali prihodi od imovine</i>	0	0	10.000

<i>Prihodi od privatizacije</i>	0	0	0
<i>Upravne pristojbe</i>	560.000	620.000	620.000
<i>Sudske pristojbe</i>	1.220.000	1.120.000	1.090.000
<i>Ostale proračunske naknade</i>	1.637.000	2.200.000	2.375.000
<i>Naknade i takse po federalnim zakonima i drugim propisima</i>	1.855.000	2.159.000	2.179.000
<i>Prihodi od pružanja javnih usluga-Vlastiti prihodi</i>	1.340.000	1.340.000	1.190.000
<i>Neplanirani prihodi</i>	6.000	11.000	135.000
<i>Novčane kazne</i>	1.125.000	1.125.000	1.162.100
TEKUĆE POTPORE	1.600.000	573.800	1.640.000
<i>Iz inozemstva</i>	400.000	0	510.000
<i>Primljene tekuće potpore od ostalih razina vlasti</i>	1.200.000	573.800	1.130.000
KAPITALNI PRIMITCI	0	0	0
<i>Primici od kratkoročnog zaduživanja</i>	0	0	0
PRIMICI OD DUGOROČNOG ZADUŽIVANJA	0	1.000.000	0
UKUPNI PRIHODI PRIMICI I FINANCIRANJE	79.925.939	84.175.612	88.870.994

Tablica 23 - Struktura prihoda 2017-2019 (Izvor: Proračuni)

Porezni prihodi su u konstantnom rastu te su se u razdoblju od 2017. do 2019. godine povećali za 10 %. Neporezni prihodi također bilježe rast u istom razdoblju te su u 2019. godini veći za oko 13,5% u odnosu na 2017. godinu.

Slika 63 - Prikaz omjera poreznih i neporeznih prihoda (Izvor: Proračuni ŽZH)

Najznačajniji županijski prihodi u 2019. godini, kao i u ostalim godinama, bio je od neizravnih poreza odnosno raspoređenog PDV-a. Prihod od PDV-a u 2019. je veći u odnosu na 2017. godinu za oko 12%, dok je u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu veći za oko 9%. Udio prihoda od PDV-a u ukupnim poreznim prihodima u 2019. godini iznosio je 68%

Pored prihoda od PDV-a, najznačajniji porezni prihod je od poreza na dobit poduzeća, koji je u 2019. godini zabilježio pad za oko 8% u odnosu na 2018. godinu, dok je u odnosu na 2017. godinu manji za oko 3%.

Udio prihoda od PDV-a u 2019. godini u ukupnim poreznim prihodima bio je 68%, dok je udio prihoda od poreza na dobit poduzeća u ukupnim poreznim prihodima bio 23%. Prihod od poreza na dohodak bilježi rast u 2019. godini u odnosu na 2018. i 2017. godinu, te je u 2019. u odnosu na 2017. godinu porastao za 30%.

Rashodi

U strukturi rashoda u 2019. godini najveći udio otpada na tekuće rashode i to 90% dok na kapitalne izdatke otpada 5% i na ostale izdatke 5%. Izdaci na bruto plaće i naknade u 2019. godini sudjeluju u ukupnim rashodima sa 59%, dok tekući prijenosi sudjeluju u ukupnim rashodima sa 16%.

	2017	2018	2019
RASHODI	79.925.939	84.175.612	88.870.994
TEKUĆI RASHODI	72.242.430	76.281.458	79.859.302
Izdaci za bruto plaće i naknade	48.474.005	51.076.385	52.833.005
<i>Doprinosi poslodavaca</i>	<i>5.143.645</i>	<i>4.863.980</i>	<i>4.998.010</i>
<i>Izdaci za materijal i usluge</i>	<i>6.447.164</i>	<i>6.192.542</i>	<i>6.550.571</i>
<i>Tekući prijenosi</i>	<i>11.315.714</i>	<i>13.334.649</i>	<i>14.656.814</i>
<i>Izdaci na kamate za domaće pozajmljivanje</i>	<i>861.902</i>	<i>813.902</i>	<i>820.902</i>
KAPITALNI IZDACI	1.473.509	3.394.154	4.411.692
<i>Kapitalni prijenosi drugim razinama vlasti</i>	<i>300.000</i>	<i>1.600.000</i>	<i>1.984.800</i>
<i>Kapitalni transferi u inozemstvu</i>		<i>0</i>	<i>81.000</i>
<i>Kapitalni izdaci za nabavku stalnih sredstava</i>	<i>1.173.509</i>	<i>1.794.154</i>	<i>2.345.982</i>
POZAJMLJIVANJE DRUGIM RAZINAMA VLASTI	0	0	0
OTPLATA DUGA	5.460.000	3.900.000	3.900.000
TEKUĆA ZALIHA	750.000	600.000	700.000

Tablica 24 - Struktura rashoda (Izvor: Proračuni ŽZH)

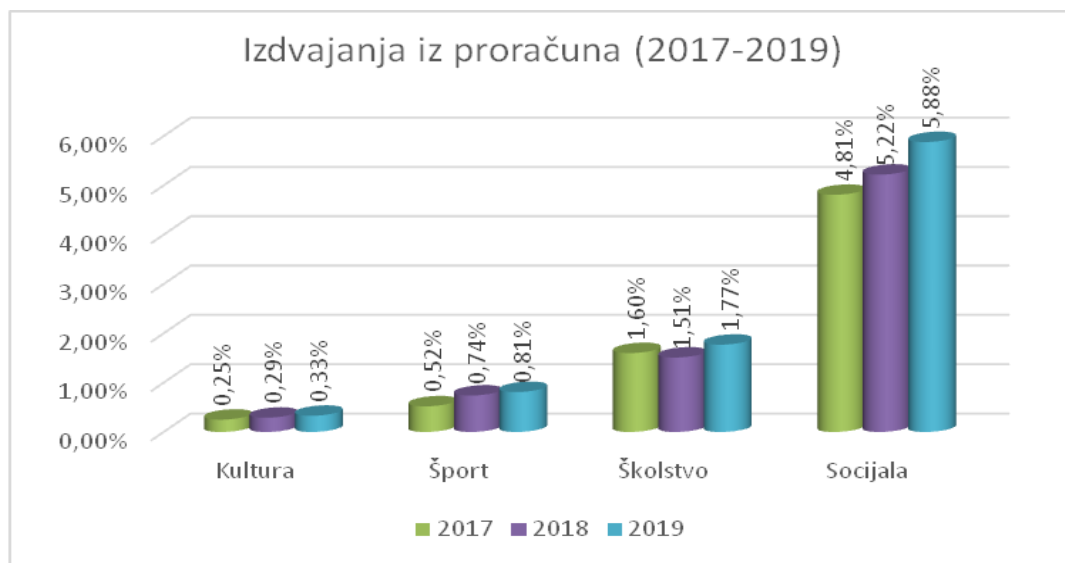
U strukturi tekućih prijenosa najviše sudjeluju prijenos za porodične naknade sa 8,2%, tekući prijenosi za poljoprivredu 8,2%, tekući prijenosi za štíćenike 7,5%, tekući prijenosi za objekte vodnog gospodarstva 7,5% i tekući prijenos općinama za sufinanciranje prijevoza učenika 6,8%.

Analizirajući izvršene proračune od 2017. godine do 2019. godine, vidljivo je da je proračun veći za 10% u 2019. godini. Izdvajanja za kulturu su se povećala za 30%, za šport 42 %, školstvo 19% (školstvo obuhvaća izdvajanja za Sveučilište, Studentski dom, Zavoda odgoj i obrazovanje, tekući prijenos za prijevoz učenika, tekući prijenosi za zdravstveno osiguranje učenika i studenata i kapitalni izdaci i rekonstrukcija) i za socijalu su izdvajanja povećana za 26%.

Izdvajanja iz proračuna za kulturu, šport, školstvo i socijalu			
	2017	2018	2019
Kultura	204000	246000	290000
Šport	420.000	620.000	720.000
Školstvo	1.275.000	1.275.000	1.575.000
Socijala	3.849.624	4.396.514	5.225.814
Proračun	79.925.939	84.175.612	88.870.994

Tablica 25 - Izdvajanja iz proračuna za kulturu, šport, školstvo i socijalu (Izvor: Proračuni)

U 2019. godini iz proračuna se sa socijalni sektor izdvajalo 5,88% od ukupnog proračuna, za školstvo 1,77%, šport 0,81% i za kulturu 0,33% od ukupnog proračuna.

Slika 64 - Izdvajanja iz proračuna za kulturu, šport, školstvo i socijalu (Izvor: Proračuni ŽZH)

Projekcija prihoda za razdoblje 2021-2023

Projekcija prihoda za 2020. godinu i period 2021. – 2023. godina revidirane su po osnovu neizravnih poreza, prihoda po osnovu poreza na dobit i prihoda po osnovu poreza na dohodak. Revidiranje za 2020. godinu izvršeno je od strane Federalnog ministarstva financija u skladu sa novonastalom situacijom uzrokovanom pandemijom virusa COVID-19 u Bosni i Hercegovini, koja je dovela do značajnog slabljenja ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini. Vodeći se makroekonomskim pretpostavkama, značajnim usporavanjem naplate prihoda zabilježenim već u drugoj polovini mjeseca ožujka i aprila tekuće godine, a uzimajući u obzir stabilizacijske mjere poduzete na teritoriju Federacije BiH, zbog krajnje nepredvidivosti tijeka i dužine trajanja same pandemije, te njenih krajnjih reperkusija na globalnu i domaću ekonomiju, projekcije prihoda su rađene s krajnjom oprežnošću i baziranje na konzervativnom pristupu.

Projekcije za srednjoročni period 2021. – 2023. godine prate pretpostavku o postupnom oporavku ekonomije i pozitivnim kretanjima ključnih makroekonomskih parametara, ali i njihovu razinu, zbog oslabljene baze u 2020. godini, znatno skromniji u odnosu na visok povijesni trend zabilježen kontinuirano u zadnjih nekoliko godina.

Obzirom na krajnju nepredvidivost trajanja pandemije, kako se već prije istaknulo, kao i jačine šokova na ekonomiju koja će ista ostaviti, ističe se izuzetno visoka razina rizika po ostvarenje projiciranih iznosa, dodatno uz uobičajene rizike koji prate realizaciju pretpostavljenih prihoda, prvenstveno krajnje ishode makroekonomskih pretpostavki. Kako je riječ o globalnom problemu, čije negativne reperkusije nisu zaobišle niti jednu ekonomiju svijeta, dodatno usporavanje ili oporavak tokova u Bosni i Hercegovini velikim dijelom će biti uvjetovani dešavanjima i odlukama na globalnom nivou, posebno kada je riječ o zemljama najvećim ekonomskim partnerima Bosne i Hercegovine. Također, na domaćem prostoru, prateći buduća dešavanja, moguće je i etapno donošenje novih mjera unutar fiskalne politike, sukladno razvoju situacije, koje mogu dovesti do drugačijih ishoda od trenutno pretpostavljenih.

	Plan	Projekcije		
	2020	2021	2022	2023
Prihodi:Ž+O+F (FISKALNI KAPACITET ŽZH)	198.186.889 KM	191.623.361 KM	200.552.011 KM	207.636.252 KM
UKUPNI PRIHODI I GRANTOVI	90.920.994 KM	81.506.704 KM	85.275.252 KM	86.868.761 KM
Porezni prihodi županija	80.941.894 KM	71.183.031 KM	74.593.505 KM	75.814.812 KM
717121-Porez na promet i prihodi sa računa UNO- neto Neizravni porezi (JRR)	54.829.598 KM	48.816.765 KM	51.662.536 KM	52.304.856 KM
711000-Porez na dobit	18.314.082 KM	14.000.000 KM	14.350.000 KM	14.708.750 KM
716000-Porez na plaću-POREZ NA DOHODAK	6.721.214 KM	7.256.956 KM	7.438.380 KM	7.624.339 KM
713000-Porezi na plaću i radnu snagu	14.000 KM	14.420 KM	14.853 KM	15.298 KM
714000-Porez na imovinu	1.045.000 KM	1.076.350 KM	1.108.641 KM	1.141.900 KM
715000-Domaći porezi na dobra i usluge	15.000 KM	15.450 KM	15.914 KM	16.391 KM
719000-Ostali porezi	3.000 KM	3.090 KM	3.183 KM	3.278 KM
Neporezni prihodi županije-kantona	8.849.100 KM	9.114.573 KM	9.388.010 KM	9.669.650 KM
Takse, naknade i kazne	8.849.100 KM	9.114.573 KM	9.388.010 KM	9.669.650 KM
Ostali neporezni prihodi	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM
Grantovi za županije	1.130.000 KM	1.209.100 KM	1.293.737 KM	1.384.299 KM
Potpore proračunu županija	1.080.000 KM	1.155.600 KM	1.236.492 KM	1.323.046 KM
Strani investicijski projekti (bez PJU za općine)	50.000 KM	53.500 KM	57.245 KM	61.252 KM
Izvanproračunski fondovi	58.454.680 KM	62.546.508 KM	66.924.763 KM	71.609.497 KM
Zavod zdravstvenog osiguranja	53.015.800 KM	56.726.906 KM	60.697.789 KM	64.946.635 KM
Zavod za zapošljavanje	5.438.880 KM	5.819.602 KM	6.226.974 KM	6.662.862 KM
Direkcija za ceste-Uprava za ceste	3.400.000 KM	3.638.000 KM	3.892.660 KM	4.165.146 KM
Direkcija za ceste ŽZH	3.400.000 KM	3.638.000 KM	3.892.660 KM	4.165.146 KM
PRIHODI OPĆINA UKUPNO	43.411.215 KM	43.932.150 KM	44.459.335 KM	44.992.847 KM
Porezni prihodi općina	22.259.700 KM	22.526.816 KM	22.797.138 KM	23.070.704 KM
Porez na promet i prihodi sa računa UNO- neto-JRR	11.993.000 KM	12.136.916 KM	12.282.559 KM	12.429.950 KM
Porez na poslovnu dobit	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM
Porez na plaću	8.676.200 KM	8.780.314 KM	8.885.678 KM	8.992.306 KM
Porez na imovinu	1.590.500 KM	1.609.586 KM	1.628.901 KM	1.648.448 KM
Neporezni prihodi općina	10.812.115 KM	10.941.860 KM	11.073.163 KM	11.206.041 KM
Potpore i ostalo	10.488.500 KM	10.614.362 KM	10.741.734 KM	10.870.635 KM
Potpore proračunu općina	6.905.000 KM	6.987.860 KM	7.071.714 KM	7.156.575 KM
Strani investicijski projekti (PJU za općine)	205.000 KM	207.460 KM	209.950 KM	212.469 KM

Tablica 26 - Projekcija financiranja za razdoblje 2021-2023 (Izvor: DOB)

3.2. SWOT analiza

SWOT analiza predstavlja ključni alata za identifikaciju komparativnih prednosti i pruža glavne ulazne podatke za određivanja elemenata za razvoj. SWOT analiza je izrađena kroz zajednički doprinos ključnih dionika Županije Zapadnohercegovačke u razmatranju što su to unutrašnje snage i slabosti, te vanjske prilike i prijetnje. U razmatranju SWOT analize postavljena su ključna pitanja:

- Gdje smo slabi i što loše radimo?
- Što možemo poboljšati?
- Što trebamo izbjevati?
- Koji bi trendovi bili korisni za razvoj?
- Koje se promjene predviđaju?
- S kojim se preprekama suočavamo?
- Koji su negativni trendovi koji mogu biti prepreke za razvoj?
- Koje vanjske promjene mogu utjecati ili utječu na razvoj?

SNAGE	SLABOSTI
<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povoljan geostrateški položaj (<i>blizina granice s EU, međunarodni granični prijelazi, Blizina Dalmacije kao turističke destinacije, Međugorje, Blizina Mostara</i>) • Specifična prirodna baština pogodna za razvoj pustolovnog i aktivnog turizma (<i>Vodopadi, kanjoni, planine...</i>) • Povoljni klimatski uvjeti (<i>velik broj sunčanih sati</i>) • Dobra pokrivenost odvozom komunalnog otpada • Razvijen model privatno-javnog partnerstva u odvozu otpada • Nema velikih industrijskih zagađivača • Dobra prometna povezanost unutar županije <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Autonomija u razvoju obrazovanja • Uspostavljen sustav inkluzije u osnovnom obrazovanju • Razvijen i prepoznatljiv sport (<i>razvijena športska infrastruktura i razvijeni i prepoznatljivi športski klubovi</i>) • Razvijena kulturno-povijesna i religijska baština • Relativno sigurna županija (<i>niska stopa prekršaja, ubojstava, kaznenih djela...</i>) <p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dinamično i snažno gospodarstvo (<i>trend</i>) 	<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nerazvijen sustav upravljanja otpadom (<i>nema reciklaže, nema odvojenog prikupljanja, nema reciklažnih dvorišta, nema organiziranog prikupljanja čvrstog, građevinski, organski, medicinski...</i>) • Nedovoljna pokrivenost županije uređenom komunalnom infrastrukturom (<i>vodovod, kanalizacija, prečistači</i>) • Loša kvaliteta i uređenost prometnica u ruralnim dijelovima županije • Rasprostranjenost divljih deponija u ruralnim ali i urbanim sredinama • Ovisnost o regionalnim deponijama • Nedostatak cjelovitog sustava monitoringa i analize kvalitete zraka, te samog izvještavanja • Neracionalno korištenje pitke vode i zagađenje vodotoka komunalnim otpadnim vodama i divljim deponijama, otpadnim vodama i nelegalnom gradnjom u zonama sanitarne zaštite izvorišta <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nevladin sektor još uvijek nije dovoljno kapacitiran za partnerstva s javnim sektorom • Nedovoljna tehnička i infrastrukturna opremljenost škola i slaba digitalna zrelost obrazovanog sustava • Trend smanjenje broja učenika • Obrazovni sustav nije prilagođen potrebama tržišta

<p><i>rasta izvoza, prihoda, zaposlenosti u privatnom sektoru)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobra osnova za daljnji razvoj prerađivačke industrije (<i>metal, plastika, elektro...</i>) • Postojanje poslovnih zona u svim općinama i gradovima • Zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla (<i>Ljubuški rani, Hercegovački duhan Ravnjak</i>) • Razvijen trgovački sektor (<i>veletrgovine koji su zastupnici poznatih brendova</i>) • Razvijen i dinamičan poduzetnički duh stanovništva <p>Upravljanje razvojem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljena i funkcionalna tijela za upravljanje razvojem • Mogućnost donošenja brzih odluka • Dobra povezanost općina i gradova i Županije • Usvojene sektorske strategije razvoja (<i>poljoprivreda i ruralni razvoj i turizam</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • Školski sustav nije prilagođen izvođenju praktične nastave (<i>laboratoriji i kabineti, praksa u privatnom sektoru</i>) • Nedovoljna informiranost, educiranost i svijest stanovništva za javne interese (<i>obrazovana politika, potrebe tržišta rada, javni interes, okoliš, kulturno povijesna baština</i>) • Negativan prirodni prirast stanovništva • Iseljavanje stanovništva iz ruralnih dijelova • Velika razina tolerancije na sivu ekonomiju i korupciju • Niska prosječna plaća (<i>potrošačka korpa</i>) • Pasivna administracija i birokratizirana javna uprava • još uvijek nerazvijen sustav pružanja socijalnih usluga (<i>patronaža, uključenost socijalno zbrinutih osoba u društvo i zaposlenost osoba s invaliditetom</i>) • velik udio mladih do 35 godina u strukturi nezaposlenih • Nedostatak aktivnih mjera zapošljavanja • Nedovoljna digitalna zrelost društva • Nedovoljna integracija dijaspora u razvojne i društvene aktivnosti <p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno konkurentna poljoprivredna proizvodnja • Nerazvijeni kratki lanci vrijednosti • Ne postoje financijski instrumenti potpore gospodarstvu na razini ŽZH • Nerazvijen institucionalni okvir za razvoj i promociju turizma u ŽZH • Slaba promocija županije i gospodarskih mogućnosti županije (<i>nemamo stranih investitora</i>) • Usitnjenost poljoprivrednih površina • Neriješeni imovinsko-pravni odnosi i sporost rješavanja imovinsko pravnih odnosa (<i>sustav zemljišnih knjiga, katastar, gruntovnice</i>) • Niska razina ulaganja u inicijative istraživanje i razvoja i primjene novih tehnologija i inovacija u gospodarstvu • Nedovoljno razvijena prateća infrastruktura u poslovnim zonama • Nizak udio ulaganja • Nedovoljno konkurentna proizvodnja, prerada i prodaja poljoprivrednih proizvoda
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Nepovezanost poljoprivrednih proizvođača i prerađivača hrane • Nedovoljno razvijeno poduzetništvo u turizmu <p>Upravljanje razvojem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nerazvijeni organizacijski, ljudski i financijski kapaciteti za razvoj • Nedovoljni kapaciteti za pisanje i provedbu projekata • Nezainteresiranost državnih službenika za promjene • Nedovoljna povezanost akademske zajednice i privatnog i javnog sektora (<i>gospodarstvo, društvo</i>) • Nepostojanje mehanizama motivacije državnih službenika za razvojne poslove • Nedostatak pripremljene dokumentacije za razvojne i investicijske projekte (<i>studije, projektni prijedlozi, idejna rješenja i sl.</i>)
PRILIKE	PRIJETNJA
<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvoj plinovoda kroz Županiju Zapadnohercegovačku • Izgradnja brze ceste Mostar Split <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prekogranična suradnja • Raznovrsna dijaspora <p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trend potražnje za specifičnim oblicima turizma • Potražnja za autohtonim i domaćim proizvodima • Dostupnost EU i drugih razvojnih fondova i programa <p>Upravljanje razvojem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvoj zajednički prekograničnih inicijativa • Povezivanje i partnerstvo s institucijama u Republici Hrvatskoj • Uspostavljanje čvršće veze sa Bruxelles-om (<i>EU parlament, predstavništva, zastupnici</i>) • Mehanizam koordinacije za pitanja europskih integracija 	<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elementarne nepogode (<i>požari, potresi, hladnoća, suša</i>) • Problemi s regionalnim deponijama (<i>Mostar i Livno</i>) <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usložnjavanje političke situacije u BiH • Migrantska kriza • Pojava zdravstvenih nepogoda kao što su epidemije • Terorizam • Zatvaranje granica s EU <p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donošenje zakonskih rješenja na višim razinama koje ograničavaju rast i razvoj županije • Ograničavanje dostupnosti vanjskih financijskih sredstava • Nepovoljna financijska sredstva • Slaba kontrola uvoza različitih roba, sumnjivog porijekla i kvalitete <p>Upravljanje razvojem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Isključivanje ili zaobilazanje županija iz razvojnih procesa • Intencije ukidanja ili preuzimanja nadležnosti od županija

3.3. Strateški pravci razvoja

Strateški pravci razvoja definirani su temeljem analize stanja, SWOT analize te identificiranim komparativnim prednostima Županije Zapadnohercegovačke. Strateški pravci razvoja su utemeljeni na analizi čimbenika koji mogu imati negativan utjecaj iz okruženja ili predstavljaju potencijalan rizik, te čimbenika koji predstavljaju komparativne prednosti koji mogu podržati razvoj. Temeljem ovih analiza identificirana su četiri ključna pravca razvoja koja će usmjeravati razvojne aktivnosti županije u sljedećih 7 godina.

1. Razvoj proizvodnog i izvozno orijentiranog gospodarstva

Proizvodno i izvozno orijentirano poduzetništvo predstavlja okosnicu razvoja Županije Zapadnohercegovačke. Iz analize stanja je vidljiv rast svih pokazatelja u proizvodnom sektoru. Također, proizvodni i izvozno orijentirani sektori su motor razvoja gospodarstva. Stoga je jedan od ključnih pravaca razvoja daljnja potpora promociji i razvoju proizvodno i izvozno orijentiranih sektora u Županiji Zapadnohercegovačkoj.

2. Zadržavanje stanovnika u ruralnim sredinama kroz ruralni razvoj, poljoprivredu i turizam

Županija Zapadnohercegovačka je ruralna regija i ruralni razvoj treba igrati važnu ulogu u ukupnom razvoju županije. Analiza stanja je pokazala kako uvjeti u ruralnim sredinama još uvijek ne pružaju dovoljno mogućnosti za ujednačen rast i razvoj na cijelom prostoru županije. U tom je kontekstu potrebno raditi na razvoju infrastrukture, podizanju kvalitete i dostupnosti usluga u ruralnom prostoru te potpori diversifikaciji djelatnosti kroz programe potpore. Poseban naglasak treba staviti na potporu mladima u ruralnim sredinama kroz razvoj poslovnih ideja i poslovnih mogućnosti.

3. Podizanje kvalitete i učinkovitosti javne uprave i javnih usluga

Jedan od ključnih čimbenika u razvoju i upravljanju razvojem jeste kvalitetna, dinamična i učinkovita uprava. Iz analize stanja je vidljivo kako uprava u cjelini nije orijentirana prema građanima. Stoga ulaganje u učinkovitu upravu treba biti jedan od ključnih pravaca razvoja u sljedećih sedam godina. Ovo podrazumijeva ulaganja u osuvremenjivanje, jačanje ljudskih kapaciteta, pojednostavljivanje procedura, te u konačnici osiguravanje brze i učinkovite uprave.

4. Jačanje sustava zaštite okoliša i kvalitete javne infrastrukture

Županija Zapadnohercegovačka još uvijek nije okolišno ugrožena, tj. nema velikih zagađivača, te nema otvorenog zagađenja. Međutim, sustav upravljanja otpadom još uvijek nije izgrađen te se u sljedećih sedam godina značajan dio energije mora uložiti u razvoj sustava upravljanja otpadom. Iako je većim dijelom upravljanje otpadom u nadležnosti općine, na razini županije se mogu pokrenuti različite inicijative kako bi se sustav upravljanja otpadom razvio i u konačnici kako bismo Županiju Zapadnohercegovačku učinili okolišno odgovornu. Također, najviše se može napraviti u segmentu educiranja i informiranja javnosti, te promjene svijesti kod stanovništva vezano za okoliš kako bi se podigla razina odgovornosti za okoliš kod svih stanovnika, a posebno budućih generacija.

3.4. Vizija razvoja

Vizija razvoja je optimistična slika koju županija želi postići odnosno željeno stanje u kojem se županija želi nalaziti. Vizija se temelji na razvojnim mogućnostima i temelji se na prepoznatljivima vrijednostima.

Županija Zapadnohercegovačka će biti Prepoznatljiva, Poduzetna i Privlačna regija

*Regija **prepoznatljiva** po svojoj poduzetnosti, specifičnoj turističkoj ponudi u ruralnom i pustolovnom turizmu, kulturnim sadržajima, **poduzetna** za razvoj poslovnih ideja, inicijativama u kulturi, u razvoju projekata u javnom sektoru i **privlačna** za ulaganja, posjetu i život“*

Vrijednosti na kojima počiva Vizija razvoja Županije Zapadnohercegovačke:

- poduzetnički duh stanovništva
- prirodna i kulturna baština
- snažna tradicija i očuvane obiteljske vrijednosti

3.5. Strateški ciljevi

Strateški ciljevi su dugoročni ciljevi koji predstavljaju odgovor na pitanje gdje želimo biti uzimajući u obzir naše resurse kao i mogućnosti koje nam stoje na raspolaganju. Definirana su tri ključna strateška cilja koja se međusobno dopunjuju i blisko su isprepleteni.

Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija

ŽZH želi dodatno poboljšati poslovno okruženje i stvoriti ozračje za razvoj poduzetništva i daljnji gospodarski razvoj županije. U tom kontekstu jedan od tri strateška cilja za sljedećih sedam godina je ekonomski razvijena županija. Ključni pokazatelji kroz koje će se pratiti ostvarenje ovog strateškog cilja odnosno koji reflektiraju održiv i stabilan ekonomski rast u sljedećih sedam godina:

Strateški cilj 1	Pokazatelj utjecaja	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljana vrijednost (2027.)
Ekonomski razvijena županija	Broj zaposlenih u ŽZH	20020	
	Indeks obima industrijske proizvodnje	111,6	
	Indeks razvijenosti ŽZH	1,05	

Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija

ŽZH u sljedećem sedmogodišnjem razdoblju želi razviti usluge stvoriti ozračje za povećanje kvalitete života koji će pored gospodarskog razvoja omogućiti kvalitetniji, i lakši život stanovništva. Ključni pokazatelji kroz koje će se pratiti ostvarenje ovog strateškog cilja, odnosno koji prikazuju koliko je županija društveno odgovorna kroz sljedećih sedam godina:

Strateški cilj 2	Pokazatelj utjecaja	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljana vrijednost (2027.)
Društveno odgovorna županija	Stopa prirasta stanovništva	-146	
	Broj učenika osnovnih škola na 1000 stanovnika	83,61	
	Stopa nezaposlenosti u ŽZH	34,5	

Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija

ŽZH u sljedećem sedmogodišnjem razdoblju želi posvetiti pažnju uspostavljanju sustava koji će omogućiti održivo upravljanje javnim resursima i javnim uslugama, a koje bi trebale rezultirati boljom kvalitetom života i doprinijeti održivom razvoju. Ključni pokazatelji kroz koje će se pratiti ostvarenje ovog strateškog cilja odnosno koji prikazuju koliko je županija učinkovito organizirana kroz sljedećih sedam godina:

Strateški cilj 3	Pokazatelj utjecaja	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljana vrijednost (2027.)
Učinkovito organizirana županija	Postotak stanovništva koji živi u ruralnim sredinama županije	75,50%	
	Broj počinjenih kaznenih djela	300	
	Postotak površine ŽZH pod zaštićenim područjima	0	

4. Prioriteti i mjere s pokazateljima

Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija

STRATEŠKI CILJ 1: EKONOMSKI RAZVIJENA ŽUPANIJA	Prioriteti	Indikatori (nivo krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljana vrijednost (2027.)
	Prioritet 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja	Ukupno ostvaren izvoz po glavi stanovnika u KM	6.709	
		Iznos prosječne neto plaće u industriji u KM	902	
		Broj poduzetnika/obrtnika	1230/2137	
		Broj zaposlenih u poslovnim zonama	1410	
	Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje	Postotak OPGova registriranih kao poslovni subjekti	4% (travanj 2020.)	
		Indeks fizičkog obima proizvodnje prehrambenih proizvoda	115,4	
		Prosječna neto plaća u području KD - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov u KM	474	
	Prioritet 1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati županiju	Broj registriranih smještajnih jedinica u ŽZH	185	
		Broj registriranih posjeta turista u ŽZH	9830	
Dužina registriranog boravka turista u ŽZH		14513		

Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija

STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA	Prioriteti	Indikatori (nivo krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljana vrijednost (2027.)
	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva	Postotak zdravstveno osiguranih stanovnika	87,20%	
		Broj oboljenja, stanja i povreda utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (2018)	121.413	
		Broj korisnika socijalne pomoći i posebnih prava iz područja socijalne zaštite	4766	
		Ukupna godišnja socijalna davanja iz županijskog proračuna u KM	1.503.329	
	Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskладiti obrazovanje s potrebama tržišta rada	Broj učenika srednjih strukovnih škola	2017	
		Broj djece u predškolskom obrazovanju	714	
		Broj pomoćnika u nastavi	xx	
	Prioritet 2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa	Broj aktivnih udruga mladih	14	
		Postotak odseljenih u dobi do 35 godina starosti	68%	
Udio izdvajanja iz proračuna za šport		0,84%		

Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana

	Prioriteti	Indikatori (nivo krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljana vrijednost (2027.)
STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA	3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava	Visina sredstava povučениh u ŽZH iz vanjskih izvora godišnje	xx	
		Postotak kaznenih djela podmićivanja službene i druge odgovorne osobe	10,2%	
		Postotak anketiranih građana zadovoljnih kvalitetom rada javne uprave na razini županije	Ne provodi se	
	3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja	Broj počinjenih kaznenih djela	300	
		Broj prometnih nezgoda	751	
		Procijenjena visina šteta od prirodnih nesreća	x	
	3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem	Postotak stanovništva uključenog u odvojeno prikupljanje otpada	0%	
		Visina ulaganja u zaštićena područja prirodne baštine na godišnjoj razini u KM	0	
		Broj zaštićenih područja prirodne baštine u ŽZH	0	
	3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture	Postotak stanovništva pokriven pitkom vodom	79%	
		Postotak stanovništva pokriven kanalizacijskim sustavom	17%	
		Dužina uređenih regionalnih cesta u ŽZH	148	
	3.5. Učinkovit sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom	Broj registriranih proizvođača tradicijskih i umjetničkih proizvoda	0	
		Visina ulaganja u zaštićene kulturno-povijesne lokalitete na godišnjoj razini u KM	0	
		Visina izdvajanja za kulturu u KM	290.000	

5. Usklađenost strategije s drugim strateškim dokumentima

Provjera međusobne usklađenosti podrazumijeva usuglašavanje, osiguranje komplementarnosti razvojnih pravaca i strateških ciljeva sa strateškim ciljevima strateških dokumenata viših razina vlasti kao i sa strateškim dokumentima proizašlim iz procesa europskih integracija i međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja.

U procesu usklađivanja izvršena je identifikacija strateških i planskih dokumenata te su analizirani ciljevi tih dokumenata kako bi se sa tim ciljevima povezali strateški ciljevi i prioriteti Strategije razvoja ŽZH za sljedeće sedmogodišnje razdoblje. Prikaz usklađenosti Strategije razvoja ŽZH prikazan je u tabeli ispod.

Strateški dokumenti u BiH	Vezani strateški cilj, prioritet i/ili mjera iz strategije razvoja
STRATEŠKI PLAN RURALNOG RAZVOJA BOSNE I HERCEGOVINE (2018-2021) - Okvirni dokument	
Strateški cilj I: Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uslova poslovanja sa okruženjem Strateški cilj II: Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje nivoa investicija i unaprjeđenje prljenoza znanja i promoviranje inovacija Strateški cilj III: Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija <i>Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje</i>
Strateški cilj V: Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unaprjeđenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija <i>Prioritet 1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati županiju</i>
Strateški cilj IV: Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagođavanje klimatskim promjenama;	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija <i>Prioritet 3.3. Učinkovit sustav gospodarenja okolišem</i>
OKVIRNA STRATEGIJA PROMETA BOSNE I HERCEGOVINE (2015-2030)	
Strateški cilj: Zadovoljiti potrebe u smislu održavanja, poboljšanja i razvoja prometne infrastrukture	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija <i>Prioritet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture</i>
NACRT STRATEGIJE RAZVOJA FEDERACIJE BiH (2021-2027)	
Strateški cilj 1: Ubrzan ekonomski razvoj	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija <i>Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje</i> <i>Prioritet 1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati županiju</i>
Strateški cilj 2: Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj	Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija <i>Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada</i> <i>Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva</i> <i>Prioritet 2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa</i>
Strateški cilj 3: Resursno efikasan i održivo razvoj	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija <i>Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne</i>

	<p><i>proizvodnje</i></p> <p>Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija</p> <p>Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja</p> <p>Prioritet 3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem</p> <p>Prioritet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture</p>
OKVIR ZA CILJEVE ODRŽIVOG RAZVOJA U BIH – SDG OKVIR	
Razvojni pravac: <i>"Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom"</i>	<p>Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija</p> <p>Prioritet 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava</p> <p>Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja</p>
Razvojni pravac: <i>"Pametna rast"</i>	<p>Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija</p> <p>Prioritet 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja</p> <p>Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija</p> <p>Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada</p> <p>Prioritet 2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa</p> <p>Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija</p> <p>Prioritet 3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem</p> <p>Prioritet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem</p>
Razvojni pravac: <i>"Socijalna uključenost – društvo jednakih mogućnosti"</i>	<p>Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija</p> <p>Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva</p> <p>Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada</p>

6. Okvir za provedbu, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije

U ovom poglavlju se opisuje okvir za provedbu, praćenje, izvještavanje i evaluaciju Strategije razvoja ŽZH za razdoblje 2021-2027 godina, a sukladno propisima iz člana 22. stav (2) i člana 30. stav (2) Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem Federacije BiH.

Koordinacija pripreme i provedbe strategije

Ključne institucije koje vrše koordinaciju izrade, pa tako i provedbe strategije razvoja u ŽZH su sljedeće

- **Ured Vlade ŽZH za europske integracije** koji je, sukladno Uredbi o osnivanju Ureda zadužen za sljedeće poslove vođenje i koordinaciju procesa izrade strategije razvitka županije i praćenje njene provedbe, tj. koordinaciju u procesu ocjenjivanja i izvještavanja ostvarenja strategije;
- **Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem** je tijelo Vlade Županije Zapadnohercegovačke, koje ima savjetodavnu ulogu u procesima definiranja, provedbe, monitoringa, evaluacije i izvještavanja u realizaciji prioriteta u Županiji Zapadnohercegovačkoj i djeluje u skladu sa načelima partnerstva i suradnje. Ured Vlade ŽZH za europske integracije vrši stručne i administrativne poslove za potrebe rada Vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem.
- **Županijski odbor za razvoj** je savjetodavno i operativno tijelo u procesu upravljanja razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj, a čine ga predstavnici javnog, privatnog i nevladinog sektora. Županijskim odborom za razvoj koordinira Ured Vlade ŽZH za europske integracije. Županijski odbor za razvoj će na godišnjoj razini pratiti provedbu strategije kroz razmatranje izvještaja o razvoju.
- **Razvojni forum Županije Zapadnohercegovačke** je razvojno tijelo koje predstavlja platformu za okupljanje predstavnika javnog sektora sa županijske, općinske i gradske razine vlasti, predstavnika nevladinog sektora, predstavnika privatnog sektora, kao i predstavnika drugih relevantnih institucija i organizacija izvan Županije Zapadnohercegovačke. Razvojni forum je platforma za upoznavanja sudionika sa aktualnim kretanjima i trendovima u županiji; razmjenu informacije o projektima koji se provode i koji se planiraju provoditi u županiji, kako bi se što bolje koordinirali projekti i aktivnosti, te kako bi se što bolje pripremili za mogućnosti financiranja projekata; predstavljanje aktualnih mogućnosti financiranja projekata.
- **Sektorski razvojni odbori** su savjetodavna tijela Županije Zapadnohercegovačke koja se osnivaju po potrebi za pojedina područja. Sektorski odbori okupljaju relevantne dionike za pojedini sektor koji dolaze iz javnog, privatnog i nevladinog sektora a koji su relevantni za taj sektor. Uloga sektorskih odbora će biti bolja koordinacija provedbe strategije po pojedinim sektorima.

Strategija razvoja ŽZH će se prvenstveno provoditi kroz Planove rada tijela uprave na razini ŽZH, te kroz provedbu projekata koji su financirani iz vanjskih izvora financiranja, i provode ih općine, gradovi i druge organizacije iz ŽZH ili izvan ŽZH, a koje su vezane ili se mogu vezati za ispunjavanje mjera iz strategije.

Ured Vlade ŽZH za europske integracije će koordinirati provedbu strategije razvoja na sljedeći način:

- Koordinacija aktivnosti vlade, ministarstava i drugih tijela uprave, u pripremi planova rada i njihove usklađenosti sa strategijom razvoja;
- Koordinacija poduzetnika, udruženja, komora, instituta, fakulteta, NVO-a i međunarodnih organizacija u svezi pokretanja razvojnih inicijativa u Županiji i njihovo koordiniranje sa strategijom razvoja;

- Jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta županijskih ministarstava i institucija kao i općina u procesu strateškog planiranja i provedbe projekata;
- Vođenje baze razvojnih projekata i koordinacija pripreme projektnih prijedloga koji se financiraju iz programa pomoći Europske unije i drugih vanjskih izvora financiranja;

Praćenje, izvještavanje i vrednovanje provedbe strategije

Praćenje provedbe strategije podrazumijeva sustavno i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i pokazatelja u svrhu mjerenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva/prioriteta/mjera i napretka u korištenju raspoloživih sredstava i poduzimanja odgovarajućih aktivnosti s ciljem eventualnih korekcija.

Za uspješnu uspostavu i provedbu sustava praćenja sva tijela uprave na razini ŽZH trebaju uspostaviti i redovno ažurirati elektronske evidencije pokazatelja ostvarenja prioriteta i mjera iz strateškog dokumenta koji su u njihovoj nadležnosti, dok će Ured Vlade ŽZH za europske integracije voditi jedinstvenu bazu razvojnih pokazatelja na temelju koje se prati stupanj realizacije strateških ciljeva, prioriteta i mjera. Ove evidencije su temelj za izradu izvještaja o radu i izradu Izvještaja o razvoju, odnosno izvještaja o provedbi strategije.

Praćenje provedbe strategije vrši se kroz sljedeće dokumente:

Godišnji izvještaji o radu tijela uprave se pripremaju s ciljem praćenja provedbe planiranih aktivnosti/projekata i ocjene njihovog doprinosa u ostvarivanju programa i mjera. U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi da li su i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz planova rada, očekivani i ostvareni rezultati, planirana i utrošena sredstva za izvršenje aktivnosti, i za eventualno neizvršenje, razlog za neizvršenje ili djelomično izvršenje.

Izvještaj o razvoju priprema se na godišnjoj razini i kroz izvještaj o razvoju se prate opći razvojni trendovi, kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva iz Strategije razvoja. Izvještaj o razvoju ŽZH priprema Ured Vlade ŽZH za europske integracije na temelju izvještaja o radu tijela uprave, službenih statističkih podataka i ostali dostupnih relevantnih podataka na temelju kojih se može utvrditi razvojni trend ŽZH i ispunjenost strateških ciljeva, prioriteta i razvojnih mjera.

Izvještaje o razvoju usvaja Vlada ŽZH, a nakon usvajanja Izvještaj o razvoju se objavljuje na web stranici Ureda i dostavlja se Skupštini ŽZH.

Vrednovanje strategije je postupak kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno pojedinačnih mjera. Prema Uredbi o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH provode se dvije vrste evaluacija:

- Ex-ante (prethodna evaluacija) koja se provodi u fazi izrade strateških dokumenata i
- Evaluacija u toku koja se provodi u predzadnjoj godini implementacije strateških dokumenata.

Vrednovanje strategije će se provoditi po potrebi i to nakon prve tri godine provedbe strategije, te u zadnjoj godini provedbe strategije.

7. Detaljan opis mjera

U ovom se poglavlju daje detaljan opis svih razvojnih mjera sa predviđenim aktivnostima i projektima, očekivanim rezultatima, nositeljima, indikativnim potrebnim sredstvima te korisnicima. Strategija obuhvaća 42 razvojne mjere koje su raspoređene u 11 prioriteta u okviru 3 strateška cilja:

- **Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija** uključuje 3 prioriteta i 10 razvojnih mjera
- **Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija** uključuje 3 prioriteta i 13 razvojnih mjera
- **Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija** uključuje 5 prioriteta i 19 razvojnih mjera

	Prioriteti	Mjere
STRATEŠKI CILJ 1: EKONOMSKI RAZVIJENA ŽUPANIJA	Prioritet 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja	Mjera 1.1.1. Jačanje istraživanja i razvoja i primjene novih tehnologija i inovacija u gospodarstvu
		Mjera 1.1.2. Razvoj i podizanje konkurentnosti MSP i obrtništva u ŽZH
		Mjera 1.1.3. Razvoj poslovnih zona i privlačenje novih ulaganja u ŽZH
	Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje	Mjera 1.2.1. Potpora razvoju infrastrukture u poljoprivredi
		Mjera 1.2.2. Potpora proizvodnji, preradi i prodaji poljoprivrednih proizvoda
		Mjera 1.2.3. Organizirano povezivanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača hrane radi promocije, prodaje i povećanja izvoza
		Mjera 1.2.4. Podizanje kvalitete i standardizacija poljoprivrednih proizvoda
	Prioritet 1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati županiju	Mjera 1.3.1. Razvoj turističke infrastrukture
		Mjera 1.3.2. Potpora razvoju poduzetništva u turizmu i povećanje smještajnih kapaciteta
		Mjera 1.3.3. Promocija ŽZH kao turističke i poslovno privlačne regije
STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva	Mjera 2.1.1. Digitalizacija i informatizacija zdravstvenog sustava
		Mjera 2.1.2. Infrastrukturna ulaganja u kvalitetu i pristup zdravstvenim uslugama za sve
		Mjera 2.1.3. Jačanje kvalitete primarne zdravstvene zaštite
		Mjera 2.1.4. Institucionalno jačanje sustava javnog zdravstva
		Mjera 2.1.5. Zaštita i unaprjeđenje zdravlja stanovništva
		Mjera 2.1.6. Povećanje kvalitete i dostupnosti socijalne zaštite
	Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama	Mjera 2.2.1. Ulaganje u obrazovnu infrastrukturu i modernizaciju obrazovnog sustava
		Mjera 2.2.2. Jačanje kvalitete inkluzivnog obrazovanja
		Mjera 2.2.3. Usklađivanje obrazovanja i potreba tržišta rada

	tržišta rada	Mjera 2.2.4. Razvoj sustava praćenja potreba tržišta rada
	Prioritet 2.3. Kreirati pozitivno ozračja za razvoj mladih i športa	Mjera 2.3.1. Jačanje institucionalnog okvira za potporu mladima
		Mjera 2.3.2. Razvoj mehanizama potpore mladima
		Mjera 2.3.3. Potpora razvoju športske infrastrukture i športskih aktivnosti
STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA	Prioriteti	Mjere
	Prioritet 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava	Mjera 3.1.1. Jačanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave
		Mjera 3.1.2. Podizanje kvalitete i učinkovitosti rada skupštine ŽZH
		Mjera 3.1.3. Razvoj sustava za prevenciju i suzbijanje korupcije
		Mjera 3.1.4. Jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta za procese europskih integracija i korištenje sredstava
	Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja	Mjera 3.2.1. Jačanje sustava zaštite i spašavanje
		Mjera 3.2.2. Jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta u institucijama za provedbu zakona
		Mjera 3.2.3. Podizanje svijesti i informiranje javnosti o zaštiti i sigurnosti građana
	Prioritet 3.3. Učinkovit sustav gospodarenja okolišem	Mjera 3.3.1. Razvoj sustava gospodarenja otpadom
		Mjera 3.3.2. Ulaganje u zaštitu i održavanje zemljišta, voda, šuma i zraka
		Mjera 3.3.3. Razvoj sustava gospodarenja zaštićenim područjima
		Mjera 3.3.4. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje energije iz obnovljivih izvora
	Prioritet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture	Mjera 3.4.1. Potpora razvoju dostupnosti i kvalitete sustava vodoopskrbe
		Mjera 3.4.2. Potpora razvoju i podizanju kvalitete sustava gospodarenja otpadnim vodama
		Mjera 3.4.3. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture u ŽZH
	Prioritet 3.5. Učinkovit sustav gospodarenja kulturno-povijesnom baštinom	Mjera 3.5.1. Jačanje institucionalnih kapaciteta za gospodarenje kulturno-povijesnom baštinom
		Mjera 3.5.2. Stvaranje uvjeta za očuvanje tradicijskih i umjetničkih obrta kroz njihovu zaštitu i promociju
		Mjera 3.5.3. Poboljšanje infrastrukturnih uvjeta za razvoj, promociju i gospodarenje kulturnom baštinom
		Mjera 3.5.4. Potpora razvoju i promociji kulturnih i kreativnih industrija
		Mjera 3.5.5. Podizanje svijesti o zaštiti i očuvanju kulturno-povijesne baštine i njena promocija

7.1.1. STRATEŠKI CILJ 1: EKONOMSKI RAZVIJENA ŽUPANIJA

Prioritet 1.1. Povećana konkurentnost poduzetništva i privučena nova ulaganja

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvoj županije	
Prioritet	Prioritet 1.1. Povećana konkurentnost poduzetništva i privučena nova ulaganja	
Naziv mjere	Razvojna mjera 1.1.1. Jačanje istraživanja i razvoja, primjene novih tehnologija i inovacija	
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Proizvodno i izvozno orijentirano poduzetništvo predstavlja okosnicu razvoja Županije Zapadnohercegovačke. Iako u strukturi gospodarstva Županije najveći udio pripada trgovini, proizvodni sektor ima značajnu ulogu u prihodima, zapošljavanju te u visini prosječne plaće. Međutim, još uvijek ne postoji sustavan pristup poticanju istraživanja i razvoja te povezivanju javnog, privatnog sektora te akademske zajednice. Cilj ove razvojne mjere je ojačati znanstveno-istraživačku dimenziju poslovnog sektora te pružiti usluge visoke poslovne razine osnivanjem specijaliziranih poslovnih inkubatora i centara kompetencije te povezivanjem poslovnog sektora i akademske zajednice.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jačanje potporne infrastrukture za razvoj i povezivanje obrazovanja, znanosti i gospodarstva (poduzetnički inkubatori, akceleratori, centri izvrsnosti/kompetencija) - Jačanje suradnje između javnih istraživačkih institucija i privatnih poduzeća u djelatnostima važnim za gospodarstvo ŽZH - Potpora primjene novih tehnologija te ulaganja u istraživanje i razvoj i poslovne procese u ključnim sektorima gospodarstva u ŽZH - Potpora izradi analiza i studija, te projektne dokumentacije za prijavu na vanjske izvore financiranja u domeni istraživanja i razvoja i primjene novih tehnologija i inovacija. <p>Strateški projekt: <i>Jačanje potporne infrastrukture za razvoj i povezivanje obrazovanja, znanosti i gospodarstva</i> (poduzetnički inkubatori, akceleratori)</p> <p>Cilj ovog projekta je podržati osnivanje potpornih institucija i napraviti određenu specijalizaciju na razini Županije Zapadnohercegovačke na način da se razvoj potpornih institucija specijalizira po općinama i gradovima. Na primjer, specijalizacija se može razraditi da se općina Posušje specijalizira u sektoru metala i plastike kroz postojeći Tehnološki centar, Grad Ljubuški se može specijalizirati u sektoru poljoprivrede kroz postojeći inkubator pri HERAG - u i sortirnicu te laboratorije u Zavodu za poljoprivredu, dok se Široki Brijeg može specijalizirati za razvoj kulturnih i kreativnih industrija u budućem uređenom prostoru duhanske stanice u središtu grada dok se Grude mogu specijalizirati za neki od sektora koji bi se pokazao kao najpotentniji i potrebniji u lancu vrijednosti kao što je papirna industrija, grafička industrija i sl..</p> <p>Procijenjena vrijednost ovog projekta je XXKM na godišnjoj razini, a očekuje se udio vlastitih sredstava od XX%, te iz vanjskih izvora XX%.</p>	
Ključni strateški projekti	Jačanje potporne infrastrukture za razvoj i povezivanje obrazovanja, znanosti i gospodarstva (poduzetnički inkubatori, akceleratori, centri izvrsnosti/kompetencija)	Očekivani krajnji rezultat projekta
		- Broj potpornih institucija

	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	<ul style="list-style-type: none"> - Broj uspostavljenih i aktivnih potpornih institucija - Broj potpisanih sporazuma između akademske zajednice i privatnog sektora - Broj podržanih projekata istraživanja i razvoja u gospodarstvu - Broj izrađenih analiza i studija i projektnih prijedloga na godišnjoj razini 	<ul style="list-style-type: none"> - 1 - 0 - 0 - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - 4 - xx - xx - 0
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti razvoju gospodarskog sektora u ŽZH. Uz povećanje broja poslovnih subjekata, kao i kreiranje novih radnih mjesta, stvorit će se mogućnost sustavne komunikacije sa sektorom gospodarstva, čime će se otvoriti putanja za brži odgovor na tržišne promjene.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, HERAG, Ured za EUI, općine i gradovi, Udruge, fakulteti		
Ciljne skupine	Stanovništvo, gospodarstvenici, mladi.		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvoj županije		
Prioritet	Prioritet 1.1. Povećana konkurentnost poduzetništva i privučena nova ulaganja		
Naziv mjere	Mjera 1.1.2. Razvoj i podizanje konkurentnosti poduzetništva i obrtništva u ŽZH		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Proizvodno i izvozno orijentirano poduzetništvo predstavlja okosnicu razvoja Županije Zapadnohercegovačke. U strukturi gospodarstva Županije ističe se sektor trgovine, te prerađivačka industrija. Jedan od ključnih pravaca razvoja je daljnja potpora promociji, aglomeraciji poduzetnika i razvoju proizvodno i izvozno orijentiranih sektora u Županiji Zapadnohercegovačkoj.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljanje Sheme za financiranje MSP i obrtništva (Poduzetna županija) - Program potpore mladim poduzetnicima - Program potpore tradicijskim obrtima - Program potpore socijalnom poduzetništvu - Program edukacije u poduzetništvu - Potpora umrežavanju u gospodarstvu (klasteri, zadruge, udruge) - Organizacija godišnjeg gospodarskog foruma u ŽZH <p>Strateški projekt: Uspostavljanje Sheme za financiranje MSP i obrtništva (Poduzetna županija)</p> <p>Cilj ovog projekta je stvoriti podlogu za daljnji razvoj i ulaganja postojećeg poduzetništva te razvoj poduzetništva mladih i obrtništva. Svaki razvoj ovisi o instrumentima koji se mogu upotrijebiti kao poluga za razvoj, pa tako i Shema „Poduzetna županija“ predstavlja polugu za daljnji razvoj i upravljanje razvojem u segmentu poduzetništva.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXX od čega se iz vlastitih sredstva očekuje XXX a iz vanjskih izvora XXX.</p>		
Ključni strateški projekti	Uspostavljanje Sheme za financiranje MSP i obrtništva (Poduzetna županija)	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		Očekivani izlazni rezultat: - Uspostavljena shema Očekivani krajnji rezultat: - Broj aktivnih MSP	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljena shema za financiranje (Poduzetna županija) - Broj aktivnih MSP; - Broj novoosnovanih udruženja/ klastera - Broj obrta - Broj održanih gospodarskih foruma godišnje - 	<ul style="list-style-type: none"> - NE - Xx aktivnih MSP - Xx udruženja/ klastera 	<ul style="list-style-type: none"> - DA - Xx aktivnih MSP - Xx udruženja/ klastera
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti razvoju gospodarskog sektora u ŽZH. Uz povećanje broja poslovnih subjekata, kao i kreiranje novih radnih mjesta, stvorit će se mogućnost sustavne komunikacije sa sektorom		

	gospodarstva, čime će se otvoriti putanja za brži odgovor na tržišne promjene.
Indikativna konstrukcija financiranja sa financijska izvori	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, HERAG, Ured za EUI, općine i gradovi, Udruge
Ciljne skupine	Stanovništvo, gospodarstvenici, mladi.

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija		
Prioritet	Prioritet 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja		
Naziv mjere	Mjera 1.1.3. Razvoj poslovnih zona i privlačenje novih ulaganja u ŽZH		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U ŽZH je aktivno 8 poslovnih zona i to po dvije u svakoj općini i gradu. Ukupna površina poslovnih zona je 612,64 ha sa 299 parcela. u 2019. godini je u poslovnim zonama je bilo aktivno 54 tvrtke koje zapošljavaju oko 1410 zaposlenih. Međutim, još uvijek nije razvijen sustavan pristup promociji ovih poslovnih zona i privlačenju ulagača, a posebno stranih ulaganja, a svaka zona još uvijek zahtjeva određene zahvate koji traže određena financijska sredstva. Cilj ove razvojne mjere stvoriti infrastrukturne pretpostavke za ulaganja te privući interes ulagača, kako domaćih tako i stranih, te dijasporu za ulaganja u ŽZH.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Potpora razvoju i uređenju poslovnih zona u ŽZH - Uspostavljanje i promocija sveobuhvatne online baze investicija (InWestHerzegovina) - Organizacija investicijskih i poslovnih posjeta u ŽZH, - Potpora sudjelovanju na investicijskim događajima u zemlji i inozemstvu - Razvoj platforme za povezivanje s poslovnom dijasporom <p>Strateški projekt: Uspostavljanje i promocija sveobuhvatne online baze investicija (InWestHerzegovina)</p> <p>Cilj ovog projekta je stvoriti pretpostavke za identifikaciju i privlačenje novih ulaganja u ŽZH.</p> <p>Procijenjena vrijednost ovog projekta je xxx KM na godišnjoj razini a iz vlastitih izvora bi se izdvojilo xx% dok bi se iz vanjskih izvora osiguralo xx%.</p>		
Ključni strateški projekti	Uspostavljanje i promocija sveobuhvatne online baze investicija (InWestHerzegovina)	Očekivani krajnji rezultat projekta Očekivani rezultat: - broj investicijskih projekata u bazi	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- broj investicijskih projekata u bazi investicija - Broj podržanih organiziranih posjeta investicijskim događajima godišnje - Broj pokrenutih inicijativa vezanih za suradnju s dijasporom	- 0 - 0 - 0	- 16 - 2 - 4
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	- Provedba ove mjere izravno će doprinijeti povećanju investicija u ŽZH, pa tako i povećanju broja zaposlenih		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021 – 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva ŽZH		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva ŽZH, gradovi i općine, HERAG, Ured za EU, Udruge		
Ciljne skupine	Gospodarstvenici, članovi dijasporu, gradovi i općine, mladi		

Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija		
Prioritet	Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje		
Naziv mjere	Mjera 1.2.1. Potpora razvoju infrastrukture u poljoprivredi		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U ŽZH udio stanovništva koje se bavi poljoprivredom je 30 %, što je znatno manje u odnosu na prosjek u FBiH koji je 47 %. U Registar poljoprivrednih gospodarstava i Registar klijenata u travnju 2020. godine upisano je 2.916 poljoprivrednih gospodarstava, s 1.039 uposlenih. Gradovi Ljubuški i Široki Brijeg posjeduju sustave za navodnjavanje koji imaju veliku vrijednost i od velike su važnosti za poljoprivrednu proizvodnju na preko tri i pol tisuće hektara navodnjavanih obradivih površina.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uređenje i održavanje postojećih i izgradnja novih pristupnih cesta poljoprivrednim površinama - Održavanje i proširenje postojećeg sustava, te izgradnja novih sustava za natapanje i odvodnjavanje; - Rješavanje usitnjenosti poljoprivrednih površina; - Ulaganje u šumsku infrastrukturu - Potpora za uređenje i zaštitu poljoprivrednog zemljišta - Potpora izgradnji infrastrukture u sektoru stočarstva - Potpora u pripremi i priprema potrebne dokumentacije za investicijska ulaganja u okviru ove mjere i prijavu na vanjske izvore financiranja - Potpora pokretanju inicijativa osnivanja LAGova 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Dužina sustava za navodnjavanje	- x	- x
	- Prosječna veličina poljoprivrednog zemljišta po OPG-u	- x	- x
	- Površina uređenog poljoprivrednog zemljišta	- x	- x
	- Broj stočarskih farmi	- 0	- 1
	- Broj inicijativa za osnivanje LAG		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti razvoju poljoprivrednog sektora u ŽZH. Uz povećanje broja OPG/PG, kao i kreiranje novih radnih mjesta, očekuje se unaprijeđenje kvalitete života lokalnog stanovništva, te smanjenje iseljavanja stanovništva s ruralnih područja.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2012-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, Zavod za poljoprivredu ŽZH, općine i gradovi, Udruge		
Ciljne skupine	Stanovništvo, poljoprivrednici, udruge poljoprivrednika		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija
Prioritet	Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje
Naziv mjere	Mjera 1.2.2. Potpora proizvodnji, preradi i prodaji poljoprivrednih proizvoda
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U ŽZH udio stanovništva koje se bavi poljoprivredom je 30 %, što je znatno manje u odnosu na prosjek u FBiH koji je 47 %. Međutim, primarna poljoprivredna proizvodnja nije na visokoj razini a stočarstvo još uvijek nije na razini na kojoj bi moglo biti te ne igra veliku ulogu, Također, prerada poljoprivrednih proizvoda nije na razini na kojoj bi mogla biti uzimajući u obzir mogućnosti. Stoga je potrebno potaknuti razvoj primarne poljoprivredne proizvodnje, te bi pojedine grane poljoprivredne proizvodnje trebalo razmjestiti po općinama i gradovima sukladno geografskom položaju i raznolikost reljefa. Također, potrebno je kroz sustav novčanih potpora potaknuti modernizaciju postojećih i razvojno novih prerađivačkih kapaciteta te poboljšati prodaju i marketing gotovih poljoprivrednih proizvoda.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Shema za financiranje poljoprivrede i ruralnog razvoja (Ruralna Hercegovina) - Novčana potpora razvoju primarne poljoprivredne proizvodnje s posebnim naglaskom na povrčarstvo, proizvodnju povrća u zaštićenim prostorima, vinogradarstvo, maslinarstvo, voćarstvo, ljekovito i aromatično bilje, cvjećarstvo i ukrasno bilje - Novčana potpora razvoju animalne proizvodnje s posebnim naglaskom na govedarstvo, ovčarstvo, kozarstvo, svinjogojstvo, peradarstvo, uzgoj magaraca, pčelarstvo i ribarstvo. - Novčana potpora ulaganjima u preradu, skladištenje i marketing poljoprivrednih proizvoda (voće, povrće, grožđe, aromatično i začinsko bilje, cvijeće, i ukrasno bilje, maslinarstvo, žitarice i uljarice, krumpir i rajčica, pčelinji proizvodi i dr.) - Novčana potpora modernizaciji i uvođenju novih tehnologija u poljoprivrednu proizvodnju - Potpora za pilot-projekte i za razvoj novih proizvoda, postupaka, procesa i tehnologija; - Program potpore za osiguranje usjeva, životinja i biljaka - Potpora izgradnji, uređenju i digitalizaciji lokalnih tržišta; - Potpora za horizontalnu i vertikalnu suradnju sudionika u lancu opskrbe za uspostavljanje i razvoj kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta te za promicanje aktivnosti u lokalnom kontekstu u vezi s razvojem kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta - Promidžba poljoprivredno-prehrambene trgovine i izvoza uključujući sudjelovanje na međunarodnim sajmovima i izložbama - Potpora u pripremi i priprema potrebne dokumentacije za vanjske izvore financiranja <p>Strateški projekt: Shema za financiranje poljoprivrede, ruralnog razvoja (Ruralna Hercegovina)</p> <p>Cilj ovog projekta je omogućiti lakši pristup financijskim sredstvima OPGovima za proizvodnju, preradu i prodaju poljoprivrednih proizvoda. institucionalni kapacitet za promociju turističke ponude ŽZH te privlačenje turista i posjetitelja u ŽZH. Ovim projektom županija želi stvoriti financijsku polugu koja će poslužiti za upravljanje i usmjeravanje razvoja poljoprivrede u ŽZH.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM na godišnjoj razini, a projekt se</p>

	planira realizirati iz vlastitih sredstva u iznosu od xxx KM i vanjskih izvora u iznosu od xxx KM.		
Ključni strateški projekti	Shema za financiranje poljoprivrede, ruralnog razvoja i turizma (Ruralna Hercegovina)	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Odluka o uspostavljenju financijske sheme za ruralni razvoj	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovana shema za financiranje poljoprivrede - Broj podržanih subjekata koji prerađuju i prodaju poljoprivredne proizvode - Broj podržanih novih proizvoda - Broj uređenih lokalnih tržnica; - Broj zaštićenih proizvoda oznakama - Broj organiziranih odlazaka na sajmovima i izložbama godišnje 	<ul style="list-style-type: none"> - NE - xx tržnica - xx novih proizvoda - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - DA - xx tržnica - xx novih proizvoda - xxx
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti razvoju poljoprivrednog sektora u ŽZH. Uz povećanje broja OPG/PG, kao i kreiranje novih radnih mjesta, očekuje se unaprjeđenje kvalitete života lokalnog stanovništva, te smanjenje iseljavanja stanovništva s ruralnih područja.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2012-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, HERAG, Ured za EU, općine i gradovi, Udruge		
Ciljne skupine	Stanovništvo, gospodarstvenici, mladi.		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija		
Prioritet	Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje		
Naziv mjere	Razvojna mjera 1.2.3. Organizirano povezivanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača hrane radi promocije, prodaje i povećanja izvoza		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Mali posjedi, rascjepkane poljoprivredne površine generiraju male opsege proizvodnje koji vrlo često nisu konkurentni uvoznim proizvodima iz zemalja EU. OPG/PG nisu tržišni igrači i sami se ne mogu ozbiljno nametnuti na tržištu. S druge strane povećano prisustvo velikih trgovačkih lanaca koji diktiraju uvjete prodaje i prodajne cijene dovode u još teži položaj mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Ovakvi uvjeti neminovno nameću OPG/PG- ima potrebu udruživanja u početku u udruge proizvođača a kasnije u zadruge. Cilj je potaknuti osnivanje zadruga i njihovo održavanje u prvim godinama rada.</p> <p>Ključna područja djelovanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizacija seminara, predavanja i studijskih posjeta na temu organiziranja poljoprivrednih proizvođača - Financijska potpora radu i osnivanje tržišnih organizacija poljoprivrednih proizvođača u svrhu poboljšanja tržišnog položaja proizvođača u ruralnim područjima - Potpora radu i osnivanju udruženja poljoprivrednih proizvođača (udruge i lokalni klasteri) - Uvođenje posebne potpore za osnivanje i održavanje zadruga u manje povoljnim područjima - Potpora organizaciji lokalnih sajмова i manifestacija organiziranih od strane lokalnih poljoprivrednih udruga 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2020)	Ciljne Vrijednosti 2027
	- Broj registriranih zadruga	- 0	-
	- Broj udruga poljoprivrednih proizvođača	- 0	-
	-		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kroz udruživanje malih proizvođača u velike zadruge moguće je povećanje proizvodnje specifičnih proizvoda.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, Zavod za poljoprivredu, gradovi i općine, udruge		
Ciljne skupine	-OPG/PG, udruge, zadruge, obrti, mikro, mala i srednja poduzeća		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija		
Prioritet	Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje		
Naziv mjere	Razvojna mjera 1.2.4. Podizanje kvalitete i standardizacija poljoprivrednih proizvoda		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>FBiH ima dijelove savjetodavne službe po županijama bez jasnih ciljeva i prioriteta i provedbenih mjera. FMPVŠ je nositelj izrade zakonodavno-pravnoga okvira, prevoditelj i nadzor. ŽZH ima jasan koncept i dobru podlogu u Zavodu za poljoprivredu ŽZH, ali koncept treba ojačati kadrovski, materijalno i pristupiti programu trening trenera u skladu s programima pomoći TAIEX. Pružanje savjetodavnih usluga na ovoj razini stupnja BDP per capita u BiH i postojećem ukupnom stupnju razvijenosti poljoprivrede jedino je moguće kroz javne poljoprivredne savjetodavne službe.</p> <p>ŽZH mora osigurati da savjetnici koji rade u sustavu za savjetovanje poljoprivrednika budu prikladno kvalificirani i redovito osposobljavani.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvoj sustava savjetodavnih usluga pri Zavodu za poljoprivredu ŽZH (razvoj i jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta) - Proširenje i nadogradnja rada IPS (izvještajno-prognoznih poslova u zaštiti bilja) - Digitalizacija i informatizacija komunikacije s poljoprivrednicima - Integracija obrade novčanih potpora u poljoprivredi u ŽZH - Digitalizacija i informatizacija uzgojno selekcijskog rada u animalnoj proizvodnji - Izrada registra uporabe poljoprivrednih površina i digitalizacija registra - Potpora za sudjelovanje poljoprivrednika u sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode (GLOBALGAP, GRASP, GMP, HACCP, integralna proizvodnja, organska proizvodnja) - Izrada zakona i pravilnika o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda - Potpora za zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla (PGI), zaštićene oznake izvornosti (PDO), zagarantirano tradicionalni specijalitet (TSG) i druge sheme kvalitete) - Program edukacije poljoprivrednih proizvođača (primarna poljoprivredna proizvodnja, prerada i prodaja/marketing poljoprivrednih proizvoda, menadžment u poljoprivredi, financijsko upravljanje u poljoprivredi, poslovno planiranje u poljoprivredi, ekološki uzgoj i dr.) <p>Strateški projekt: <i>Razvoj sustava savjetodavnih usluga pri Zavodu za poljoprivredu ŽZH</i></p> <p>Cilj ovog projekta je razviti sustav savjetodavnih usluga poljoprivrednim proizvođačima kako bi se olakšala poljoprivredna proizvodnja i podigla konkurentnost poljoprivredne proizvodnje.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM, a iz vlastitih sredstava se očekuje XXX, % dok se iz vanjskih izvora očekuje XXX % sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	Razvoj sustava savjetodavnih usluga pri Zavodu za poljoprivredu ŽZH	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Broj uspostavljenih usluga poljoprivrednicima	
Pokazatelj za praćenje	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne	Ciljne

rezultata mjere		Vrijednosti (2020)	Vrijednosti 2027
	- Broj korisnika mjere sa uvedenim standardom kvalitete	- 0	-
	- Broj zaštićenih proizvoda	- 0	-
	- Broj educiranih poljoprivrednika godišnje	- 0	-
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	- Kontinuiranom izobrazbom savjetodavaca doprinosi se ukupnoj konkurentnosti poljoprivrede. Inovacije usvajaju savjetodavci pa ih prenose na OPG.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, Zavod za poljoprivredu, gradovi i općine, udruge		
Ciljne skupine	Fizičke i pravne osobe upisane u RPG/RK		

1.3. Razvoj i promocija turizma

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija		
Prioritet	1.3. Razvoj i promocija turizma		
Naziv mjere	1.3.1. Razvoj turističke infrastrukture		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Županija Zapadnohercegovačka bogata je prirodnim bogatstvima koji se mogu vrednovati za razvoj specifičnih vrsta turizma kao što su jezera, rijeke, kanjoni, planine, slapovi, špilje i dr. Međutim, ovi potencijali još uvijek nisu vrednovani niti iskorišteni, te su često ove lokacije zapuštene ili čak zagađene. Primjer kako se ovi potencijali mogu vrednovati vidljivi su na lokacijama koje su iz potpuno nepoznatih prerasle u vrlo poznate i turistički privlačne lokacije. Naime, pored postojećih atrakcija koje su u funkciji turizma kao što su slapovi Kravica i Koćuša u Ljubuškom i Blidinje u Posušju, u prošlih 2-3 godine turistički su valorizirani Peć Mlini u Drinovcima u Grudama, te kanjon Borak u Širokom Brijegu, gdje je razvijena potpuno nova i specifična turistička ponuda vezana za rekreativni i pustolovni turizam. U tom kontekstu cilj ove mjere je dodatno vrednovati ostale prirodne potencijale i izgraditi potrebnu turističku infrastrukturu koja će biti podloga za razvoj prepoznatljive turističke ponude ŽZH.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uređenje pristupnih cesta do određenih turističkih lokacija, - Uređenje i obilježavanje šetnica, tematskih i poučnih staza, - Uređenje i opremanje specijaliziranih turističkih lokacija (parkovi, izletišta, pustolovna turistička infrastruktura...), - Obilježavanje i turistička signalizacija ŽZH, - Otvaranje i opremanju mreže centara za posjetitelje u općinama i gradovima u ŽZH - Priprema i potpora u pripremi projektnih prijedloga i projektne dokumentacije za vanjske izvore financiranja <p>Strateški projekt: <i>Otvaranje i opremanju mreže centara za posjetitelje u općinama i gradovima u ŽZH</i></p> <p>Cilj projekta je razviti infrastrukturu za promociju turističke ponude u općinama i gradovima ŽZH te omogućiti turistima i posjetiteljima pristup informacijama o turističkoj ponudi. Provedbom ovog projekta stvaraju se pretpostavke za daljnji razvoj poduzetništva u turizmu i povećanje broja posjetitelja kao i dužina boravka turista i posjetitelja i ŽZH.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstva u iznosu od XXX KM i vanjskih izvora u iznosu od XXX KM.</p>		
Ključni strateški projekti	Otvaranje i opremanju mreže centara za posjetitelje u općinama i gradovima u ŽZH	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Uređena i otvorena minimalno 4 centra za posjetitelje	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2020)	Ciljne Vrijednosti 2027
	- Dužina uređenih i obilježenih planinarskih staza	- 0	- 0
	- Dužina uređenih i obilježenih biciklističkih ruta	- 0	- 0
		- 0	- 0

	<ul style="list-style-type: none"> - Broj uređenih specijaliziranih tematskih lokacija - Broj instaliranih turističkih oznaka - Broj otvorenih i opremljenih centara za posjetitelje - Broj pripremljenih projekata na godišnjoj razini - 	- 0	- 0
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti jačanju i razvoju turističkog sektora u ŽZH, što podrazumijeva povećan broj turista a lokalno bi stanovništvo trebalo osjetiti unaprjeđenje kvalitete života kroz zapošljavanje i kreiranje novih radnih mjesta.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, HERAG, Ured za EU, općine i gradovi, Turističke zajednice, Udruge		
Ciljne skupine	Stanovništvo, mladi, turisti i posjetitelji		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija		
Prioritet	1.4. Razvoj i promocija turizma		
Naziv mjere	1.4.4. Potpora razvoju poduzetništva u turizmu i povećanje smještajnih kapaciteta		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Turizam u ŽZH još je uvijek na počecima razvoja. Naime, prema podacima iz upisnika kategoriziranih objekata koji se vodi pri Ministarstvu gospodarstva ŽZH upisano je ukupno 14 smještajnih objekata od kojih dva nisu u funkciji, a jedan je djelomično u funkciji. Od 12 smještajnih objekata koji su u funkciji 4 su hotela (od čega 2 na razini 4* i 2 na razini 3*), 5 motela, 2 objekta za odmaralište i kraći odmor i 1 objekt seoskog turizma. Raspoloživo je ukupno 185 smještajnih jedinica. Također, osim pojedinačnih primjera već postojećih ugostiteljskih objekata, u ŽZH još uvijek nema uspostavljenih kampova, te nema gospodarskih subjekata koji se bave najmom bicikla, organizacijom turističkih tura ili nekim drugim turističkim aktivnostima koje bi se na organiziran način mogle promovirati i ponuditi na tržištu. S tim u svezi cilj ove mjere je potaknuti razvoj malog biznisa u turizmu koji će prepoznati turizma kao potencijal za razvoj biznisa i zapošljavanje, te stvaranje prihoda od turizma.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Program potpore razvoju malog biznisa u turizmu (organizacija turističkih tura, pustolovni turizma, aktivni turizma, razvoj novih turističkih proizvoda i sl.) - Program potpore razvoju i proširenju smještajnih kapaciteta - Program potpore razvoju malog obiteljskog smještaja na selu (smještaj u domaćinstvu, kuće za odmor i sl.) - Program potpore razvoju kampova - Potpora razvoju koncepta raspršenih hotela - Organizacija specijaliziranih predavanja vezano za razvoj turizma - Potpora u pripremi i priprema projektnih prijedloga i dokumentacije u segmentu razvoja poduzetništva u turizmu i povećanju smještajnih kapaciteta za vanjske izvore financiranja <p>Strateški projekt: Program potpore razvoju malog biznisa u turizmu</p> <p>Cilj projekta je povećati prepoznatljiv smještajni kapacitet u ŽZH, a posebno u ruralnim prostorima kroz obnovu i stavljanje u turističku funkciju starih kuća. Provedbom ovog projekta omogućit će stanovnicima da stave u funkciju svoju imovinu te da se kroz ovaj projekt očuva i tradicijska graditeljska baština na način da se stare obiteljske kuće obnove i stave u funkciju turizma.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstva u iznosu od XXX KM i vanjskih izvora u iznosu od XXX KM.</p>		
Ključni strateški projekti	Program potpore razvoju malog biznisa u turizmu (smještaj u domaćinstvu, kuće za odmor, rekreacijski sadržaji i sl.)	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Broj obnovljenih objekata obiteljskog smještaja povećan za XX%	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2020)	Ciljne Vrijednosti 2027
	- Broj korisnika sheme	- 0	- 0

	<ul style="list-style-type: none"> - Broj OPG-ova sa turističkom ponudom - Broj registriranih objekata obiteljskog smještaja - Broj uređenih kampova - Broj pokrenutih inicijativa za osnivanje raspršenog hotela - Broj educiranih dionika - Broj pripremljenih projekata na godišnjoj razini 	<ul style="list-style-type: none"> - 0 - 0 - 0 - 0 - 0 - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - 0 - 0 - 0 - 0 - 0 - 0
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Ovom mjerom cilj je ojačati razvoj biznisa u turizmu s posebnim naglaskom na mala i srednja poduzeća te tako doprinijeti diversifikaciji novih turističkih proizvoda i povećanju dolazaka o dužine boravka u ŽZH		
Indikativna konstrukcija sa financiranja	financijska sa izvorima	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx	
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva, gradovi i općine, HERAG, Udruge		
Ciljne skupine	Poslovni subjekti u turizmu, stanovništvo, mladi, nevladin sektor, ostali dionici u turizmu		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija		
Prioritet	1.3 Razvoj i promocija turizma		
Naziv mjere	1.3.3 Promocija ŽZH kao turističke i poslovno privlačne regije		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U cilju razvoja turizma kao jedne od potentnih grana gospodarstva u Županiji Zapadnohercegovačkoj, kreiran je zakonodavni i strateški okvir za razvoj turizma. Naime, na prijedlog Vlade ŽZH Skupština ŽZH je u 2019. godini usvojila Zakon o razvoju turizma, te Strategiju razvoja turizma 2020-2027, te je Ministarstvo gospodarstva izradilo niz podzakonskih akata kojima se stvara podloga za daljnji razvoj turizma. Također, usvojena je i Strategija ruralnog razvoja 2020-2030 koja je također važna u kontekstu razvoja turizma. ŽZH je kroz ove strateške dokumente naglasak stavila na razvoj aktivnog i ruralnog turizma, te integraciju poljoprivrede i turizma i razvoj malog obiteljskog smještaja. Međutim, još uvijek nije razvijen institucionalni okvir za razvoj, promociju i upravljanje razvojem turizma. Naime, još uvijek nije osnovana turistička zajednica ŽZH, a na lokalnoj razini turistička zajednica je osnovana samo u Ljubuškom. Za sada je aktivnu ulogu promocije županije i turističke ponude na razini županije preuzeo Ured Vlade ŽZH za europske integracije. S tim u svezi, cilj ove mjere je stvoriti održiv institucionalni kapacitet za kvalitetnu promociju turizma ŽZH i budući razvoj prepoznatljive turističke ponude.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljanje i organizacijski razvoj turističke zajednice ŽZH, - Potpora uspostavljanju turističkih zajednica u gradovima i općinama, - Izrada Plana promocije i Marketing plana ŽZH, - Izrada ciljanih promotivnih materijala (tisak, video...) - Razvoj digitalnih kanala promocije ŽZH - Program potpore organizaciji turističkih i promotivnih događaja u ŽZH - Program potpore organiziranim nastupima na sajmovima i festivalima u BiH i inozemstvu - Pokretanje inicijative za brendiranje Hercegovine i razvoj oznake hercegovačke kvalitete sa susjednim županijama - Izrada kataloga investicijskih mogućnost <p>Strateški projekt: <i>Uspostavljanje i organizacijski razvoj turističke zajednice ŽZH,</i> Cilj projekta je stvoriti institucionalni kapacitet za promociju turističke ponude ŽZH te privlačenje turista i posjetitelja u ŽZH. Provedbom ovog strateškog projekta stvaraju se pretpostavke za prepoznavanje turizma kao potencijala za razvoj i omogućavanje stanovništvu razvoj biznisa u turizmu.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstva u iznosu od XXX KM i vanjskih izvora u iznosu od XXX KM.</p>		
Ključni strateški projekti	Uspostavljanje i organizacijski razvoj turističke zajednice ŽZH,	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Osnovana turistička zajednica ŽZH -	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Utemeljena Turistička zajednica ŽZH	- NE	- DA

	<ul style="list-style-type: none"> - Broj osnovanih turističkih zajednica općina i gradova - Usvojen plan promocije i marketing plan - Broj dizajniranih različitih promotivnih publikacija na razini ŽZH - Broj razvijenih digitalnih kanala komunikacije za promociju ŽZH - Broj podržanih promotivnih događaja godišnje - Broj podržanih organiziranih sudjelovanja na sajmovima i događajima godišnje - Pokrenuta inicijativa za brendiranje Hercegovine - Broj investicijskih projekata u katalogu 	<ul style="list-style-type: none"> - 1 - NE - 0 - 0 - 0 - NE - NE - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - 4 - DA - 10 - 4 - 2 - DA - DA - xx
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere doprinijet će se povećanju broja dolazaka i dužine boravka turista i posjetitelja u ŽZH.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2020. – 2024.		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva ŽZH		
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva ŽZH, gradovi i općine, HERAG, Ured za EUI, Turističke zajednice		
Ciljne skupine	Turistički djelatnici, stanovništvo ŽZH		

7.1.2. STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA

Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija		
Prioritet	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva		
Naziv mjere	Razvojna mjera 2.1.1. Digitalizacija i informatizacija zdravstvenih usluga		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Zdravstvene usluge u ŽZH još uvijek nisu digitalizirane i informatizirane u dovoljnoj mjeri da se pruži potpuno učinkovita i kvalitetna zdravstvena usluga krajnjim korisnicima, a u isto vrijeme da se olakša rad zdravstvenih djelatnika i omogući učinkovitija i efikasnija zdravstvena zaštita. Također, digitalizacija dovodi i do smanjenja odnosno uštede određenih troškova koji se u konačnici mogu uložiti u dodatno poboljšanje kvalitete zdravstvene zaštite u ŽZH. Cilj ove razvojne mjere je kroz digitalizaciju i informatizaciju u zdravstvu podići kvalitetu i dostupnost, te efikasnost zdravstvenih usluga u ŽZH,</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvođenje sustava e-zdravstvene iskaznice za osiguranike, - uvođenje sustava e-zdravstvenog kartona za korisnike zdravstvene zaštite (e-uputnica, e-nalaz...) - integracija radiološkog informatičkog sustava (RIS) i laboratorijskog informacijskog sustava (LIS) sa e-zdravstvenim kartonom, - integracija informacijskog sustava u domovima zdravlja sa informacijskim sustavom u SKBC Mostar - Integracija informacijskog sustava između privatnih zdravstvenih ustanova i e-zdravstvenog kartona - Nabava opreme i softvera nužne za očuvanje zdravstvenog sustava u tijeku epidemije COVID-19 <p>Strateški projekt: Uvođenje e zdravstvenog kartona</p> <p>Cilj ovog projekta je olakšati dostupnost i korištenje zdravstvenih usluga stanovništvu te dugoročno smanjiti troškove zdravstvenih usluga, ali i povećati zadovoljstvo korisnika zdravstvenih usluga.</p> <p>Precijenjena vrijednost projekta je XXX od čega se iz vlastitih izvora planira osigurati XXX, a iz vanjskih izvora se planira osigurati XXX sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	Uvođenje sustava e-zdravstvenog kartona za korisnike zdravstvene zaštite	Očekivani rezultat projekta	
		- 4 Doma zdravlja imaju uvedenu e- zdravstveni karton	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2020)	Ciljne Vrijednosti 2027
	<ul style="list-style-type: none"> - % stanovništva sa e- zdravstvenim iskaznicama - % stanovništva sa e-zdravstvenim kartonom - Broj domova zdravlja sa integriranim informacijskom RLS - Broj domova zdravlja sa integriranim informacijskom JLS 	<ul style="list-style-type: none"> - 0 - 0 - 0 - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - xx - xx - 4 - 4

	-		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	- Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti efikasnijoj zdravstvenoj zaštiti u ŽZH, što podrazumijeva učinkovitije zdravstvene usluge, smanjeni materijalni troškovi		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi		
Nositelj mjere	Zavod za zdravstveno osiguranje		
Ciljne skupine	Zdravstveni djelatnici, stanovništvo ŽZH		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva		
Naziv mjere	Razvojna mjera 2.1.2. Infrastrukturna ulaganja u zdravstvenu zaštitu		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Sustav primarne zdravstvene zaštite u ŽZH počiva na 4 Doma zdravlja, tj. po jedan DZ u svakoj JLS. Kada govorimo o fizičkom pristupu zdravstvenim uslugama u ŽZH evidentno je kako je fizički pristup većini zdravstvenih usluga vrlo otežan za stanovništvo. Naime, još uvijek objekti zdravstvene zaštite, bilo da se govori o domovima zdravlja ili objektima zavoda za zdravstvenu zaštitu, nisu prilagođeni potrebama svih stanovnika, tj. nisu prilagođeni osobama s invaliditetom, starijim osobama i sl. U ovim institucijama je velika fluktuacija ljudi na dnevnoj bazi i cilj ove mjere je osigurati kvalitetne infrastrukturne uvjete kako bi se olakšao pristup uslugama iz domena zdravstvene zaštite. Na primjer, u svim domovima zdravlja prostorije obiteljske medicine se nalaze na katovima što uvelike otežava pristup korisnicima ovim zdravstvenim uslugama. Slična situacija je i sa vanjskim pristupom objektima u zdravstvu.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uklanjanje arhitektonskih prepreke za pristup osobama s invaliditetom i starim osobama, - Uređenje parking prostora i pješačkih prilaza objektima iz domena zdravstvene zaštite - Instalacija dizala u domove zdravlja, - Prilagodba infrastrukture i nabava opreme nužne za očuvanje zdravstvenog sustava u tijeku epidemije COVID-19 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2020)	Ciljne Vrijednosti 2027
	- Broj objekata s prilagođenim pristupom za sve	- 0	- xx
	- Broj objekata s uređenim parkingom i pješačkim prilazom	- 0	- xx
	- Broj instaliranih dizala u domove zdravlja	- 2	- 4
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	- Provedba ove mjere će izravno doprinijeti većoj kvaliteti zdravstvene zaštite i dostupnosti zdravstvene zaštite za sve.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi		
Nositelj mjere	Zavod za zdravstveno osiguranje		
Ciljne skupine	Stanovništvo ŽZH, osoblje u ustanovama zdravstvene zaštite		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva		
Naziv mjere	Mjera 2.1.3. Jačanje kvalitete primarne zdravstvene zaštite		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Zaštita zdravlja stanovništva je jedna od ključnih čimbenika budućeg razvoja županije i osiguranja kvalitetnijeg života na cijelom prostoru ŽZH. Trenutačno stanje u ŽZH je takvo da još uvijek nema patronažne službe osim u pojedinačnim slučajevima gdje pojedini domovi zdravlja osiguravaju određene usluge iz segmenta patronažne službe. S obzirom da oko 75% stanovništva ŽZH živi u ruralnim sredinama, potreba uvođenja patronažne službe je izuzetno važna za smanjenje migracija stanovništva iz ruralnih u urbane sredine a u konačnici i iseljavanja stanovništva iz županije. Također, još uvijek nije uveden sustav obveznog sistematskog pregleda djece u školama čime bi se omogućilo rano otkrivanje bolesti ili odstupanja u psihomotornom razvoju djece. Praćenju rasta i razvoja djece te savjetovanju u najkritičnijim razdobljima, posebice o prehrani, njezi majke i djeteta, uvelike pridonosi i patronažna služba.</p> <p>Cilj ove razvojne mjere je pružiti zdravstvenu zaštitu korisnicima izvan zdravstvenih ustanova (u domovima korisnika, vrtićima, i slično), poticati ih na očuvanje i unapređenje vlastitog zdravlja, posebno u najosjetljivijim razdobljima života (npr. trudnoća, babinje) i u posebnim stanjima i okolnostima kao što su kronična bolest, invaliditet, starost ili loša socijalna (materijalna) situacija, te unaprijediti zdravlje djece, smanjenje bolesti i njihovih posljedica.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada plan organizacije patronažne službe na cijelom prostoru ŽZH - Uvođenje sustava patronažne službe na temelju predloženog modela - Uvođenje obveznog sistematskog pregleda školske djece 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Broj JLS pokriven planom organiziranja patronažne službe	- 0	- 4
	- Broj JLS u kojima je organiziran sustav patronažne službe	- 0	- 4
	- Broj djece uključen u sistematske preglede na godišnjoj razini	- 0	- xxx
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	- Provedba ove mjere će izravno doprinijeti kvaliteti i dostupnosti primarne zdravstvene zaštite za cjelokupno stanovništvo ŽZH		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		

Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi
Nositelj mjere	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi, Zavod za zdravstveno osiguranje, Domovi zdravlja
Ciljne skupine	Stanovništvo, školska djeca

RADNA VERZIJA

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija		
Prioritet	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva		
Naziv mjere	Mjera 2.1.4. Institucionalno jačanje sustava javnog zdravstva		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Zavod za javno zdravstvo Županije Zapadnohercegovačke sastoji se od dvije ključne službe: Služba mikrobiologiju, epidemiologiju i ekologiju, te Služba zdravstvenu statistiku, socijalnu medicinu i promociju zdravlja. Uloga i važnost sustava javnog zdravstva posebno došla do izražaja zbog globalne pandemije COVID-19. Međutim, kapaciteti Zavoda za javno zdravstvo su nedovoljni, kako opremom tako i ljudski, kako bi se na potpun i učinkovit način osigurala kvaliteta javnog zdravlja. Naime, Zavod za javno zdravstvo ne posjeduje odgovarajuće prostorije niti ima na raspolaganju odgovarajuću opremu odnosno laboratorije za rad kako bi se uloga Zavoda za javno zdravstvo u potpunosti afirmirala i kako bi se podigla svijest o važnosti javnom zdravlju. Cilj ove razvojne mjere je ojačati institucionalne kapacitete za učinkovitu zaštitu javnog zdravlja stanovništva u ŽZH.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uređenje i opremanje laboratorija za potrebe javnog zdravstva - Uspostavljanje sustava uzbunjivanja i izvještavanja stanovništva - Jačanje ljudskih kapaciteta u Zavodu za javno zdravstvo - Nabava opreme i softvera nužne za očuvanje javnog zdravlja u tijeku epidemije COVID-19 <p>Strateški projekt: <i>Uređenje i opremanje laboratorija za potrebe javnog zdravstva,</i></p> <p>Cilj ovog projekta stvoriti snažne institucionalne kapacitete za kvalitetno pružanje usluga u segmentu javnog zdravstva te osigurava podlogu za provođenja niza drugih projekata i aktivnosti u segmentu javnog zdravstva, kao što su aktivnosti na promociji javnog zdravlja, prevencija oboljenja u zdravstvu i sl.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXX, a iz vlastitih sredstava se planira izdvojiti oko XX%, dok se iz vanjskih izvora financiranja očekuje XX% sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	Uređenje i opremanje laboratorija za potrebe javnog zdravstva	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Omogućena praćenje najmanje XXX bolesti	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Opremljen laboratorij	- 0	- 1
	- Uspostavljen sustav uzbunjivanja i izvještavanja stanovništva	- 0	- 1
	- Broj stručnih osoba zaposlenih u Zavodu za javno zdravstvo	- xx	- xx
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti boljem javnom zdravlju u ŽZH, što će u konačnici doprinijeti boljoj kvaliteti života stanovništva ŽZH.		

Indikativna konstrukcija financiranja	financijska sa izvorima	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere		2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere		Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi
Nositelj mjere		Zavod za zdravstveno osiguranje
Ciljne skupine		Cjelokupno stanovništvo ŽZH

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2 – DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva		
Naziv mjere	Mjera 2.1.5. Zaštita i unaprjeđenje zdravlja stanovništva		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Rasprostranjenost i utjecaj mentalnih poremećaja na osobno i socijalno (ne) funkcioniranje pojedinaca, obitelji, skupina i zajednice ukazuje na potrebu iznalaženja odgovarajućih mjera i programa za zaštitu i unaprjeđenja mentalnog zdravlja. U ŽZH još uvijek ne postoje organiziran sustav koji se izravno bavi zaštitom i promocijom mentalnog zdravlja stanovništva tako da nema niti kvalitetnih polaznih podataka o mentalnom zdravlju stanovništva. Međutim, izražene su pojave povećanja ovisnosti o klađenju, pojave različitih poremećaja i oboljenja povezanih sa stanjem mentalnog zdravlja. Problem nedostatka sustavne potpore u segmentu mentalnog zdravlja posebno će biti izražen u sljedećem razdoblju zbog posljedica koje će ostaviti pandemija COVID-19 koja i to prvenstveno zbog opće nesigurnosti u obitelji, u zdravstvenom sustavu, na poslu, školi i sl. Stoga je cilj ove razvojne mjere kroz konkretne aktivnosti osigurati zaštitu i unaprjeđenje mentalnog zdravlja stanovništva, posebno mladih i djece.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promocija zdravog načina življenja „Aktivnostima do zdravlja“ - Promocija zdrave ishrane – „Ono si što jedeš“ - Osvještavanje stanovništva o opasnostima zaraznih bolesti - Kampanje o štetnosti ovisnosti o opijatima - Kampanja o prevenciji ovisnosti o kocki i klađenju - Edukacija medija – godišnje radionice/skupovi sa medijima o javnom zdravlju - Uspostavljanje mreže centara mentalnog zdravlja u ŽZH - 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Broj održanih kampanja	- xxx	- xxx
	- Broj održanih edukacija	- xxx	- xxx
	- Broj uspostavljenih centara mentalnog zdravlja	- xxx	- xxx
	-	- xxx	- xxx
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti kvaliteti sustava javnog zdravstva i zdravlja stanovništva, a samim time i učinkovitije i kvalitetnije zdravstvene zaštite		
Indikativna konstrukcija financiranja sa izvornim financiranjem	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		

Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi
Nositelj mjere	Zavod za javno zdravstvo, Domovi zdravlja, nevladine organizacije
Ciljne skupine	Cjelokupno stanovništvo, mladi, mediji

RADNA VERZIJA

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija		
Prioritet	Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva		
Naziv mjere	Mjera 2.1.6. Povećanje kvalitete i dostupnosti socijalne zaštite		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Županija Zapadnohercegovačka provodi niz aktivnosti u segmentu socijalne zaštite i socijalne uključenosti kao što su naknade za smještaj štíćenika u domove, školarine i stipendije učenicima i studentima, novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe, isplata osobnih invalidnina, pomoćnici u nastavi i idr. Međutim, potrebno je podići kvalitetu ovih usluga. Također, još uvijek je nedovoljno izgrađen nevladin sektor u segmentu socijalnih usluga s kojim bi trebalo razvijati partnerske odnose, a osobe s invaliditetom još uvijek nisu dovoljno integrirani na tržište rada. Stoga je cilj ove razvojne mjere povećati kvalitetu socijalne zaštite i stvoriti ozračje da se socijalno osjetljive skupine osjećaju sigurno i prihvaćeno u društvu.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada socijalne mape u ŽZH - Potpora stambenom zbrinjavanju/smještaju socijalnih kategorija stanovništva (Socijalna stanogradnja) - Program potpore civilnom društvu u segmentu socijalnih usluga - Ublažavanje siromaštva pružanjem pomoći najpotrebitijim osobama (osnovna materijalna pomoć im sl.) - Uklanjanje arhitektonskih barijera u objektima socijalne zaštite - Potpora projektima socijalne uključenosti osoba s invaliditetom - Plan deinstucionalizacije i transformacije te prevencije institucionalizacije - Potpora u razvoju usluga u zajednici <p>Strateški projekt: Izrada socijalne mape ŽZH</p> <p>Cilj ovog projekta stvarati pretpostavke za pokretanje novih aktivnosti i inicijativa prema ciljanim skupinama kako bi se osigurala kvalitetnija usluga socijalnim kategorijama stanovništva.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXX, a iz vlastitih sredstava se planira osigurati XX%, a iz vanjskih izvora XX% sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	Izrada socijalne mape ŽZH	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Socijalna mapa izrađena	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Socijalna mapa ŽZH - Broj stambenih jedinica osiguranih za smještaj - Broj nevladinih organizacija u socijalnom sektoru - Broj podržanih inicijativa za pomoć siromašnima - Broj centara uključenih u razvoj socijalnih usluga - Broj osoba s invaliditetom uključenih 	-	-

	na tržište rada - Izrađen plan deinstitucionalizacije i transformacije te prevencije institucionalizacije		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba razvojne mjere doprinijet će kvaliteti života u ŽZH te će se u konačnici smanjit iseljavanje iz ŽZH.		
Indikativna konstrukcija sa financiranjem	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi		
Nositelj mjere	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi, Centri za socijalni rad, Udruge		
Ciljne skupine	Socijalno osjetljive skupine, osobe s invaliditetom, udruge iz spektra socijalnih usluga		

Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija		
Prioritet	Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada		
Naziv mjere	Mjera 2.2.1. Ulaganje u obrazovnu infrastrukturu i modernizaciju obrazovnog sustava		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Na području ŽZH djeluje 14 osnovnih škola, 7 srednjih škola, od čega su 3 gimnazije, 3 strukovne škole i 1 srednja škola, kao i 4 privatne srednjoškolske ustanove, te Akademija likovnih umjetnosti kao sastavnica Sveučilišta u Mostaru. U analizi stanje je primjetan trend smanjenja broja učenika. Također, u obrazovnom sektoru evidentan je nedostatak tehničke i infrastrukturne opremljenosti, te općenito, sustav nije prilagođen izvođenju praktične nastave. Također, digitalna zrelost kako stanovništva tako i nastavnog kadra još uvijek nije na zadovoljavajućoj razini. Cilj ove mjere je poboljšati uvjete školovanja, te osuvremeniti nastavni proces kako bi obrazovni sustav bio konkurentan i otvoren za sve.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada strategije obrazovanja - Potpora u pripremi planske dokumentacije za nove infrastrukturne zahvate u području obrazovanja na teritoriju ŽZH - Opremanje škola informatičkom i digitalnom opremom za potpunu primjenu e-dnevnika, e-prijava i e-učenja - Opremanje škola suvremenim didaktičkim materijalom <p>Strateški projekt: Strategija obrazovanja ŽZH Cilj ovog projekta je postaviti podloga za dugoročni razvoj obrazovanja uključujući predškolsko, osnovno školsko i srednjoškolsko obrazovanje, te visoko obrazovanje i znanost.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM, a iz vlastitih sredstava se planira izdvojiti XX% sredstava dok se iz vanjskih izvora planira izdvojiti XX% sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	Strategija obrazovanja ŽZH	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Usvojena strategije obrazovanja	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojena strategija obrazovanja - Broj podržanih planskih dokumenata za infrastrukturna ulaganja - Broj opremljenih škola digitalnom opremom - Broj opremljenih škola didaktičkom opremom - Broj educiranog nastavnog kadra godišnje za suvremene metode učenja 	<ul style="list-style-type: none"> - NE - 0 - 0 - 0 - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - DA - x - x - x - x

Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere stvaramo materijalne i tehničke pretpostavke za učinkovito i funkcionalno uvođenje e-obrazovnog sustava u ŽZH
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH
Ciljne skupine	Ciljne grupe projekta su učenici, roditelji, učitelji, nastavnici, stručni suradnici i menadžment škole

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada		
Naziv mjere	Mjera 2.2.2. Podizanje kvalitete inkluzivnog obrazovanja		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Županija Zapadnohercegovačka ima uveden sustav pomoćnika u nastavi za djecu s poteškoćama u razvoju. Ovaj sustav omogućava da su djeca s poteškoćama u razvoju uključena u redovitu nastavu. Međutim, još uvijek škole i obrazovne institucije nisu u dovoljnoj mjeri opremljene potrebnom tehničkom opremom koja bi omogućila kvalitetnu inkluziju na cijelom prostoru Županije Zapadnohercegovačke. Učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima, s višegodišnjim iskustvom u radu s djecom s teškoćama u razvoju, često se bez obzira na korištenje stručne literature i usavršavanje, javlja nemoć, iznenađenost i česta potreba improvizacije u neposrednoj odgojnoj stvarnosti</p> <p>Cilj mjere je osiguravanje uvjeta za kvalitetno obrazovanje za sve kroz podizanje kvalitete rada djelatnika škole, te razvoja cjelovitog sustava podrške učenicima s posebnim potrebama u odgoju i obrazovanju.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izraditi analizi infrastrukture i opreme u inkluzivnom obrazovanju - Izvršiti analiza zakonskih i podzakonskih dokumenata - Izraditi pravilnike za obrazovanje djece sa poteškoćama - Stručno usavršavanje učitelja, nastavnika, stručni suradnika i pomoćnika u nastavi - Programska potpora (primjereni program školovanja) - Materijalna potpora (prostor, udžbenici, didaktička sredstva i pomagala) - 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Urađena analiza zakonskih i podzakonskih dokumenata - Izrađeni pravilnici za obrazovanje djece sa poteškoćama - Izrađena analiza infrastrukture i opreme u inkluzivnom obrazovanju - Postotak djece uključenih u inkluzivno obrazovanje - Broj obučanih učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i pomoćnika u nastavi - Broj opremljenih škola didaktičkom opremom - 	<ul style="list-style-type: none"> - 0 - 0 - 0 - x - 0 - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - x - x - x
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će povećanju kvalitete obrazovanja i ravnopravne uključenosti u obrazovni sustav za sve		
Indikativna financijska	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM		

konstrukcija sa izvorima financiranja	Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa,
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, Zavod za zapošljavanje, HERAG
Ciljne skupine	Učitelji, nastavnici, učenici i roditelji

RADNA VERZIJA

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija		
Prioritet	Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada		
Naziv mjere	Mjera 2.2.3. Usklađivanje obrazovanja i potreba tržišta rada		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U srednjem strukovnom obrazovanju, odnosno u srednje tehničke i srodne škole i strukovne škole, je u 2017/18 bilo upisano 2283 učenika, u 2019/18 godini je upisano 2095 učenika, a u 2019/20 godini upisano je 2017 učenika što je pad u odnosu na 2017/18 za 12%. Također, na osnovu zaključaka sa razgovorima s predstavnicima privatnog sektora izražen je problem neusklađenosti obrazovanja i tržišta rada, odnosno manjka odgovarajućih zanimanja, te nepripremljenosti učenika koji završe srednje strukovno obrazovanje za tržište rada zbog slabe kvalitete praktične nastave i nepostojanja odgovarajućih uvjeta za izvođenje praktične nastave u školama. Također, još uvijek nije uspostavljen sustavan pristup u praktičnoj nastavi u gospodarstvu.</p> <p>Stoga je cilj ove mjere razviti i provesti aktivne mjere zapošljavanja usmjerenih na mlade kako bi se mladima olakšalo pronalaženje odgovarajućeg posla.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izmjene i dopune zakona o obrazovanju odraslih - Izrada strategije obrazovanja odraslih - Jačanje kapaciteta ministarstva za izradu nastavnih planova i programa definirani na ishodima učenja; - Izrada nastavnih planova i programa u srednjim strukovnim školama; - Opremanje kabineta za izvođenje praktične nastave u srednjim strukovnim školama 		
Ključni strateški projekti	Očekivani krajnji rezultat projekta		
	-		
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (201)	Ciljne Vrijednosti (2027)
	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojene izmjene i dopune zakona o obrazovanju odraslih - Usvojena strategija obrazovanja odraslih - Broj izrađenih nastavnih planova i programa na ishodima učenja; - Broj osoba koji su prošli stručno usavršavanje na godišnjoj razini; - Broj opremljenih kabineta za izvođenje praktične nastave. 	<ul style="list-style-type: none"> - NE - NE - x - x - x 	<ul style="list-style-type: none"> - DA - DA - x - x - x
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će smanjenu nezaposlenosti i povećanju zaposlenosti u županiji		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		

Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, Zavod za zapošljavanje,
Ciljne skupine	Nezaposleni, poduzeća iz ŽZH, mladi

RADNA VERZIJA

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada		
Naziv mjere	Mjera 2.2.4. Razvoj sustava predviđanja potreba tržišta rada		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U ŽZH je u 2019. godini bilo prosječno nezaposleno 10.492 osobe koje su se vodile na evidenciji Službe za zapošljavanje Županije Zapadnohercegovačke. Broj nezaposlenih koji se vode na evidenciji Službe za zapošljavanje u zadnje četiri promatrane godine je u kontinuiranom padu. Od 2016. do 2019. godine broj nezaposlenih osoba se smanjio za 11%, tj. sa 11.805 registriranih nezaposlenih osoba u 2016. godini ovaj broj se smanjio na 10.409 u 2019. godini. Međutim, još uvijek je izražen nesklad između obrazovana i potreba tržišta rada tako da na tržištu rada nema odgovarajuće radne snage. Poduzetnici kontinuirano naglašavaju potrebu sređivanja stanja na tržištu rada i jačanje institucionalne potpore u usklađivanju obrazovanja i potreba te druge aktivne mjere kojima će se radna snaga pripremiti za tržište rada. Stoga je cilj ove mjere razviti i provesti aktivne mjere zapošljavanja usmjerenih na mlade kako bi se mladima olakšalo pronalaženje odgovarajućeg posla.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Godišnje anketiranje potreba poduzetništva ra radnom snagom - Regulirati evidencije nezaposlenih na način da se izvrši kategorizacija nezaposlenih osoba koji aktivno traže zaposlenje u odnosu na ostale i sukladno tome utvrditi bazu podataka registriranih zanimanja - Utvrditi i implementirati aktivne mjere zapošljavanja na razini županije - Uspostavljanje županijskog partnerstva za zapošljavanje - Potpora prekvalifikaciji i edukaciji u skladu s potrebama tržišta rada - Analiza stanja i preporuke za razvoj aktivnosti za osobe u NEET statusu - Priprema projekata iz segmenta zapošljavanja na javne pozive iz vanjskih izvora 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj analiza potreba tržišta rada - Online baza stanja na evidenciji nezaposlenih - Broj aktivnih mjera zapošljavanja - Uspostavljeno partnerstvo za zapošljavanje - Broj podržanih programa prekvalifikacije - Broj pripremljenih projekata u segmentu zapošljavanja - 	<ul style="list-style-type: none"> - 0 - 0 - 0 - NE - 0 - 0 - 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - DA - x - x -
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će smanjenu nezaposlenosti i povećanju zaposlenosti u županiji		

Indikativna konstrukcija financiranja	financijska sa izvorima	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere		2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere		Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi
Nositelj mjere		Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, Zavod za zapošljavanje, HERAG
Ciljne skupine		Nezaposleni, poduzeća iz ŽZH, mladi

Prioritet 2.3. Kreiranje pozitivnog ozračja za razvoj mladih i športa

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.3. Kreiranje pozitivnog ozračja za razvoj mladih i športa		
Naziv mjere	Mjera 2.3.1. Razvoj institucionalnog okvira za potporu mladima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U ŽZH je registrirano 14 udruga mladih, te 4 lokalna vijeća i Vijeće mladih ŽZH. Međutim, još uvijek nije uspostavljena sustavna potpora mladima i inicijativama mladih, te mladi još uvijek nisu na odgovarajući način institucionalno uključeni kreiranje politika i ukupnog društvenog razvoja. Predstavnici mladih su uključeni u Županijski odbor za razvoj, međutim to još ne osigurava održivo afirmiranje uloge mladih. Stoga je cilj ove mjere stvoriti institucionalne pretpostavke za razvoj mladih i afirmiranje njihove uloge u društvu i ukupnom razvoju županije.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usvajanje županijskog zakona o mladima - Izrada registra/baze podataka udruga mladih - Izrada strategije za mlade <p>Strateški projekt: Strategija za mlade</p> <p>Cilj ovog projekta je stvoriti strateški okvir te za detaljne mjere za potporu projektima i inicijativama mladih kako bi se stvorilo pozitivno ozračje za ostanak mladih u ŽZH i omogućavanja izbora mladima u njihovoj budućnosti.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je xxx KM a iz vlastitih sredstava se očekuje xxx, te iz vanjskih izvora financiranja xx sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	Strategija za mlade	Očekivani rezultat projekta	
		- Usvojena strategija za mlade	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojen zakon o mladima - Izrađena baza udruga mladih - Usvojena strategija za mlade 	<ul style="list-style-type: none"> - NE - NE - NE 	<ul style="list-style-type: none"> - DA - DA - DA
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će zadržavanju mladih i smanjenju iseljavanja iz ŽZH		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2022		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa		
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa,		
Ciljne skupine	Mladi iz ŽZH		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.3. Kreiranje pozitivnog ozračja za razvoj mladih i športa		
Naziv mjere	Mjera 2.3.2. Razvoj mehanizama potpore mladima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Mladi u ŽZH su organizirani kroz sustav vijeća mladih na lokalnoj i na županijskoj razini, koji je uspostavljen sukladno Zakonu o mladima Federacije BiH. Predstavnici vijeća mladih su članovi i županijskog odbora za razvoj ŽZH te na taj način djelomično sudjeluju u kreiranju i razvoju određenih inicijativa. Također, najveći broj nezaposlenih osoba u ŽZH koji se vodi na evidenciji nezaposlenih nalazi se u skupini od 25 do 29 godina starosti. Nadalje, još uvijek na razini županije, kao i na razini općina i gradova, nisu uspostavljeni jasni mehanizmi koji su izravno upućeni na potporu razvoju inicijativa mladih već se to događa na ad-hoc osnovi.</p> <p>Cilj ove razvojne mjere uspostaviti mehanizme kroz kojih će se podržati projekti i inicijative mladih te ih stimulirati da se organiziraju, razvijaju svoje kapacitete, kao i da se generiraju nove ideje i novi projekti od strane mladih.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizacija godišnjeg tematskog događaja sa mladima (konferencija/okrugli stol...), - Organizacija ciljanih predavanja i seminara za mlade, - Uspostavljanje financijske sheme za potporu mladim talentima, - Uspostavljanje financijske sheme za sufinanciranje projekata mladih. - Uspostava programa za poticanje samozapošljavanja mladih u poduzetništvu - Uspostava programa za poticanje umjetnosti i kulture za mlade <p>Strateški projekt: Financijska shema za potporu mladim talentima Cilj projekta stvoriti mehanizam potpore mladim talentima kako bi se povećale šanse mladih da ostanu u ŽZH te da se u konačnici privuku mladi iz dijaspore u ŽZH. Ovaj bi projekt uključivao izradu pravilnik o poticajima, analizu nedostajućih profila, privlačenje privatnog sektora u sufinanciranje, objava poziva, organizacija predavanja i info dana i sl.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je minimalno xxx KM godišnje, odnosno xxx za sljedeće sedmogodišnje razdoblje. Iz vlastitih izvora se očekuje XXX%, a također, nastojat će se privući i vanjski izvori financiranja, kao što su privatno donatori, projekti, čime bi se iznos sredstava povećao, a tim i učinak ove sheme.</p>		
Ključni strateški projekti	- Uspostavljanje financijske sheme za sufinanciranje projekata mladih	Očekivani rezultat projekta - Najmanje 10 podržanih mladih talenata godišnje od 2022. godine pa nadalje	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- broj organiziranih foruma s mladima godišnje - Broj organiziranih tematskih predavanja za mlade podržanih od	- 0 - 0 - 0 - 0	- 1 - 4 - 10 - 8

	strane ŽZH na godišnjoj razini - Broj podržanih mladih talenata godišnje od 2022. godine - Broj podržanih projekata mladih na godišnjoj razini od 2022. godine		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti pozitivnom ozračju za mlade te generiranje ideja i projekata mladih, što će u konačnici dovesti do zadržavanja mladih i ŽZH		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa		
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, Služba za zapošljavanje		
Ciljne skupine	Mladi		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 2.3. Kreiranje pozitivnog ozračja za razvoj mladih i športa		
Naziv mjere	Mjera 2.3.3. Potpora razvoju sportske infrastrukture i sportskih aktivnosti		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>ŽZH ima razvijen i prepoznat šport. Županija se može pohvaliti iznimno uspješnim sportskim klubovima i pojedincima koji postižu zapažene međunarodne uspjehe (karate, rukomet, košarka, nogomet). Županija podupire redovite aktivnosti klubova – udruga, te oprema sportske objekte u školama. Međutim, potrebno je napraviti iskorake u razvoju sustavne potpore športu na način da šport bude prepoznatljiv te da se mogu mjeriti pomaci u razvoju športa te posebno da se može mjeriti koliko šport omogućava afirmaciju mladih te njihov zdrav odgoj. Stoga je cilj ove mjere razviti sustavan pristup potpore športu i sportskim aktivnostima kako bi šport bio u funkciji razvoja mladih ali i u postizanju međunarodnih sportskih rezultata.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Potpora organizaciji i održavanju sportskih događaja - Potpora izgradnji sportske infrastrukture, posebno u ruralnim sredinama - Potpora programima edukacije mladih „sportskim školama“ (potpora uključivanju mladih u različite škole u klubovima i sl.) - Promocija športa u funkciji javnog zdravlja (inicijative i kampanje prevencije bolesti kroz sportske aktivnosti) - Potpora školama u pripremi i provedbi projekata i inicijativa koje uključuju promociju sportskih aktivnosti (igre mladih, natjecanja učenika, i sl.) - Potpora i pripremi i priprema potrebne dokumentacije za infrastrukturna ulaganja u šport i privlačenje vanjskih izvora financiranja - Potpora opremanju sportskih objekata u kontekstu ublažavanja posljedica pandemije COVID-19 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj podržanih sportskih događaja - Broj podržanih infrastrukturnih ulaganja u razvoj sportske infrastrukture - Broj mladih uključenih u programe edukacije na godišnjoj razini - Broj podržanih inicijativa promocija športa u funkciji javnog zdravlja - Broj podržanih inicijativa u školama za promociju sportskih aktivnosti - Broj pripremljenih projektnih ideja na godišnjoj razini 	- - -	- - -
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će zadržavanju mladih i smanjenju iseljavanja iz ŽZH		

Indikativna konstrukcija financiranja sa financijska izvori	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere	2021-2022
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa,
Ciljne skupine	Mladi iz ŽZH

RADNA VERZIJA

7.1.3. STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA

Prioritet 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava		
Naziv mjere	Mjera 3.1.1. Jačanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Javna uprava u ŽZH još uvijek nema izgrađena institucionalne kapacitete za učinkovit rad i još uvijek nije u potpunosti orijentirana prema građanima odnosno korisnicima usluga javne uprave. Upravljanje ljudskih resursima nije razvijeno, te još uvijek nisu na sustavan način digitalizirane usluge javne uprave, odnosno još uvijek nije na sustavan način riješene i dostupnost informacija prema korisnicima. Također, još uvijek je izražena slaba digitalna zrelost uprave i zaposlenih u upravi.</p> <p>Cilj ove razvojne mjere je poboljšati organizacijske i institucionalne kapacitete vezano za učinkovit rad javne uprave i bolju i bržu dostupnost informacija korisnicima.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Formirati savjetodavno tijelo za digitalizaciju i informatizaciju pri Vladi ŽZH - Izrada projektne dokumentacije za digitalizaciju i informatizaciju javne uprave u ŽZH - Digitalizirati određene usluge javne uprave (e-pisarnica, online registar upravnih postupaka...) - Usvojiti i provoditi strategiju komunikacije (standardizirati način komunikacije državnih službenika - Uspostaviti sustav upravljanja ljudskim resursima u javnoj upravi (regulirati obuke, ocjenjivanje, napredovanje) - Rekonstrukcija i reorganizacija zgrade Vlade ŽZH u skladu s potrebama institucija i zahtjevima - Poboljšanje tehničkih uvjeta za rad županijskih institucija (opremanje tijela uprave IT opremom) - Jačanje kadrovskih kapaciteta u tijelima uprave - Izrada registra rizika u tijelima uprave u ŽZH <p>Strateški projekt: <i>Digitalizacija i informatizacija javne uprave u ŽZH</i></p> <p>Cilj projekta je stvoriti pretpostavka za ulaganja u digitalizaciju i informatizaciju usluga i funkcija u javnoj upravi kako bi se razvili kapaciteti upravu koja će biti orijentirana prema građanima odnosno korisnicima.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM a iz vlastitih sredstava se očekuje XX% sredstava dok se iz vanjskih izvora očekuje XX% sredstava</p>		
Ključni strateški projekti	Digitalizacija i informatizacija javne uprave u ŽZH	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		<ul style="list-style-type: none"> - Identificirani procesi koje je potrebno digitalizirati - identificirani materijalni i tehnički zahtjevi - Identificirani troškovi digitalizacije 	
Pokazatelj za praćenje	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne	Ciljne

rezultata mjere		Vrijednosti	Vrijednosti
	<ul style="list-style-type: none"> - Odluka o formiranju savjetodavnog tijela za digit-informatizaciju - Usvojena strategija komunikacije - Izrađena projekta dokumentacija za digitalizaciju i informatizaciju - Postotak digitaliziranih - Izrađena tehnička dokumentacija za rekonstrukciju zgrade Vlade - Postotak tijela uprave koje su umrežene i koriste digitalne tehnologije u radu - Postotak državnih službenika i namještenika koji prolaze obvezne edukacije godišnje - Broj institucija sa usvojenim registrom rizika 	<ul style="list-style-type: none"> - NE (2020) - NE (2020) - NE (2020) - 0% - NE (2020) - 0% - 0% - 2 (2020) 	<ul style="list-style-type: none"> - DA (2021) - DA (2021) - DA (2022) - 100% (2027) - DA (2021) - 100% - 100% - xxx
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba mjere će izravno doprinijeti transparentnom i učinkovitom radu javne uprave, te u konačnici vratiti povjerenje građana u rad javne uprave		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo pravosuđa		
Nositelj mjere	Vlada ŽZH, resorna ministarstva, tijela uprave		
Ciljne skupine	Državni službenici i namještenici, stanovništvo		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava		
Naziv mjere	Mjera 3.1.2. Podizanje kvalitete i otvorenosti rada skupštine ŽZH		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Skupština ŽZH je smještena u zgradi gdje je smještena i Vlada ŽZH. Postojeći uvjeti rada skupštine ne omogućuju u potpunosti transparentan i dinamičan rad kako stručne službe tako i skupštinskih tijela. Također, još uvijek nema odgovarajućih uvjeta kako bi i javnost na kvalitetan način bila upoznata s radom skupštine. Potreba za odgovarajućim uvjetima, kao što su odgovarajuće prostorije klubova, prostor za medije, skupštinska dvorana, prijenos sjednica online, digitalizacija rada i sl. posebno su se manifestirale tijekom pandemije COVID-19 kada je rad ograničen, posebno u zajedničkom prostoru. Stoga je cilj ove razvojne mjere poboljšati uvjete rada skupštine kako bi se povećala transparentnost i učinkovitost rada zastupnika.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uređenje skupštinske dvorane i prostorija za rad klubova - Jačanje kapaciteta stručne službe Skupštine - Digitalizacija i informatizacija rada skupštine - Organizacija studijskih i stručnih posjeta zastupnika u skupštini - 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj uređenih mjesta za klubove - Broj digitaliziranih mjesta u skupštini - Broj organiziranih studijskih posjeta zastupnika godišnje 	-	-
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba mjere će izravno doprinijeti transparentnom i učinkovitim radu Skupštine ŽZH, te će se omogućiti bolju uvid javnosti u rad skupštine što je pretpostavka za povratak povjerenja u rad skupštine i stranačkih klubova.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Stručna služba Skupštine ŽZH		
Nositelj mjere	Stručna služba Skupštine ŽZH		
Ciljne skupine	Zastupnici, stanovnici		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava		
Naziv mjere	Mjera 3.1.3. Razvoj sustava za prevenciju i suzbijanje korupcije		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Korupcija je široko rasprostranjena pojava u našem društvu što direktno utječe na svakodnevni život građana. Rizik za koruptivno ponašanje je posebno izražen u području zdravstva, obrazovanja, zapošljavanja i javne nabave. Korupcija je prepoznata kao jedan od gorućih problema u BiH zbog čega je Europska unija borbu protiv korupcije postavila kao jedan od ključnih prioriteta za daljnji napredak BiH u procesu pristupanja EU. Korupciju nije moguće u potpunosti iskorijeniti, međutim moguće je utjecati na svijest javnosti o štetnosti korupcije, kao i o pojavnim oblicima koruptivnog ponašanja. Pored preventivnih aktivnosti, u ŽZH je potrebno uložiti znatne napore kako bi se izgradio održiv i funkcionalan sustav za sprječavanje i suzbijanje korupcije, što uključuje jačanje i razvoj zakonodavnog, institucionalnog i pravosudnog sustava.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti neovisno tijelo za prevenciju korupcije • Donijeti strateški okvir i osigurati učinkovitu provedbu • Provedba kampanja podizanja svijesti javnosti o negativnim utjecajima korupcije • Edukacije mladih u školama o negativnim i štetnim utjecajima korupcije 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj zaposlenih u jedinici za prevenciju korupcije - Broj osoba pokrivenih kampanjom - Broj kampanja godišnje - Broj edukacija godišnje - Broj polaznika edukacija 	-	-
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će transparentnijem radu javne uprave te će stvoriti pretpostavku za vraćanje povjerenje zajednice u		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Vlada ŽZH		
Nositelj mjere	Sva resorna ministarstva i institucije u ŽZH		
Ciljne skupine	Stanovništvo, gospodarstvo		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava		
Naziv mjere	Mjera 3.1.4. Jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta za provedbu obveza iz procesa europskih integracija		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Uspostavljanjem koordinacijskih struktura na državnoj razini, ŽZH je postala aktivan sudionik europskih integracija koji uključuje i programiranje sredstava iz predpristupnih fondova. Kako bi u ovim procesima ŽZH ojačala i maksimalno iskoristila svoju poziciju, nužno je, prije svega, osigurati funkcionalnu i učinkovitu administraciju. U tom cilju, polaznu osnovu čine odgovarajući organizacijski i ljudski kapaciteti za provedbu obveza iz europskih integracija, kao i apsorpcijskih kapaciteta za upotrebu fondova EU, što je iz postojeće koordinacije na razini županije prepoznato kao ključni izazov. Isto tako, važno je uspostaviti sustav koji će osigurati besprijekornu međuinstitucionalnu i unutar institucionalnu koordinaciju, odnosno vodoravnu koordinaciju na razini županije.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Planska provedba obuka državnih službenika iz područja engleskog jezika, europskih integracija, usklađivanja zakonodavstva s acqisem, programiranja sredstava pomoći EU-a i strateškog planiranja i upravljanja razvojem, pripreme i implementacije projekata što uključuje PRAG procedure i izradu projektnog budžeta - Uspostaviti sustav za usklađivanje zakonodavstva s propisima EU i osigurati dosljednu primjenu usklađenog zakonodavstva - Razviti odgovarajući oblik stimulacije državnih službenika i/ili prilagoditi sistematizaciju radnih mjesta poslovima iz europskih integracija i upravljanja fondovima - Jačanje kapaciteta institucija za planiranje i upravljanje razvojem - Kreiranje baze unaprijed pripremljenih projekata i tehničke dokumentacije za infrastrukturne projekte - Uspostaviti sustav sufinanciranje projekata iz EU i drugih međunarodnih izvora - Pojednostaviti i prilagoditi procedure donošenja odluka u upravi projektnim procesima s ciljem pravodobne i neometane implementacije projekata <p>Strateški projekt: Sustav sufinanciranje projekata Cilj projekta je razviti sustav sufinanciranja projekata kako bi se olakšala provedba projekata te stimulirale prijave projekata na otvorene javne pozive.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XX KM, a iz vlastitih sredstava se očekuje XX%, dok se iz vanjskih izvora očekuje XX% sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	- Uspostaviti sustav sufinanciranje projekata iz EU i drugih međunarodnih izvora	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Uspostavljena shema za sufinanciranje projekata	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Uspostavljen model za usklađivanje zakonodavstva s acqisem	- x	- x

	<p>Sistematizacija radnih mjesta u ministarstvima i tijelima uprave zahtjevima procesa EU integracija i upravljanja fondovima</p> <ul style="list-style-type: none"> - Baza pripremljenih projekata - Broj obučanih državnih službenika za programe EU - Uspostavljena shema za sufinanciranje projekata - Usvojen podzakonski akt vezan za način provedbe projekata iz sredstava EU 	<p>- x - x - x - x</p>	<p>- x - x - x - x</p>
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba mjere će izravno doprinijeti povećanju učinkovitosti javne uprave i većoj apsorpciji sredstava iz vanjskih izvora za provedbu razvojnih mjera		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	<p>Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM</p> <p>Vlastita sredstva: xxx</p> <p>Vanjski izvori: xxx</p>		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ured Vlade ŽZH za europske integracije		
Nositelj mjere	Ured Vlade ŽZH za europske integracije, resorna ministarstva		
Ciljne skupine	Državni službenici		

Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja		
Naziv mjere	Mjera 3.2.1. Jačanje sustava zaštite i spašavanja		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>ŽZH JE relativno sigurna županija. Iako se bilježe trendovi rasta u broju prekršaja, prijavljenih i osuđenih počinitelja, bilježi se pad u broju kaznenih djela te pad u broju prometnih nezgoda te smanjenje posljedica prometnih nezgoda. Također, analiza ugroženosti rizika uzrokovanih prirodnijim i drugim nesrećama identificirala je ključne rizike koji mogu predstavljati opasnost po život ljudi i materijalno tehničkih sredstava kao i štete po gospodarstvo županije. Ovi rizici zahtijevaju ponajviše mjere koje će ići prema prevenciji nastanka opasnosti kao i ublažavanju posljedica u slučaju pojave neke od ovih opasnosti. Cilj ove razvojne mjere je uspostaviti odgovarajući i učinkovit sustav zaštite i spašavanja te prevenirati moguće negativne efekte krizni situacija</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opremanje i osposobljavanje službi civilne zaštite potrebnom opremom za zaštitu i spašavanja za odgovor na krizne situacije (požari, potresi, poplave i sl.) - Stručno osposobljavanje službi za zaštitu i spašavanje (edukacije i vježbe) - Usvajanje planskih dokumenata procjene ugroženosti od požara i plana zaštite od požara - Proširenje sustava video nadzora za dojavu požara (nabavka i instalacija novih kamera i proširenje kapaciteta mreže) - Priprema tehničkih i ljudskih kapaciteta za uvođenje operativnog sustava 112 - Priprema dokumentacije za izgradnju i opremanje središnje zgrade za smještaj civilne zaštite, skladište opreme - Uvođenje sustava dojave i uzbunjivanja na cijelom prostoru županije - Izrada studija i analiza za potrebe zaštite i spašavanja - Priprema projekata iz domena zaštite i spašavanja - Jačanje kapaciteta za pripremi i provedbu projekata iz segmenta zaštite i spašavanja - Promotivne kampanje za djecu po školama o zaštiti od elementarnih i drugih nepogoda - Promotivne kampanje za prevenciju požara - 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj opremljenih službi - Broj osposobljenog osoblja godišnje - Broj donesenih planskih dokumenata - Broj instaliranih kamera - Sustav civilne zaštite spreman za uvođenje 112 - Pripremljena dokumentacija za 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - x - x - x 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - x - x - x

	<ul style="list-style-type: none"> ulaganje u središnju zgradu - Broj instaliranih sirena - Broj izrađenih studija - Broj pripremljenih projektnih prijedloga godišnje - Broj obučeni ljudi godišnje 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - x 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - x
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će većoj sigurnosti stanovništva ŽZH		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo unutrašnjih poslova		
Nositelj mjere	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava civilne zaštite, gradovi/općine, udruge		
Ciljne skupine	Stanovništvo		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja		
Naziv mjere	Mjera 3.2.2. Jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta u institucijama za provedbu zakona		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Sigurnost i zaštita svih građana na području ŽZH, uključujući i zaštitu njihovih temeljnih ljudskih prava i sloboda, treba biti polazna osnova svakog razvoja županije. U tom pogledu, ključnu ulogu imaju institucije za provedbu zakona i nadležno ministarstvo unutarnjih poslova kojima je u obavljanju poslova iz njihove nadležnosti potrebno osigurati kontinuiranu podršku. To prvenstveno podrazumijeva osiguranje svih ljudskih, tehničkih i materijalnih preduvjeta te jačanje kapaciteta za provedbu zakona iz područja unutarnjih poslova i sigurnosti, kao što je borba protiv organiziranog kriminala, nasilja, droge i terorizma, borba protiv korupcije i gospodarskog kriminala te trgovine ljudima i oružjem, kao i upravljanje migracijama. Nadležnim tijelima i osoblju je potrebno osigurati svu potrebnu IT opremu, stručna znanja i prostorne kapacitete kako bi mogli neometano obavljati svoje funkcije, i u kontekstu ostvarivanja koordinacije i suradnje s domaćim i stranim institucijama za provedbu zakona. Cilj ove razvojne mjere je ojačati kapacitete institucija za provedbu zakona u smislu ljudskih, stručnih, materijalnih i tehničkih kapaciteta.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opremanje policijskih uprava digitalnom i informatičkom opremom (AFIS, forenzička oprema, baze podataka, kibernetički kriminal CSIRT) - Opremanje policijskih uprava termovizijskim kamerama i obuka osoblja - Rekonstrukcija pritvorskih jedinica - Rekonstrukcija objekata policijskih postaja - Izmještanje postrojbe specijalne policije - Jačanje kapaciteta specijaliziranih istražnih timova za više složenih slučajeva (gospodarski kriminal, korupcija i organizirani kriminal, borba protiv terorizma, trgovine ljudima, droge, kibernetičkog kriminala i za financijske istrage) - Jačanje kapaciteta za upravljanje migracijama (ljudstvo, oprema, kapaciteti za prijem) - Jačanje operativnih kapaciteta za poboljšanje koordinacije među tijelima za provedbu zakona i s tužiteljstvima (međusobni pristup bazama podataka i sigurna razmjena informacija) - jačanje sustava sigurnosti na cestama - jačanje kapaciteta za forenzičku podršku (oprema, software, baza podataka, brza razmjena forenzičkih podataka) - Usklađivanje zakona o civilnom posjedovanju oružja - Usklađivanje propisa o slobodi izražavanja i okupljanja (obuke, oprema, zaštita novinara i vođenje evidencije o napadima, odgovora tijela za provedbu zakona) - Borba protiv trgovine drogom, prevencija upotrebe droga, smanjenje potražnje i ponude (kampanje, edukacije) 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***

	-	-	-
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba mjere će doprinijeti većoj sigurnosti građana		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo unutrašnjih poslova		
Nositelj mjere	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za civilnu zaštitu, općine/gradovi		
Ciljne skupine	Stanovništvo		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja		
Naziv mjere	Mjera 3.2.3. Podizanje svijesti i informiranje javnosti o zaštiti i sigurnosti građana		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Županija zapadnohercegovačka se može smatrati relativno sigurnom županijom s obzirom da nema drastičnih pojava kršenja zakona niti učestalih pojava kriminaliteta, a posebno teških oblika kaznenih djela. Također, još uvijek nije bilo teški posljedica od elementarnih nepogoda koje su uzrokovale teške materijalne i ljudske gubitke. Međutim, potrebno je na sustavan način pokrenuti određene aktivnosti kako bi se prevenirale pojave koje mogu ugroziti sigurnost građana te kako bi se prevenirale posljedice eventualnih elementarnih ili drugih nepogoda. Cilj ove razvojne mjere je podići svijest građana o negativnim posljedicama različitih devijantnih ponašanja kako bi se smanjila njihova pojava te podići odgovornost građana u slučaju pojave elementarnih nepogoda u ŽZH.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promotivne kampanje o opasnostima držanja malog i lakog naoružanja - Promotivne i edukativne kampanje o sigurnosti u prometu - Promotivne i edukativne kampanje o negativnim posljedicama maloljetničke delikvencije - Promotivne i edukativne kampanje sprječavanja nasilja u obitelji - Promotivne i edukativne kampanje o opasnostima od posjedovanja i trgovine opojnim drogama 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih kampanja i edukativnih seminara na godišnjoj razini - Broj sudionika edukativnih seminara na godišnjoj razini 	-	-
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Konzistentna provedba ove mjere doprinijet će većoj sigurnosti stanovništva te smanjenju negativnih utjecaja kako do prirodnih nepogoda tako i od negativnih društvenih pojava		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna Procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo unutrašnjih poslova		
Nositelj mjere	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava Civilne zaštite,		
Ciljne skupine	Mladi, stanovništvo		

Prioritet 3.3. Učinkovit sustav gospodarenja okolišem

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija	
Prioritet	Prioritet 3.3. Učinkovit sustav gospodarenja okolišem	
Naziv mjere	Mjera 3.3.1. Razvoj sustava gospodarenja otpadom	
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Pokrivenost organiziranim prikupljanje otpada u ŽZH je oko 90%. Međutim, još uvijek nije izgrađen sustav upravljanja otpadom kako bi se racionalizirali troškovi, te osigurala stabilnost u prikupljanju i odvozu otpadom. Izražena je velika ovisnost od regionalnih deponija u Mostaru i eventualno i Livnu. Također, izražena je slaba osviještenost i informiranost stanovništva za zaštitu okoliša te je izražena pojava nastanka divljih deponija i nekontroliranog bacanja i odlaganja otpada. Vrlo je malo aktivnosti koje se provode u segmentu podizanja svijesti i edukacije tj. informiranja stanovništva, posebno mladih ljudi i djece u kontekstu zaštite okoliša. Također, još uvijek nema izrađenih studija niti projektne dokumentacije kako bi se stvorile pretpostavke za veće investicije u gospodarenje otpadom i dugoročno rješavanje pitanja upravljanja otpadom. Stoga je cilj ove razvojne mjere stvoriti pretpostavke za smanjenje nepotrebnog stvaranja otpada i dugoročno rješavanje sustava gospodarenja otpadom.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usvajanje Plana upravljanja otpadom - Izrada potrebne dokumentacije za izgradnju mreže reciklažnih dvorišta u gradovima i općinama ŽZH - Izrada studija i projektne dokumentacije za zbrinjavanje posebnih vrsta otpada - Izrada studije i projektne dokumentacije za uvođenje odvojenog prikupljanja otpada u ŽZH - Smanjenje otpada na izvoru nastanka (instalacija kompostera i sl.) - Izrada registra divljih deponija na razini ŽZH - Potpora projektima nabavke opreme za odvojeno prikupljanje otpada - Sufinanciranje projekata sanacije divljih deponija po Mjesnim zajednicama ŽZH - Sufinanciranje projekata lokalnih udruženja u provedbi kampanja za zaštitu okoliša po općinama i gradovima - Razvoj programa edukacije o zaštiti okoliša u vrtićima, osnovnim i srednjim školama - Potpora projektima kampanja za promociju odvojenog prikupljanja otpada <p>Strateški projekt: <i>Izgradnju mreže reciklažnih dvorišta u gradovima i općinama ŽZH</i></p> <p>Cilj projekta je stvoriti pretpostavke za daljnja ulaganja u razvoj reciklažnih dvorišta po općinama i gradovima, te odvojeno prikupljanje otpada. Projekt se odnosi na izradu potrebne dokumentacije koja uključuje: izradu studije izvodljivosti, izradu tehničke dokumentacije, izradu projektnih prijedloga za prijavu na vanjske izvore financiranja i sl.)</p> <p>Procijenjena vrijednost ovog projekta je XXX KM od čega se iz vlastitih sredstava planira izdvojiti oko XX%, a iz vanjskih izvora se planira osigurati XX% sredstava.</p>	
Ključni strateški projekti	Izrada potrebne dokumentacije za izgradnju mreže reciklažnih dvorišta u gradovima i općinama ŽZH	<p>Očekivani krajnji rezultat projekta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pripremljena potrebna dokumentacija

	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2019)	Ciljne Vrijednosti (2027)
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojen plan upravljanja otpadom - Broj pripremljenih studija - Broj pripremljenih projekata za ulaganja - Broj instaliranih kompostera - Broj podržanih kampanja godišnje - Broj podržanih Mjesnih zajednica za uklanjanje divljih deponija godišnje - Broj podržanih kampanja za promociju odvojenog prikupljanja otpada godišnje od 2022. godine 	<ul style="list-style-type: none"> - NE - 0 - 0 - 0 - 0 - 0 - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - DA - XX - xx - xx - 4 - 16 - 2
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ovog projekta doprinijet će uspostavljanju učinkovitog sustava gospodarenja otpada i smanjenje nastanka otpada u prirodi.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša		
Nositelj mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, HERAG, Gradovi/općine, Udruge, Mjesne zajednice		
Ciljne skupine	Stanovništvo ŽZH, gospodarstvenici		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.3. Učinkovit sustav gospodarjenja okolišem		
Naziv mjere	Mjera 3.3.2. Ulaganje u zaštitu i održavanje zemljišta, voda, šuma i zraka		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Analizom stanja identificirani su ključni problemi i nedostaci u segmentu zaštite i održavanja zemljišta, voda, šuma i zraka. Iako u ŽZH nema velikih zagađivača, te nema velikih incidentnih situacija sa zagađenjima. Međutim, još uvijek nije uspostavljen sustav koji bi na odgovarajući i učinkovit način prevenirao negativne posljedice koje se javljaju u prostoru a uzrokovane su prirodnim ili ljudskim djelovanjem. Stoga je cilj ove razvojne mjere stvoriti pretpostavke za učinkovito upravljanje okolišem te omogućavanje da ŽZH ostane ekološki čista županija.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvoj sustava monitoringa kvalitete zraka, vode i zemljišta (Uredba 2008/50/EZ...) - Zaštita i obnova biološke raznolikosti i tla te promicanje eko usluga, uključujući NATURA 2000 i „zelenu“ infrastrukturu - Izrada potrebnih baza/katastara vezanih za zaštitu okoliša (Katastar izvorišta vode za piće, Katastar područja ugroženih od kontaminiranosti od industrijskog i drugih specifičnih otpada s posebnim naglaskom na poljoprivredno zemljište i vode, katastar zagađivača zraka na području ŽZH, evidencija koja obuhvaća područja gdje je opasnost od posljedica prirodnih i drugih nesreća) - Izrada projekata i projektne dokumentacije iz domena zaštite od poplava i zaštite od požara - Zaštita kulturno-povijesne baštine - Ulaganja u osposobljavanja objekata za zaštitu od poplava rijeka Lištica, Ugrovača, Mlade, Trebižat - Ulaganje u projekte pošumljavanja, izgradnje novih i održavanje postojećih prosjeka, popunjavanja i izgradnje podignutih nasada radi prevencije odronjavanja tla i biološke regulacije vodnog režima - Ulaganje u rješavanje zbrinjavanja opasnog industrijskog otpada - Zaštita i obnova biološke raznolikosti i tla te promicanje eko usluga, uključujući NATURA 2000 i „zelenu“ infrastrukturu 		
Ključni strateški projekti		Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2019)	Ciljne Vrijednosti (2027)
	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljen sustav monitoringa - Izrađene baze podataka/katastri - Broj pripremljenih projekata iz domene zaštite od poplava - Broj pripremljenih projekata iz domene zaštite od požara - Broj podržanih projekata vezanih za pošumljavanje 	<ul style="list-style-type: none"> - NE - 0 - 0 - 0 - 0 	<ul style="list-style-type: none"> - DA - 4 - XX - XX - XX

	-		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove razvojne mjere izravno će doprinijeti smanjenju negativnih posljedica po kvalitetu zemljišta, voda, šuma i zraka, te bolje i učinkovitije upravljanje okolišem		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša		
Nositelj mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Zavod za javno zdravstvo, Ministarstvo gospodarstva, Uprava Civilne zaštite, općine/gradovi		
Ciljne skupine	Stanovništvo ŽZH, gospodarski subjekti u ŽZH		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.3. Učinkovit sustav gospodarenja okolišem		
Naziv mjere	Mjera 3.3.3. Razvoj sustava gospodarenja zaštićenim područjima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>U ŽZH još uvijek nema proglašanih zaštićenih područja iako postoji potreba da se određena područja kao što su područje sliva rijeke Trebižat (slapovi Kravice) u Ljubuškom, Peć Mlini u Drinovcima u Grudama, kanjon Borak u Širokom Brijegu, kanjon Brina u Posušju te ostala područja koja se identificiraju kao moguća da se proglašaju zaštićenim nekim oblikom zaštite. Također, još uvijek nije izrađena potreba dokumentacija odnosno studije koje bi pokazale bioraznolikost tih područja te način njihove valorizacije. U isto vrijeme postoji potreba da se razvijaju određene gospodarske aktivnosti u tim područjima, posebice turizam, te se takva vrsta ulaganja već događa, pa je stoga potrebno što prije stvoriti pretpostavke za održiv i odgovoran razvoj tih područja.</p> <p>Cilj ove razvojne mjere je definirati određena područja moguće zaštite u ŽZH i stvoriti pretpostavke da se učinkovito upravlja tim područjima te da se očuvaju i valoriziraju</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada studije o uspostavljanju zaštićenih područja u ŽZH - Izrada studija izvodivosti za predložena zaštićena područja - Izrada stručnih podloga za proglašenje određenih područja zaštićenima - Potpora izradi planova upravljanja za definirana zaštićena područja - Potpora izradi projektne dokumentacije za uređenje infrastrukture u zaštićenim područjima - Potpora projektima uređenja zaštićenih područja - Rješavanje statusa Parka prirode Blidinje <p>Strateški projekt: Izrada studije o uspostavljanju zaštićenih područja u ŽZH</p> <p>Cilj projekta je stvoriti pretpostavke za održivo gospodarenje prirodnom baštinom i zaštićenim područjima u ŽZH, te definirati konkretna područja zaštite i omogućiti održiv i odgovoran razvoj tih područja.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM od čega se iz vlastitih sredstava planira izdvojiti XXX a iz vanjskih izvora XXX sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti	Izrada studije o uspostavljanju zaštićenih područja u ŽZH	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		- Izrađena studija	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Broj izrađenih studija	- 0	- 5
	- Broj pripremljenih projekata za ulaganje u zaštićena područja	- 0	- 5
	- Riješen status Parka prirode Blidinje	- NE	- DA
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba projekta doprinijet će učinkovitim, održivom i odgovornom upravljanju prirodnom baštinom u ŽZH te će omogućiti vrednovanje tih prostora i stvaranje dodatnih mogućnosti za razvoj.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		

Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Nositelj mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, HERAG, općine/gradovi
Ciljne skupine	Stanovništvo ŽZH, gospodarski subjekti, turisti i posjetitelji

RADNA VERZIJA

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.3. Učinkovit sustav gospodarenja okolišem		
Naziv mjere	Mjera 3.3.4. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje energije iz obnovljivih izvora		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>ŽZH je u proteklom razdoblju provela niz mjera u segmentu energetske učinkovitosti od utopljanja javnih objekata, zamjene rasvjetnih tijela koje su doprinijele smanjenju potrošnje energenata, smanjenju ispuštanja CO₂, te smanjenju troškova. Međutim, još uvijek je potrebno nastaviti ulaganja u energetske učinkovitost ali isto tako i tražiti načine za alternativne izvore energije u pojedinim područjima te bolju iskoristivosti prirodnih potencijala. Cilj ove razvojne mjere je dodatno povećati energetske učinkovitost u ŽZH te povećati korištenja obnovljivih izvora energije.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poboljšanja energetske učinkovitosti u javnim komunalnim poduzećima lokalnih samouprava i ostalim javnim poduzećima - Potpora realizaciji programa energetske učinkovitosti javne rasvjete - Izrada dokumentacije za višenamjensko korištenje hidroenergetskih objekata (studija izvodljivosti i studija utjecaja na okoliš i idejnih projekata za izgradnju tlačnih sustava za navodnjavanje) - Potpora projektima promocije energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije - Potpora u pripremi projektne dokumentacije za ulaganja u projekte energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije - 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2019)	Ciljne Vrijednosti (2020)
	- Broj podržanih projekata energetske učinkovitosti u javnom sektoru	- 0	- xx
	- Broj podržanih projekata energetske učinkovitosti u javnim poduzećima	- 0	- xx
	- Broj izrađenih dokumenata za višenamjensko korištenje hidroenergetskih objekata	- 0	- xx
	- Broj podržanih projekata promocije obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti	- 0	- xx
	- Broj pripremljenih projekata energetske učinkovitosti	-	-
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba projekta doprinijet će učinkovitijem upravljanju okolišem te smanjenju potrošnje energenata, smanjenju stakleničkih plinova te smanjenju troškova		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		

Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Nositelj mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, Ministarstvo gospodarstva, HERAG, općine/gradovi
Ciljne skupine	Stanovništvo ŽZH, gospodarstvenici

RADNA VERZIJA

Prioritet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture		
Naziv mjere	Mjera 3.4.1. Povećanje kvalitete i obuhvata vodoopskrbom		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>U ŽZH ima ukupno izgrađeno 781 km vodoopskrbnog sustava koji uključuje i primarnu i sekundarnu mrežu. Na vodoopskrbni sustav je priključeno 19.853 domaćinstava, što čini 79,16% od ukupnog broja domaćinstava (prema popisu stanovništva iz 2013. godine broj domaćinstava je 25.081).</p> <p>Cilj ove razvojne mjere je povećati kvalitetu i obuhvat stanovništva vodoopskrbom kako bi se povećala kvaliteta života stanovništva.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Proširenje obuhvata javne vodoopskrbe prema rubnim područjima - Edukacija stanovništva i gospodarstva, koja koristi vodu za piće, o potrebi racionalizacije potrošnje vode - provođenje istražnih radova u cilju zaštite postojećih i potencijalnih vodnih resursa sa aspekta korištenja za potrebe vodoopskrbe - Izrada i usvajanje programa opskrbe vodom za piće na području ŽZH - 		
Ključni strateški projekti			Očekivani krajnji rezultat projekta
	-		-
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2019)	Ciljne Vrijednosti (2020)
	<ul style="list-style-type: none"> - Dužina instalirane vodovodne mreže - Broj održanih edukacijskih događaja - Broj izvorišta obrađenih istražnim radovima 	-	-
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere izravno će doprinijeti poboljšanju kvalitete života stanovništva kako u urbanim tako i u ruralnim područjima.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša		
Nositelj mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, općine i gradovi		
Ciljne skupine	Stanovništvo, gospodarstvenici		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture		
Naziv mjere	Mjera 3.4.2. Potpora razvoju i podizanju kvalitete sustava upravljanja otpadnim vodama		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Problem upravljanja otpadnim vodama je u Županiji Zapadnohercegovačkoj tek djelomično riješen. Tako grad Ljubuški i općina Grude imaju izgrađen sustav za prikupljanje i obradu otpadnih voda, dok su takvi projekti u gradu Široki Brijeg i općini Posušje u tijeku pripreme i izgradnje. Cilj ovog projekta je riješiti pitanje otpadnih voda i smanjenje nekontroliranog ispuštanja otpadnih voda u podzemlje.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja pročištača otpadnih voda za urbana naselja koja to nemaju, te povećanje kapaciteta pročištača za naselja koja imaju uređaje; - Izgradnja i proširenje kanalizacijske mreže počevši od urbanih naselja i poslovnih zona do svih naselja koji mogu biti uključeni u sustav; - Izgradnja kanalizacijskog sustava po prioritetu radi kojeg su ugroženi postojeći vodozahvati - Izrada studija rješavanja otpadnih voda iz septičkih jama u ruralnim naseljima - Potpora projektima ugradnje malih bioprečištača i izgradnje vodonepropusnih septičkih jama - Izrada studije zbrinjavanja mulja nastalog na pročištačima otpadnih voda 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		-	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj instaliranih pročištača otpadnih voda - Dužina instalirane kanalizacijske mreže - Izrađena studija rješavanja otpadnih voda iz septičkih jama u ruralnim naseljima - Broj podržanih projekata iz domena individualnih septičkih jama - Izrađena studija za zbrinjavanje mulja sa pročištača 	<ul style="list-style-type: none"> - 2 - xxx - NE - 0 - NE 	<ul style="list-style-type: none"> - 4 - xxx - DA - xx - DA
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere izravno će se doprinijeti zaštiti okoliša u ŽZH. Izgradnjom pročištača otpadnih voda povećat će se kvaliteta života i zdravlje stanovnika, kako ŽZH, tako i susjednih županija.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2012-2027		

Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Nositelj mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša, općine i gradovi
Ciljne skupine	Stanovništvo, gospodarstvenici

RADNA VERZIJA

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture		
Naziv mjere	3.4.3. Podizanje kvalitete cestovne prometne infrastrukture		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Ukupna dužina lokalnih cesta u ŽZH je 1141 km od čega, zaključno sa 2019. godinom, 11,13% još uvijek nije asfaltirano. Ukupna dužina regionalnih cesta je 148 km od kojih oko 50% treba rekonstruirati, tj. obnoviti asfaltnu podlogu te opremiti potrebnom prometnom signalizacijom. Također, potrebno je prekategorizirati određeni dio lokalnih prometnica u regionalne prometnice gdje su za to ispunjeni uvjeti te poboljšanje geometrijskih elemenata ceste kako bi omogućili bolju razinu sigurnosti prometnog procesa. Isto tako, potrebno je izgraditi dodatne regionalne ceste po novim trasama kako bi se omogućila bolja međusobna povezanost lokalnih i regionalnih središta.</p> <p>U tom kontekstu cilj ove mjere je poboljšati cestovnu povezanost pojedinih dijelova unutar ŽZH kao i sa regionalnim središtima izvan ŽZH kvalitetnijom cestovnom mrežom.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obnova i rekonstrukcija postojećih regionalnih cesta (obnova asfaltnog kolničkog zastora, prometne signalizacije i opreme ceste) - Izrada asfaltnog zastora na dijelovima makadamskog kolnika postojećih regionalnih cesta - Prekategorizacija lokalnih cesta u regionalne ceste - Izgradnja regionalnih cesta po novim trasama - Izrada strategije razvoja i održavanja javnih cesta na području ŽZH <p>Strateški projekt: Izrada strategije razvoja i održavanja javnih cesta na području ŽZH</p> <p>Cilj projekta je stvoriti strateški okvir za održavanje i upravljanje cestama u ŽZH te identificirati detaljne mjere i projekte kako bi se ŽZH dodatno prometno povezala i integrirala.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je XXKM, a iz vlastitih sredstava se očekuje XX%, dok se iz vanjskih izvora očekuje XX% sredstava.</p>		
Ključni strateški projekti		Očekivani krajnji rezultat projekta	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	<ul style="list-style-type: none"> - Dužina obnovljenih i uređenih regionalnih cesta - Dužina asfaltiranog makadamskog kolnika - Dužina novih regionalnih cesta - Dužina makadamskih cesta - Usvojena strategija razvoja i održavanja cesta u ŽZH 	<ul style="list-style-type: none"> - 73 km - 66 km - - 7 km - Nema - strategije 	<ul style="list-style-type: none"> - 150-200 km - 150-200 km - - 0 km - Usvojena strategija
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Ova će mjera doprinijeti boljoj kvaliteti cestovne infrastrukture te povećanju zaposlenosti zbog izgradnje, rekonstrukcije i obnove cesta, uštedi u trajanju prijevoza, nižim transportnim troškovima, kvalitetnijem protoku dobara i usluga, smanjenju broja prometnih nezgoda, povećanju sigurnosti i udobnosti putovanja.		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima	Proračun ŽZH: xxx Vanjski izvori: xxx		

financiranja	
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke
Nositelj mjere	Ministarstvo gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke, Javna ustanova Ceste Županije Zapadnohercegovačke, općine i gradovi
Ciljne skupine	Stanovništvo u cjelini

RADNA VERZIJA

Prioritet 3.5. Razvijen sustav upravljanje kulturno-povijesnom baštinom

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3 – Učinkovito organizirana županija								
Prioritet	Prioritet 3.5. Razvijen sustav upravljanje kulturno-povijesnom baštinom								
Naziv mjere	Mjera 3.5.1. Poboljšanje institucionalnih i infrastrukturnih uvjeta za razvoj, promociju i upravljanje kulturno-povijesnom baštinom								
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Županija Zapadnohercegovačka broji oko 600 lokaliteta s evidentiranim materijalnim ostacima od prapovijesti do novog vijeka, 4 muzeja sa stotinama artefakata i tisućama umjetničkih djela. Također, ŽZH ima 4 gradske/općinske i 4 samostanske knjižnice, 2 kulturna doma, 4 muzeja, 1 manja zbirka te 2 privatne galerije i 1 amatersko kazalište. S obzirom na složenost i stručnost upravljanja ovim segmentom, prijeka je potreba institucionalnog unaprjeđenja kroz jačanje kapaciteta, poboljšanje postojeće i izradu nove legislative o zaštiti i korištenju kulturno-povijesne baštine, izradu središnjeg popisa svih zaštićenih materijalnih i nematerijalnih dobara kako bi se adekvatno upravljalo baštinom. Cilj ove mjere je unaprijediti očuvanje i korištenje kulturne baštine, a posebice njenu integraciju u obrazovne i gospodarske aktivnosti.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Formiranje i opremanje zavoda za očuvanje kulturno povijesne baštine ŽZH - Izrada Registra i digitalizacija kulturno-povijesne baštine - Izrada elaborata, smjernice, priručnika u funkciji obnove i zaštite kulturno-povijesne baštine - Potpora izradi planova upravljanja kulturno-povijesnim lokalitetima od značaja za ŽZH - Priprema projektno tehničke dokumentacije za uređivanje lokaliteta prijavu na natječaje za kulturnu baštinu - Podizanje kapaciteta institucija koje se bave očuvanjem kulturne baštine za korištenje EU/nacionalnih sredstava - Izrada programa potpore javno-civilnog partnerstva u kulturi - Priprema integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine <p>Strateški projekt: Izrada Registra i digitalizacija kulturno-povijesne baštine</p> <p>Cilj projekta je stvoriti pretpostavke za izradu projektne dokumentacije za ostale projekte, zaštitu samih lokaliteta, te promociju i upravljanje lokalitetima kulturno povijesne baštine.</p> <p>Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstava u iznosu od XXX KM i vanjskih izvora u iznosu od XXX KM.</p>								
Ključni strateški projekti	- Izrada Registra i digitalizacija kulturno povijesne baštine	<table border="1"> <tr> <th colspan="2">Očekivani krajnji rezultat projekta</th> </tr> <tr> <td>-</td> <td>Izrađen i funkcionalan registar</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td></td> </tr> </table>		Očekivani krajnji rezultat projekta		-	Izrađen i funkcionalan registar	-	
Očekivani krajnji rezultat projekta									
-	Izrađen i funkcionalan registar								
-									
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***						
	- Broj zaposlenih u Zavodu	- 0	- xx						
	- Izrađen Registar kulturno-povijesnih dobara ŽZH	- 0	- 1						
	- Broj digitaliziranih lokaliteta	- 0	- xx						
	- Broj projektne dokumentacije pripremljen za prijavu na natječaje godišnje	- 0	- xx						
	- Broj osoba educiranih za korištenje fondova godišnje	- 0	- xx						

	-		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere stvaraju se konkretni uvjeti za učinkovito i suvremeno upravljanje kulturno-povijesnom baštinom		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽH		
Nositelj mjere	Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-povijesne baštine		
Ciljne skupine	Ciljne skupine ove mjere su institucije kulture, mladi i djeca, stanovništvo u cjelini		

Veza sa strateškim ciljem	STRATEŠKI CILJ 3 – UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA		
Prioritet	Prioritet 3.5. Razvijen sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom		
Naziv mjere	Mjera 3.5.2. Stvaranje uvjeta za očuvanje, prenošenje i promociju izvorne tradicijske baštine		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Županija Zapadnohercegovačka ima jako bogatu materijalnu i nematerijalnu baštinu. Materijalna baština, vezana za etnologiju, odnosno tradicijske nošnje, stare predmete (antikvitete), glazbala... u postojećim muzejima ŽZH gotovo je neznatna. Naime, samo dva muzeja u ŽZH imaju dio posvećen tradicijskoj baštini, dok se tradicijske baštine najviše prikuplja i čuva u privatnim zbirkama ili kulturno-umjetničkim udruženjima no oni su u većini nestručno pohranjeni, po potrebi restaurirani i u dosta tih zbirki nepažnjom i nestručnošću vlasnika, nažalost, uništeni. Što se tiče proizvodnje predmeta iz segmenta tradicijske baštine prema procjenama s terena, u ŽZH je najmanje 5 pojedinaca koji se bave izradom tradicionalnih glazbala ali niti jedan od njih nije registriran. Izradom tradicijske nošnje bavi se samo Udruga Hercegovac koja izrađuje replike tradicijske nošnje. Provedbom ove mjere omogućila bi se sustavna zaštita i očuvanje tradicijske baštine, te bi se pružila podrška ustanovama, udruženjima, obrtnicima i pojedincima koji njeguju ove sastavnice baštine. Također, omogućila bi se izobrazba i informiranje domaćeg stanovništvo i turista koji bi dalje prenosili različite vještine očuvanja, izrade i izvedbe. Cilj ove mjere je unaprijediti očuvanje tradicijske baštine, njenu primjenu, izradu, razvoj... te ih uključiti u obrazovne, gospodarske i turističke djelatnosti.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere odnose se na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identifikacija i popisivanje tradicijske baštine ŽZH, - Potpora izradi i primjeni elemenata tradicijske baštine - Izobrazba i promoviranje sastavnica materijalne i nematerijalne baštine; - Uspostava baze podataka tradicijskih obrta i zanata, - Potpora poduzetništvu temeljenom na očuvanju, prenošenju i promoviranju netvarne kulturne baštine 		
Ključni strateški projekti		Očekivani krajnji rezultat projekta	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne Vrijednosti (2019)	Ciljne Vrijednosti (2027)
	<ul style="list-style-type: none"> - Broj popisanih, zaštićenih i primijenjenih sastavnica tradicijske baštine - Broj tradicijskih baštinika i izvođača - Broj podržanih i ostvarenih inicijativa/programa za poboljšanje i prikazivanje rada - Broj obrazovnih i promoviranih ustanova/udruženja/pojedinaca - Broj organiziranih tradicijskih obrta - Broj obučeni obrtnika 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - x - x 	<ul style="list-style-type: none"> - x - x - x - x - x

	- Broj obučениh ustanova/udruženja/pojedinaca za primjenu svih navedениh sastavnica		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere očuvati će se i vratiti u primjenu materijalni i nematerijalni oblici izvorne tradicijske baštine zajedno s obrtima, te će se poboljšati gospodarska i turistička ponuda kroz uspješno upravljanje ovim dijelom kulturno-povijesne baštine.		
Indikativna konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021. – 2027. godine		
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta Županije Zapadnohercegovačke		
Nositelj mjere	Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-povijesne baštine Županije Zapadnohercegovačke, Ministarstvo gospodarstva		
Ciljne skupine	Kulturne ustanove/udruženja/pojedinci, te cjelokupno stanovništvo svih dobnih skupina		

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3 – Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.5. Razvijen sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom		
Naziv mjere	Razvojna mjera 3.5.3. Poboljšanje infrastrukturnih uvjeta za razvoj, promociju i upravljanje kulturno-povijesnom baštinom		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Na području Županije postoje značajni resursi i potencijali koji pridonose očuvanju kulture. Kulturna infrastruktura županije nije adekvatna ni primjerena potrebama kulturnih djelatnika kao i lokalne zajednice kako bi ju koristili za razvoj kulture na ovom prostoru.</p> <p>Cilj ove mjere je povećati zanimanje i sudjelovanje javnosti u kulturnim procesima u svrhu poboljšanja kvalitete kulturnog života stanovnika ŽZH kroz infrastrukturna poboljšanja i modernizaciju objekata koji se koriste ili će se koristiti u kulturne svrhe kao što su objekti za produkciju, edukaciju, prezentaciju/promociju, čuvanje građe, te unapređenje rada ustanova u kulturi.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada analize stanja u objektima kulture (materijalno tehnički uvjeti i potrebe) - Potpora obnovi, izgradnji i uređenju, te širenje kapaciteta objekata kulturne infrastrukture sukladno lokalnim planovima i programima te definiranim prioritetima prema razini pripremljenosti dokumentacije (muzejsko – galerijske, izložbene, kazališne, bibliotekarske, arhivske i dr.) - Revalorizacija i revitalizacija arheoloških nalazišta na području županije (uređenje lokaliteta, izrada, nadogradnja, istraživanje, obilježavanje lokaliteta i znamenitosti prigodnim info pločama...) - Potpora prenamjena povijesne i industrijske baštine u objekte (vojni bunker, napuštene zgrade i sl.) za kulturne namjene (centri za kulturne i kreativne industrije, kulturne hubove, isl.) - Potpora obnovi i stavljanju u funkciju tradicionalne graditeljske baštine (mlinice, čatrnje, bunari, stare kuće, i sl.) - Prilagodba kulturnih ustanova za pristup osobama s invaliditetom (izgradnja adekvatnih pristupnih staza, ugradnja dizala za osobe s invaliditetom) - Digitalizacija kulturne baštine i uspostava online posjetiteljskih i edukacijskih platformi (COVID 19) 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		Očekivani izlazni rezultat:	
		Očekivani krajnji rezultat:	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Broj obnovljenih objekata za kulturu	- x	- x
	- Broj izgrađenih objekata za kulturu	- x	- x
	- Broj valoriziranih arheoloških lokaliteta	- x	- x
	- Broj lokaliteta za koje je izrađen plan upravljanja	- x	- x
	- Broj objekata prilagođenih osobama s invaliditetom	- x	- x
	- Broj obilježenih lokaliteta info pločama	- x	- x
-			

Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere stvaraju se konkretni uvjeti za učinkovito i suvremeno upravljanje kulturno-povijesnom baštinom
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH, općine i gradovi, institucije kulture
Ciljne skupine	Kulturni djelatnici, kulturna javnost, turisti i posjetitelji, lokalno stanovništvo, ponuditelji kulturno-turističkih proizvoda, učenici, studenti, turistički vodiči, poduzetnici

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3 – Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.5. Razvijen sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom		
Naziv mjere	Razvojna mjera 3.5.4. Potpora razvoju i promociji kulturnih i kreativnih industrija		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>u Županiji Zapadnohercegovačkoj tj. u Širokom Brijegu je smještena Likovna Akademija pri Sveučilištu u Mostaru, organiziraju se brojni festivali koji okupljaju glazbenu, filmsku te likovnu scenu (West Herzegovina Fest, Mediteran Film Festival, Likovne akademije, Festival klapske pjesme u Posušju, Jazz Fest u Ljubuškom, Šimićevi susreti u Grudama, i dr.. Također, postoje i brojni obrti i poduzeća koji se bave kreacijama kao što su krojački saloni, izrada tradicijskih glazbala, grafički dizajn, umjetničke galerije i sl. Od 2019. te od 2020. godine u Likovnoj Akademiji je pokrenut i kolegij grafičkog dizajna te dramski kolegij. Međutim, unatoč određenom potencijalu kreativne i kulturne industrije još uvijek nisu dovoljno razvijene niti se u dovoljnoj mjeri razumije potencijal ovog sektor. Stoga je cilj ove mjere stvoriti povoljnije okruženje za razvoj kreativnih i kulturnih industrija u ŽZH, odnosno industrija koje se zasnivaju na kreativnosti, vještinama i talentu pojedinca, te da se iskoristi ovaj potencijal za povećanje zaposlenosti i prihoda koji se temelje na proizvodnji i eksploataciji intelektualnog vlasništva.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizacija stručnih i promotivnih događaja (seminara, konferencija, okruglih stolova...) na temu razvoja i promocije kulturnih i kreativnih industrija - Organizacija edukativnih događaja o kreativnim znanjima, vještinama i kreativnosti te razvoju kulturnih proizvoda - Potpora poduzetništvu temeljenom na razvoju kulturnih i kreativnih industrija (dizajn i kreiranje suvenira, moda, gastronomija, muzeji, glazbena i filmska produkcija, kulturno turistički proizvodi, galerije, arhitektura, digitalni sadržaji, vizualne djelatnosti, poduzetništvo u umjetnosti, i sl.) - Izgradnja infrastrukture za poduzetništvo u kreativnim industrijama (start-up inkubator, laboratorij kreative....) 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
		Očekivani izlazni rezultat: - Očekivani krajnji rezultat: -	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Broj organiziranih događanja (edukacije, studijska putovanja) za jačanje kapaciteta u području upravljanja razvojem kreativne industrije	- x - x - x	- x - x - x
	- Broj polaznika edukativnih događaja u sektoru kulturnih i kreativnih industrija	- x - x - x	- x - x - x
	- Broj podržanih projekata u segmentu kulturnih i kreativnih industrija	- x	- x
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere stvaraju se konkretni uvjeti za učinkovito i suvremeno upravljanje kulturno-povijesnom baštinom		

Indikativna konstrukcija financiranja sa financijska izvori	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH, HERAG, gradovi i općine, institucije kulture u ŽZH
Ciljne skupine	Udruge i institucije iz kulture, kreativni pojedinci kao nositelji programa, kulturni djelatnici, kulturna javnost, turisti i posjetitelji, lokalno stanovništvo, ponuditelji kulturno-turističkih proizvoda, učenici, studenti, turistički vodiči, kulturni poduzetnici, medijski djelatnici

Veza sa strateškim ciljem	Strateški cilj 3 – Učinkovito organizirana županija		
Prioritet	Prioritet 3.5. Razvijen sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom		
Naziv mjere	Razvojna mjera 3.5.5. Podizanje svijesti o zaštiti kulturno-povijesne baštine i njena promocija		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	<p>Kulturno povijesna baština predstavlja važan segment života i identiteta svake zajednice. Međutim, svijest stanovništva ŽZH o važnosti kulturno povijesne baštine, te o potrebi njene zaštite i očuvanja još uvijek nije na dovoljnoj razini te se događaju pojave devastacije, pa čak i uništavanja određenih lokaliteta kulturno povijesne baštine. Također, evidentan je i nedostatak znanja stanovništva u valorizaciji i održivom korištenju kulturno povijesne baštine, te se ne prepoznaju prilike za njeno vrednovanje kroz održivo stavljanje u gospodarsku funkciju.</p> <p>Cilj mjere je uključenje cjelokupnog stanovništva u proces zaštite kulturno-povijesne baštine podizanjem svijesti o njevoj važnosti, zaštiti i gospodarskim (turističkim) potencijalima, kao preduvjet očuvanja kulturnog identiteta društvene zajednice za buduće generacije kao kulturološki, društveni, obrazovni, gospodarski, duhovni segmenti života.</p> <p>Ključna područja djelovanja u okviru ove razvojne mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizacija predavanja i informativnih događaja usmjerenih na podizanje svijesti o bogatstvu i važnosti očuvanja kulturne baštine - Inkluzija kulturno-povijesne i tradicijske baštine u obrazovni sustav (Zavičajna nastava) - Poticanje osmišljavanja i provedbe kulturnih događanja od značaja za ŽZH - Promocija kulturno-povijesne baštine kroz publikacije, vodiče, virtualne medije - Potpora ustanovama, udruženjima u promociji i primjeni sastavnica materijalne i nematerijalne baštine - Razvoj <i>loyalty</i> programa 		
Ključni strateški projekti	-	Očekivani krajnji rezultat projekta	
Pokazatelj za praćenje rezultata mjere	Pokazatelji (izlaznog rezultata)	Polazne vrijednosti**	Ciljne vrijednosti***
	- Broj događaja usmjerenih na podizanje svijesti o bogatstvu i važnosti očuvanja kulturne baštine	- x	- x
	- Broj škola koje su uvele kulturno-povijesne baštine u nastavni program	- x	- x
	- Broj lokaliteta koji su interpretirani kroz inovativne metode	- x	- x
	- Broj podržanih publikacija koje promoviraju kulturno-povijesnu baštinu	- x	- x
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere stvaraju se konkretni uvjeti za učinkovito i suvremeno upravljanje kulturno-povijesnom baštinom		
Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima financiranja	Ukupna procijenjena vrijednost mjere: xxx KM Vlastita sredstva: xxx Vanjski izvori: xxx		
Razdoblje provedbe mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH		

koordinaciju provedbe mjere	
Nositelj mjere	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽH, Zavod za zaštitu kulturne baštine, ustanove kulture
Ciljne skupine	Učenici, studenti, kulturni djelatnici, turisti, jedinice lokalne samouprave, mjesne zajednice, udruženja građana

RADNA VERZIJA

8. Strateški projekti

U okviru razvojnih mjera identificirao je ukupno 20 ključnih projekata koji predstavljaju intervencije najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva. Ovi ključni projekti imaju višestruki efekt na razvoj i njihova provedba će biti osnova za pokretanje drugih projekata. Ključni projekti su izabrani na temelju očekivanja koliko doprinose pozitivnom utjecaju na poboljšanje kvaliteta života veće skupine stanovništva, a naročito socijalno ugroženih kategorija, te koliko omogućavaju održivi rast i razvoj.

U okviru Strateškog cilja 1 – Ekonomski razvijena županija identificirano je 8 ključnih projekata, u okviru Strateškog cilja 2 – Društveno odgovorna županija identificirano je 8 ključnih projekata, a u okviru Strateškog cilja 3 – Učinkovito organizirana županija identificirano je 4 ključna projekta.

Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija

1. Jačanje potporne infrastrukture za razvoj i povezivanje obrazovanja, znanosti i gospodarstva (poduzetnički inkubatori, akceleratori)

Cilj ovog projekta je podržati osnivanje potpornih institucija i napraviti određenu specijalizaciju na razini Županije Zapadnohercegovačke na način da se razvoj potpornih institucija specijalizira po općinama i gradovima. Na primjer, specijalizacija se može razraditi da se općina Posušje specijalizira u sektoru metala i plastike kroz postojeći Tehnološki centar, Grad Ljubuški se može specijalizirati u sektoru poljoprivrede kroz postojeći inkubator pri HERAGu i sortirnicu te laboratorije u Zavodu za poljoprivredu, dok se Široki Brijeg može specijalizirati za razvoj kulturnih i kreativnih industrija u budućem uređenom prostoru duhanske stanice u središtu grada dok se Grude mogu specijalizirati za neki od sektora koji bi se pokazao kao najpotentniji i potrebniji u lancu vrijednosti kao što je papirna industrija, grafička industrija i sl..

Procijenjena vrijednost ovog projekta je **XXXM** na godišnjoj razini, a očekuje se udio vlastitih sredstava od **XX%**, te iz vanjskih izvora **XX%**.

2. Uspostavljanje Sheme za financiranje MSP i obrtništva (Poduzetna županija)

Cilj ovog projekta je stvoriti podlogu za daljnji razvoj i ulaganja postojećeg poduzetništva te razvoj poduzetništva mladih i obrtništva. Svaki razvoj ovisi o instrumentima koji se mogu upotrijebiti kao poluga za razvoj, pa tako i Shema „Poduzetna županija“ predstavlja polugu za daljnji razvoj i upravljanje razvojem u segmentu poduzetništva.

Procijenjena vrijednost projekta je **XXX** od čega se iz vlastitih sredstva očekuje **XXX** a iz vanjskih izvora **XXX**.

3. Uspostavljanje i promocija sveobuhvatne online baze investicija (InWestHerzegovina)

Cilj ovog projekta je stvoriti pretpostavke za identifikaciju i privlačenje novih ulaganja u ŽZH.

Procijenjena vrijednost ovog projekta je **XXX KM** na godišnjoj razini a iz vlastitih izvora bi se izdvojilo **XX%** dok bi se iz vanjskih izvora osiguralo **XX%**.

4. Shema za financiranje poljoprivrede, ruralnog razvoja (Ruralna Hercegovina)

Cilj ovog projekta je omogućiti lakši pristup financijskim sredstvima OPGovima za proizvodnju, preradu i prodaju poljoprivrednih proizvoda. institucionalni kapacitet za promociju turističke ponude ŽZH te privlačenje turista i posjetitelja u ŽZH. Ovim projektom županija želi stvoriti financijsku polugu koja će poslužiti za upravljanje i usmjeravanje razvoja poljoprivrede u ŽZH.

Procijenjena vrijednost projekta je oko **XXX** KM na godišnjoj razini, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstva u iznosu od **XXX** KM i vanjskih izvora u iznosu od **XXX** KM.

5. Razvoj sustava savjetodavnih usluga pri Zavodu za poljoprivredu ŽZH

Cilj ovog projekta je razviti sustav savjetodavnih usluga poljoprivrednim proizvođačima kako bi se olakšala poljoprivredna proizvodnja i podigla konkurentnost poljoprivredne proizvodnje.

Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM, a iz vlastitih sredstava se očekuje XXX, % dok se iz vanjskih izvora očekuje XXX % sredstava.

6. Otvaranje i opremanju mreže centara za posjetitelje u općinama i gradovima u ŽZH

Cilj projekta je razviti infrastrukturu za promociju turističke ponude u općinama i gradovima ŽZH te omogućiti turistima i posjetiteljima pristup informacijama o turističkoj ponudi.

Provedbom ovog projekta stvaraju se pretpostavke za daljnji razvoj poduzetništva u turizmu i povećanje broja posjetitelja kao i dužina boravka turista i posjetitelja u ŽZH.

Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstava u iznosu od XXX KM i vanjskih izvora u iznosu od XXX KM.

7. Program potpore razvoju malog biznisa i obiteljskog smještaja u turizmu

Cilj projekta je povećati prepoznatljiv smještajni kapacitet u ŽZH, a posebno u ruralnim prostorima kroz obnovu i stavljanje u turističku funkciju starih kuća. Provedbom ovog projekta omogućit će stanovnicima da stave u funkciju svoju imovinu te da se kroz ovaj projekt očuva i tradicijska graditeljska baština na način da se stare obiteljske kuće obnove i stave u funkciju turizma.

Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstava u iznosu od XXX KM i vanjskih izvora u iznosu od XXX KM.

8. Uspostavljanje i organizacijski razvoj turističke zajednice ŽZH

Cilj projekta je stvoriti institucionalni kapacitet za promociju turističke ponude ŽZH te privlačenje turista i posjetitelja u ŽZH. Provedbom ovog strateškog projekta stvaraju se pretpostavke za prepoznavanje turizma kao potencijala za razvoj i omogućavanje stanovništvu razvoj biznisa u turizmu.

Procijenjena vrijednost projekta je oko XXX KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstava u iznosu od XXX KM i vanjskih izvora u iznosu od XXX KM.

Strateški cilj 2 Društveno odgovorna županija

1. Uvođenje e zdravstvenog kartona

Cilj ovog projekta je olakšati dostupnost i korištenje zdravstvenih usluga stanovništvu te dugoročno smanjiti troškove zdravstvenih usluga, ali i povećati zadovoljstvo korisnika zdravstvenih usluga.

Precijenjena vrijednost projekta je XXX od čega se iz vlastitih izvora planira osigurati XXX, a iz vanjskih izvora se planira osigurati XXX sredstava.

2. Uređenje i opremanje laboratorija za potrebe javnog zdravstva, p

Cilj ovog projekta stvoriti snažne institucionalne kapacitete za kvalitetno pružanje usluga u segmentu javnog zdravstva te osigurava podlogu za provođenja niza drugih projekata i aktivnosti u segmentu javnog zdravstva, kao što su aktivnosti na promociji javnog zdravlja, prevencija oboljenja u zdravstvu i sl.

Procijenjena vrijednost projekta je XXX, a iz vlastitih sredstava se planira izdvojiti oko XX%, dok se iz vanjskih izvora financiranja očekuje XX% sredstava.

3. Izrada socijalne mape ŽZH

Cilj ovog projekta stvarati pretpostavke za pokretanje novih aktivnosti i inicijativa prema ciljanim skupinama kako bi se osigurala kvalitetnija usluga socijalnim kategorijama stanovništva.

Procijenjena vrijednost projekta je XXX, a iz vlastitih sredstava se planira osigurati XX%, a iz vanjskih izvora XX% sredstava.

4. Strategija obrazovanja ŽZH

Cilj ovog projekta je postaviti podloga za dugoročni razvoj obrazovanja uključujući predškolsko, osnovno školsko i srednjoškolsko obrazovanje, te visoko obrazovanje i znanost.

Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM, a iz vlastitih sredstava se planira izdvojiti XX% sredstava dok se iz vanjskih izvora planira izdvojiti XX% sredstava.

5. Strategija za mlade ŽZH

Cilj ovog projekta je stvoriti strateški okvir te za detaljne mjere za potporu projektima i inicijativama mladih kako bi se stvorilo pozitivno ozračje za ostanak mladih u ŽZH i omogućavanja izbora mladima u njihovoj budućnosti.

Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM a iz vlastitih sredstava se očekuje XXX, te iz vanjskih izvora financiranja XX sredstava.

6. Financijska shema za potporu mladim talentima

Cilj projekta stvoriti mehanizam potpore mladim talentima kako bi se povećale šanse mladih da ostanu u ŽZH te da se u konačnici privuku mladi iz dijaspore u ŽZH. Ovaj bi projekt uključivao izradu pravilnik o poticajima, analizu nedostajućih profila, privlačenje privatnog sektora u sufinanciranje, objava poziva, organizacija predavanja i info dana i sl.

Procijenjena vrijednost projekta je minimalno xxx KM godišnje, odnosno xxx za sljedeće sedmogodišnje razdoblje. Iz vlastitih izvora se očekuje XXX%, a također, nastojat će se privući i vanjski izvori financiranja, kao što su privatno donatori, projekti, čime bi se iznos sredstava povećao, a tim i učinak ove sheme.

7. Digitalizacija i informatizacija javne uprave u ŽZH

Cilj projekta je stvoriti pretpostavka za ulaganja u digitalizaciju i informatizaciju usluga i funkcija u javnoj upravi kako bi se razvili kapaciteti upravu koja će biti orijentirana prema građanima odnosno korisnicima.

Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM a iz vlastitih sredstava se očekuje XX% sredstava dok se iz vanjskih izvora očekuje XX% sredstava

8. Sustav sufinanciranje projekata

Cilj projekta je razviti sustav sufinanciranja projekata kako bi se olakšala provedba projekata te stimulirale prijave projekata na otvorene javne pozive.

Procijenjena vrijednost projekta je XX KM, a iz vlastitih sredstava se očekuje XX%, dok se iz vanjskih izvora očekuje XX% sredstava.

Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija

1. Izgradnja mreže reciklažnih dvorišta u gradovima i općinama ŽZH

Cilj projekta je stvoriti pretpostavke za daljnja ulaganja u razvoj reciklažnih dvorišta po općinama i gradovima, te odvojeno prikupljanje otpada. Projekt se odnosi na izradu potrebne dokumentacije koja uključuje: izradu studije izvodljivosti, izrada tehničke dokumentacije, izrada projektnih prijedloga za prijavu na vanjske izvore financiranja i sl.)

Procijenjena vrijednost ovog projekta je XXX KM od čega se iz vlastitih sredstava planira izdvojiti oko XX%, a iz vanjskih izvora se planira osigurati XX% sredstava.

2. Izrada studije o uspostavljanju zaštićenih područja u ŽZH

Cilj projekta je stvoriti pretpostavke za održivo gospodarenje prirodnom baštinom i zaštićenim područjima u ŽZH, te definirati konkretna područja zaštite i omogućiti održiv i odgovoran razvoj tih područja.

Procijenjena vrijednost projekta je XXX KM od čega se iz vlastitih sredstava planira izdvojiti XXX a iz vanjskih izvora XXX sredstava.

3. Izrada strategije razvoja i održavanja javnih cesta na području ŽZH

Cilj projekta je stvoriti strateški okvir za održavanje i upravljanje cestama u ŽZH te identificirati detaljne mjere i projekte kako bi se ŽZH dodatno prometno povezala i integrirala.

Procijenjena vrijednost projekta je **XXKM**, a iz vlastitih sredstava se očekuje **XX%**, dok se iz vanjskih izvora očekuje **XX%** sredstava.

4. Izrada Registra i digitalizacija kulturno-povijesne baštine

Cilj projekta je stvoriti pretpostavke za izradu projektne dokumentacije za ostale projekte, zaštitu samih lokaliteta, te promociju i upravljanje lokalitetima kulturno povijesne baštine.

Procijenjena vrijednost projekta je oko **XXX** KM, a projekt se planira realizirati iz vlastitih sredstava u iznosu od **XXX** KM i vanjskih izvora u iznosu od **XXX** KM.

RADNA VERZIJA

9. Indikativni financijski okvir – **odredit će se naknadno**

INDIKATIVNI FINANCIJSKI OKVIR ZA RAZDOBLJE VAŽENJA STRATEGIJE					
Redni broj i oznaka	Struktura financiranja (u %)*	Ukupno KM	Proračun ŽZH (KM)	Ostali izvori	
				(KM)	Izvor
Strateški cilj 1					
1.1. Prioritet					
Mjera 1.1.1. Jačanje istraživanja i razvoja i primjene novih tehnologija i inovacija u gospodarstvu					
Mjera 1.1.2. Razvoj i podizanje konkurentnosti MSP i obrtništva u ŽZH					
Mjera 1.1.3. Razvoj poslovnih zona i privlačenje novih ulaganja u ŽZH					
1.2. Prioritet					
Mjera 1.2.1. Potpora razvoju infrastrukture u poljoprivredi					
Mjera 1.2.2. Potpora proizvodnji, preradi i prodaji poljoprivrednih proizvoda					
Mjera 1.2.3. Organizirano povezivanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača hrane radi promocije, prodaje i povećanja izvoza					
Mjera 1.2.4. Podizanje kvalitete i standardizacija poljoprivrednih proizvoda					
1.3. Prioritet					
Mjera 1.3.1. Razvoj turističke infrastrukture					
Mjera 1.3.2. Potpora razvoju poduzetništva u turizmu i povećanje smještajnih kapaciteta					
Mjera 1.3.3. Promocija ŽZH kao turističke i poslovno privlačne regije					
Strateški cilj 2					
2.1. Prioritet					
Mjera 2.1.1. Digitalizacija i informatizacija zdravstvenog sustava					
Mjera 2.1.2. Infrastrukturna ulaganja u kvalitetu i pristup zdravstvenim uslugama za sve					
Mjera 2.1.3. Jačanje kvalitete primarne zdravstvene zaštite					
Mjera 2.1.4. Institucionalno jačanje sustava javnog zdravstva					

Mjera 2.1.5. Zaštita i unaprjeđenje zdravlja stanovništva					
Mjera 2.1.6. Povećanje kvalitete i dostupnosti socijalne zaštite					
2.2. Prioritet					
Mjera 2.2.1. Ulaganje u obrazovnu infrastrukturu i modernizaciju obrazovnog sustava					
Mjera 2.2.2. Usklađivanje obrazovanja i potreba tržišta rada					
Mjera 2.2.3. Razvoj sustava praćenja potreba tržišta rada					
2.3. Prioritet					
Mjera 2.3.1. Jačanje institucionalnog okvira za potporu mladima					
Mjera 2.3.2. Razvoj mehanizama potpore mladima					
Mjera 2.3.3. Potpora razvoju športske infrastrukture i športskih aktivnosti					
3. Strateški cilj					
3.1. Prioritet					
Mjera 3.1.1. Jačanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave					
Mjera 3.1.2. Podizanje kvalitete i učinkovitosti rada skupštine ŽZH					
Mjera 3.1.3. Razvoj sustava za prevenciju i suzbijanje korupcije					
Mjera 3.1.4. Jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta za procese europskih integracija i korištenje sredstava					
3.2. Prioritet					
Mjera 3.2.1. Jačanje sustava zaštite i spašavanje					
Mjera 3.2.2. Jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta u institucijama za provedbu zakona					
Mjera 3.2.3. Podizanje svijesti i informiranje javnosti o zaštiti i sigurnosti građana					
3.3. Prioritet					
Mjera 3.3.1. Razvoj sustava gospodarenja otpadom					
Mjera 3.3.2. Ulaganje u zaštitu i održavanje zemljišta, voda, šuma i zraka					

Mjera 3.3.3. Razvoj sustava gospodarenja zaštićenim područjima					
Mjera 3.3.4. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje energije iz obnovljivih izvora					
3.4. Prioritet					
Mjera 3.4.1. Potpora razvoju dostupnosti i kvalitete sustava vodoopskrbe					
Mjera 3.4.2. Potpora razvoju i podizanju kvalitete sustava gospodarenja otpadnim vodama					
Mjera 3.4.3. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture u ŽZH					
3.5. Prioritet					
Mjera 3.5.1. Jačanje institucionalnih kapaciteta za gospodarenje kulturno-povijesnom baštinom					
Mjera 3.5.2. Stvaranje uvjeta za očuvanje tradicijskih i umjetničkih obrta kroz njihovu zaštitu i promociju					
Mjera 3.5.3. Poboljšanje infrastrukturnih uvjeta za razvoj, promociju i gospodarenje kulturnom baštinom					
Mjera 3.5.4. Potpora razvoju i promociji kulturnih i kreativnih industrija					
Mjera 3.5.5. Podizanje svijesti o zaštiti i očuvanju kulturno-povijesne baštine i njena promocija					
Ukupno iz strateškog dokumenta					

(Iznosi u KM i postotci)		
Proračunska sredstva	Kreditna sredstva	Ostale izvori